

ปถมมุตตโลก ฉบับอภิไชขาวปี
ပဏာမုတ္တလိက ခပ်ဘိဇ္ဇာဒါနုပီ

ดิเรก อินจันทร์ (ผู้ปริวรรต)
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

คำนิยม

ด้วยพันธกิจของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่มุ่งอนุรักษ์ ศึกษา สืบสาน และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมล้านนา โดยรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาล้านนาจากปราชญ์ท้องถิ่นและเอกสารโบราณแล้วนำมาเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้คณาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้ศึกษาและนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัย หรือนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาตามศาสตร์หรือสาขาที่ตนเกี่ยวข้อง

“ปถมมูลลโลก ฉบับอภิไชชาวปี” เป็นหนังสือที่นำเสนอภูมิปัญญา โลกทัศน์เกี่ยวกับโลกและจักรวาล ตลอดจนการอธิบายลักษณะของคนและสัตว์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ดำเนินเรื่องโดยการตั้งคำถามแล้วตอบพร้อมอธิบายความ ใช้สำนวนภาษาแบบล้านนา ร่วมสมัย เรียบเรียงและพิมพ์เป็นหนังสือเผยแพร่เมื่อ พ.ศ.2499 น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาศังคมล้านนาในมิติต่างๆ เพราะสะท้อนให้เห็นแนวคิด องค์ความรู้ การใช้ภาษา รูปแบบการนำเสนอ และกลวิธีในการแทรกหลักธรรมและคำสอน

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าการนำองค์ความรู้จากเอกสารโบราณที่บันทึกด้วยอักษรธรรมล้านนามาปริวรรตเป็นอักษรไทยปัจจุบันในหนังสือเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา คณาจารย์ นักวิจัย และผู้สนใจด้านล้านนาคดี เพื่อนำไปศึกษาในแง่มุมต่างๆ ต่อไป

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุชานาฏ สิตานุรักษ์)

คำนำ

ที่ผ่านมากการปริวรรตเอกสารจากอักษรตระกูลไทเป็นอักษรไทยปัจจุบันส่วนมากจะปริวรรตจากคัมภีร์ใบลานและพับสาที่จารหรือเขียนด้วยลายมือ แต่ยังมีเอกสารที่น่าสนใจอีกประเภทหนึ่ง คือหนังสือที่พิมพ์โดยใช้อักษรธรรมล้านนา ซึ่งมีการจัดพิมพ์ในช่วง พ.ศ.2435 เป็นต้นมา โดยเริ่มแรกนั้นคริสตจักร สาขาโบเพรสที่เรียน ได้ออกแบบอักษรและนำระบบการพิมพ์ดังกล่าวมาใช้พิมพ์หนังสือเพื่อการเผยแพร่คริสต์ศาสนาและตำราเรียนต่างๆ ต่อมาชาวล้านนาได้นำแนวคิดนี้มาจัดพิมพ์ตำราวรรณกรรมและหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาด้วย

“ปถมมูลลโลก ฉบับอภิไชขาวปี” เป็นชื่อที่ผู้ปริวรรตได้ตั้งขึ้นใหม่ เพราะได้นำเนื้อหาตอนที่ว่าด้วย “ปถมมูลลโลกกับหลวง” ในหนังสือ “ปถมมูลลลภูมิฐาน 40 ทัด ปถมมูลลโลก ปถมมูลลปละหวัดพระเจ้าสร้างสมพาร” ของอภิไชขาวปี หรือครูบาขาวปี วัดพระพุทธรบาทห้วยต้ม ตำบลป่าไผ่ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน พิมพ์ด้วยอักษรธรรมล้านนา เมื่อ พ.ศ.2499 เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้เป็น การนำเสนอภูมิปัญญาและโลกทัศน์ต่อสิ่งต่างๆ ของชาวล้านนา เช่น การหลงป่า กำเนิดโลก จักรวาล ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ทวีปทั้งสี่ มูลเหตุของการเรียกวันเดือนปีแบบโบราณ ผีและคนประเภทต่างๆ ตลอดจนความเป็นมา หรือลักษณะและพฤติกรรมของสัตว์ เช่น หมา ลิง กระต่าย งู เสือ หมี วัว ควาย ช้าง และบ้าง เป็นต้น รูปแบบการใช้ภาษาและสำนวนในหนังสือเล่มนี้มีลักษณะเป็นหนังสือสารคดี ไม่ใช่สำนวนเทศนาจึงเหมาะสำหรับผู้อ่านทุกเพศและทุกวัย

ดิเรก อินจันทร์

Abstract

The Pathamamullaloka, version of the Abhijaiyakhaopi edition, is part of the Pathamamulla Kammatthana, reunited in forty chapters, of the "Pathamamullaloka Pathamamulla Pravati Brah Chao Sang Sambhâra". It belongs to Abhijaiy Khaopi, or Venerable Gruba Khao Pi of Buddhapada Huay Tom Monastery, Pa Phai Village, Li District, Lamphun Province. Printed in 2499 BE (1956 AD), this work relates to the ancient beliefs of Lanna, namely : wandering in the forest, the creation of the world, the sun, the moon, the four continents, the years and constellations, the spirits, the different kinds of people, the behavior of animals such as dog, monkey, hare, snake, tiger, bear, ox, buffalo, elephant and flying lemur. The rest, given in the form of questions in modern Lanna language, made of this book not a sermon, but a story for public of any age.

RESUME

Le Pathamamullaloka, version de l'Abhijaiyakhaopi, constitue une part du Pathamamulla Kammatthana réuni en quarante chapitres du "Pathamamullaloka Pathamamulla Pravati Brah Chao Sang Sambhâra". Il appartient à Abhijaiy Khaopi, connu aussi sous le nom de Vénérable Gruba Khao Pi du Monastère de Buddhapada Huay Tom, lequel est situé dans le village de Pa Phai, district de Li, Province de Lamphun. Imprimé en 2499 EB (1956 AD), ce travail traite des anciennes croyances du Lanna, à savoir : les randonnées dans la forêt, la création du monde, le soleil, la lune, les quatre continents, les années et les constellations, les esprits, les différentes sortes de gens, le comportement des animaux tels que chiens, singes, lièvres, serpents, tigres, ours, bœufs, buffles, éléphants and écureuils volants. La partie finale, donnée sous forme de questions en Lanna moderne, fait de cet ouvrage non pas un sermon, mais une histoire pour un public de tous âges.

ความนำ

“ปถมมูลลโลก ฉบับอภิไชขาวปี” เป็นชื่อที่ผู้ปริวรรตได้ตั้งขึ้นใหม่ โดยนำเนื้อหาบางส่วนจากหนังสือเรื่อง “ปถมมูลลกัมมัญฐาน 40 ทัด ปถมมูลลโลก ปถมมูลลพละหวัดพระเจ้าล้านนา” ที่พิมพ์ด้วยอักษรธรรมล้านนา โดยโรงพิมพ์เจริญเมือง ถนนเจริญเมือง เชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ.2499 มาปริวรรตเป็นอักษรไทย ซึ่งเป็นการเรียบเรียงคำสอนเกี่ยวกับกัมมัญฐาน การกำเนิดโลก คน สัตว์ชนิดต่างๆ และพุทธประวัติ ดำเนินเรื่องโดยตั้งคำถามของนายใจมา ที่ได้พบเห็นเรื่องราวต่างๆ แล้วนำมาซักถาม เพื่อให้อภิไชขาวปีอธิบายมูลเหตุพร้อมทั้งยกตัวอย่างที่นำมาจากพระสูตร ชาดก คัมภีร์ไตรภูมิ ปถมมูลลมูลล และนิทานพื้นบ้านมาเล่าประกอบ

โครงการจัดพิมพ์หนังสือ “วรรณพิมพ์ล้านนา: วรรณกรรมที่ตีพิมพ์ด้วยอักษรธรรมล้านนา 60 เล่ม” นำโดยศาสตราจารย์ ดร.อุดม รุ่งเรืองศรี และคณะ ซึ่งได้รับทุนและการสนับสนุนการดำเนินงานจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ เครือข่ายภาคเหนือ (พ.ศ.2552) ได้นำหนังสือ “ปถมมูลลกัมมัญฐาน 40 ทัด ปถมมูลลโลก ปถมมูลลพละหวัดพระเจ้าล้านนา” มาทำสำเนาและสรุปใจความสำคัญไว้ ผู้ปริวรรตจึงคัดเลือกบางตอนของหนังสือดังกล่าวมาปริวรรตจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทย พร้อมทำเชิงอรรถอธิบายคำศัพท์ไว้ในแต่ละหน้า รวมถึงศัพท์านุกรมและภาพตัวอย่างเอกสารมาไว้ในภาคผนวก

เนื้อหาหรือคำอธิบายที่น่าสนใจในหนังสือนี้มีหลายส่วน เช่น ตอนที่กล่าวถึงภูมิสังฐานของโลกนั้น อภิไชขาวปีอธิบายว่า ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ มีลักษณะเหมือนผลส้มโอผ่าครึ่ง เทวดา คนและสัตว์อาศัยอยู่ในส่วนที่เป็นหน้าตัด แต่ด้านล่างนั้นมีลักษณะกลมมน การที่เรามองเห็นว่าดวงอาทิตย์และดวงจันทร์กลมนั้น เพราะเรามองจากด้านล่าง คำอธิบายลักษณะนี้ไม่พบในเอกสารอื่นของล้านนา และเมื่อ พ.ศ.2432 คณะมิชชันนารีคริสตศาสนิกายโปรเทสแตนท์ (เพรสไบทีเรียน) ได้พิมพ์หนังสือ Lao Geography (นักครุฑประเทศ) ด้วยอักษรธรรมล้านนา มีเนื้อหาว่าด้วยสังฐานของโลกที่ระบุว่าโลกกลม คำอธิบายของอภิไชขาวปีที่กล่าวว่าดวงอาทิตย์และดวงจันทร์นั้น

ด้านบนแบน แต่ด้านล่างกลม อาจจะเป็นการอธิบายเพื่อตอบโต้ความรู้ของชาวตะวันตก หรือผู้เผยแพร่คริสต์ศาสนาในล้านนาในยุคสมัยนั้น หรือเป็นการอธิบายตามมุมมองของตนหรือตามข้อมูลที่คนในสังคมเข้าใจอย่างนั้น

เนื่องจากต้นฉบับที่นำมาปริวรรตนี้เป็นหนังสือที่พิมพ์ด้วยภาษาล้านนาและอักษรธรรมล้านนา พิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ.2499 จึงพบลักษณะการใช้ภาษา คำศัพท์ และสำนวนร่วมสมัย แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของภาษาไทย และองค์ความรู้สมัยใหม่ที่เข้ามาสู่สังคมล้านนาในช่วงเวลาดังกล่าว

ประวัติและบทบาทของอภิชัยชาวปี

อภิชัยชาวปี หรือครูบาอภิชัยชาวปี (พ.ศ.2443-2520) เป็นศิษย์ที่อยู่ใกล้ชิดและได้รับความไว้วางใจจากครูบาศรีวิชัย (พ.ศ.2421-2482) ในการดำเนินการก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะและสาธารณูปโภคหลายแห่งในเขตภาคเหนือของไทย ขณะที่ยังเป็นพระภิกษุที่ท่านเรียกตนเองว่า “พระอภิชัยปี” ต่อมาเมื่อต้องลาสิกขาเพราะอิทธิกรรมและข้อกฎหมายหลายประการ แล้วนุ่งห่มผ้าไตรจีวรสีชาว คนทั่วไปจึงขนานนามท่านว่า “ครูบาชาวปี” แต่ท่านใช้สรพนามแทนตนเองว่า “อภิชัยชาวปี” พำนักอยู่ที่วัดพระพุทธบาทผาหนาม ตำบลป่าไผ่ อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน และยังคงสืบสานปณิธานของครูบาศรีวิชัยในการทำนุบำรุงพุทธศาสนาจนสิ้นอายุขัย

อภิชัยชาวปี มรณภาพเมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2520 สิริอายุได้ 89 ปี ปัจจุบันร่างของอภิชัยชาวปียังคงเก็บรักษาไว้ในโลงแก้ว มีการปิดทองทั่วสรีระร่างของท่าน และมีการเปลี่ยนผ้าไตรจีวรทุกๆ ปี ณ วัดพระพุทธบาทผาหนาม

คำชี้แจงเกี่ยวกับการปริวรรต

การปริวรรตหนังสือเล่มนี้ใช้หลักการปริวรรตแบบเทียบอักษรเป็นหลัก เพื่อให้เห็นร่องรอยหรือวิธีการใช้อักษรธรรมล้านนาในยุคสมัยนั้น ปรับเฉพาะอักขรวิธี และคำบางคำที่อาจจะทำให้ผู้อ่านเกิดความสับสนได้ เช่น คำว่า ໒໐ “ไฟ” ปรับเป็น “ไป” ໒ “ค้” ปรับเป็น “ก็” และ ໒໑ “เคย” ปรับเป็น “เคย” เป็นต้น แต่ชื่อหรือคำเฉพาะ

เช่น ๒๘๒๒๒๒๒๒๒๒ - ปถมมุตลโลก และ ๒๒๒๒๒๒๒๒๒๒ - อภิไชขาวปี จะคงไว้ตามเดิม รวมถึงอักษรตัว ๒ - “ค”, ๒ - “ช” และ ๒ - “อย” เพื่อให้ออกเสียงได้ถูกต้องตามเสียงภาษาล้านนา

ส่วนคำศัพท์ภาษาล้านนาโบราณ หรือคำที่คนทั่วไปอาจจะไม่รู้ความหมาย ได้จัดทำคำอธิบายไว้ในเชิงอรรถและอภิธานศัพท์ท้ายเล่ม นอกจากนี้ยังได้เพิ่มเครื่องหมายปีกกา ([]) และข้อความที่ผู้บรรณาธิการได้เพิ่มเติมลงไป เพื่อเสริมให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น ตลอดจนได้ระบุหมายเลขหน้าของเอกสารต้นฉบับไว้ เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถตรวจสอบหรืออ้างอิงได้ถูกต้อง

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ชาติประวัตินองป่าเมื่อวัน	1
ชาติประวัตินองป่าเมื่อคืน	5
แผ่นดินเกิด	10
ตั้งเขาสิเนโร	12
เขาสัตตภณธ์	13
ทวีปทั้ง 4	14
มหาสมุทร	15
ขอบจักกวาง	16
พระอาทิตย์ พระจันทร์เกิด	17
ฝีมม ฝีมาย ฝีมะ ฝีมื่อ	18
พระทั้ง 7 ลูก	19
ไฟม้างกับปี	20
พระณูอินท์ แลท้าวทั้ง 4	21
พระณูอินท์ลงมาจากอภันนิกาพรหม	22
อมรโคยานทวีป	23
อุดรโชทวีป	24
ปุพพิเทหทวีป	25
คนใน 3 ทวีป	26
พระณูวิรุฬหะ	27
ชุมพูทวีป	28
เดือนดับ	29
เดือนออก	31
เดือนแรม	33

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
โลกพระอาทิตย์	35
โลกพระจันทร์	36
เมื่อคืนยาว เมื่อวันสั้น	37
เมื่อวันยาว เมื่อคืนสั้น	38
ระยะพระอาทิตย์เดินผ่าน 4 ทวีป	39
โลกพระอาทิตย์แลโลกพระจันทร์เกี่ยวกับโลก	40
แบบคน	46
แบบผี	52
มูลละผี	55
แบบผีหลอก	57
แบบผีไห้	58
แบบถามผี	59
แบบผีลงคน	61
แบบคนลงผี	62
คนไรเหยหนือ	63
ชาวไรเหยไต้	65
ชาวไรเหยหนือ	67
แบบหมาผี	70
แบบวอก	71
แบบวอก กระต่าย	75
แบบงู	76
แบบจ๊กเข็บ	77
แบบงูจงหลวง	78
แบบงูจงระอ้าง	79

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
แบบงูเห่า	80
แบบงูเห่า	82
แบบงูเห่าห้อม	83
แบบงูทิ้งข้าง	85
แบบงูทิ้งหัวเกียง	86
แบบงูสิง	87
แบบงูไส้ข้าง งูกำนพล้ำว	88
แบบงูก่านปล้อง	89
แบบงูค้อนก้อม	90
แบบงูกล่อมนางนอน	91
แบบงูเขียวหลวง	92
แบบงูเขียวคา	93
แบบงูไส้ม้า	94
แบบงูไซ	95
แบบเสื่อ	96
แบบหมี	105
แบบบ่าง	107
แบบบ่างบัว	109
เอกสารอ้างอิง	113
ศัพท์านุกรม	114
ตัวอย่างภาพเอกสารต้นฉบับ	125

ปถมมูลโลก

๐ ที่นี้จักกล่าวชาติประวัติ¹ หลงป่าเมื่อวัน² ต่อไป ๐

(ก่อเหตุหลงป่าเมื่อวัน)

นายใจมา³ ได้ฟังคำสอนของอภิไชขาวปี⁴ แล้ว อยู่ไป⁵ บ่นาน ก็⁶ จะเดินไปในป่า ก็ไปหลงป่า อยู่ในป่า บั้ววันตก วันออก ทางใต้ ทางเหนือ หลงอยู่ที่นั่นได้ 2 วัน 3 วัน จึงรู้ที่ป่าที่นั่น ในป่าที่นั่นก็เคยเดินแ่อว⁷ เที่ยว⁸ อยู่บ่อยๆ ก็ยังบ่หลง คราวนี้พ้อยว่า⁹ มาหลง ถ้ารู้ทิสสะแล้ว

นายใจมา คั้นหัน [น.122] เหตุสันนี้¹⁰ แล้ว ก็กลับมาขาบเรียน¹¹ กับอภิไชขาวปี

¹ ชาติประวัติ – เรื่องราวความเป็นมา

² เมื่อวัน – เวลากลางวัน

³ นายใจมา คือชื่อศิษย์ของครูบาอภิไชขาวปี เป็นผู้ที่น่าเรื่องราวต่างๆ มาซักถาม

⁴ อภิไชขาวปี – อภิไชขาวปี หมายถึง ครูบาอภิไชขาวปี ที่ได้ลาสิกขาแล้วครองผ้าขาว

และมีวัตรปฏิบัติเหมือนพระภิกษุ

⁵ ต้นฉบับเขียน “ไฟ” ปวิวรรตและปรับเป็น “ไป”

⁶ ต้นฉบับเขียน “คี” ปวิวรรตและปรับเป็น “ก็”

⁷ แ่อว – เที้ยว

⁸ เที่ยว – เที้ยว

⁹ พ้อยว่า – กลับมา

¹⁰ สันนี้ – ฉันนี้

¹¹ ขาบเรียน – กราบเรียน

(ยกผลหลงป่าเมื่อวัน)

อภิไชชาวปีก็เทศนาว่า ถ้าเราจะเดินไปในป่า ควรระวังเครื่องเขา เครื่องเขาใหญ่¹ หน่อย ประหม่ามเท่านี้มือขึ้นบน² เครื่องเขาอันใดก็ตาม มันบ่มีเชื้อ³ ถ้ามันเลื่อน⁴ เครื่องไปตามหน้าแผ่นดิน เลื่อนไปแล้วเกี่ยว⁵ กลับมาพาดทั้งเก่า แล้วเลื่อนไปนั้นบ่ควรข้าม ถ้าข้ามหลงป่าเป็น⁶ แน่

ประการนี้ เราเดินไปในป่า 2 คน หลงคนหนึ่ง บ่หลงคนหนึ่ง หื้อเอาคนบ่หลงเป็นหลัก จิ่งจักถึง⁷ บ้าน

ประการนี้ เราเดินไปในป่าผู้เดียว มีหมาตัวหนึ่ง ถ้าเราหลงป่า บ่รู้ทิศสะ หื้อเอาหมาเป็นหลัก อย่าเอาเข้า⁸ หื้อมันกิน ถ้าเอาเข้าหื้อมันกินมันบ่กลับพิก⁹ มันจักทวย¹⁰ เราไป ถ้ามันบ่ได้กินเข้า มันอยากเข้ามันหากจักพิก ถ้ามันพิกเมื่อ¹¹ บ้านนั้นเราค้อยทวยมันไป จิ่งจักถึงบ้าน

ถ้านอนในป่าหื้อมัดมันไว้ ถ้าบ่มัดมันไว้ มันจักหนีละเราเมื่อคืน

ถ้าแจ้ง¹² มาแล้วค้อยปล่อยมันไป มันหากจักกลับบ้าน เราค้อยทวยมันไปจิ่งจักถึงบ้าน

¹ ใหญ่ – ใหญ่

² ขึ้นบน – ขึ้นไป

³ บ่มีเชื้อ – ไม่รู้ที่มาที่ไป

⁴ เลื่อน – เลื้อย

⁵ เกี่ยว – ม้วน

⁶ ต้นฉบับเขียน “เปน” ปรับเป็น “เป็น”

⁷ ถึง - ถึง

⁸ เข้า - ข้าว

⁹ พิก - กลับ

¹⁰ ทวย - ตาม, ด้วย

¹¹ เมื่อ - กลับ

¹² แจ้ง - สว่าง

ประการนี้ เราเดินไปป่าผู้เดียว บ่มีคนทวยสักคน บ่มีหมาทวยสักตัว ถ้าเราบรู๋
ทั้งใต้ ทั้งเหนือ ทั้งวันตวันออกนั้น เราครนวนอนมุบหน้า¹ กับแผ่นดินนานประหมาด 15
นาที่ก็ดี เครื่องชั่วโมงนี้ก็ดี แล้วพืดหัวขึ้น² เรียว³ หากจักรูทิสสะ

ถ้ายังบรูทิสสะเทื่อนั้น หื้อผ่อ⁴ ดูกอไผ่ กอบง กอชาง อันมีในป่าที่นั้น หื้อผ่อดู
เหลี่ยมกลางกอ เหลี่ยมงามๆ ชื่อ⁵ หื้อขึ้นตัด [น.123] กลางลำ แล้วลีน⁶ ต่อหื้อเพียงๆ⁷ แล้ว
หื้อสังเกตผ่อดูริมผิวที่หน้ากลางต่อหื้อถี่⁸ ฝ่ายใดแดง ฝ่ายใดขาว ถ้าฝ่ายใดแดงฝ่ายนั้น
เป็นฝ่ายวันออก ฝ่ายใดขาวเป็นฝ่ายวันตก

ถ้ารู้หนวันตวันออกแล้ว ยังบรู๋หนใต้หนเหนือั้น หื้อเอาอกเราเข้าพิง⁹ ฝ่าย
ทั้งแดง เปน¹⁰ หน้าเราไปทั้งฝ่ายขวานั้น ทั้งขวาเรามีทั้งใด ทั้งนั้นเป็นหนเหนือ ฝ่ายซ้าย
เรามีทั้งใด ทั้งนั้นเป็นหนใต้

ถ้าไม้ไผ่ ไผ่บง ไผ่ชางบ่มนั้น หื้อผ่อดูไม้จริง¹¹ ต้นใดตั้ง¹²ๆ เกียง¹³ๆ นั้น หื้อเอามีด
กัน¹⁴ ผ่อเปลือกมัน หื้อเพียงๆ¹⁵ แล้วสังเกตผ่อดูหื้อถี่ ถ้าฝ่ายใดหนา ฝ่ายนั้นเป็น
หนวันตก ฝ่ายใดบาง ฝ่ายนั้นเป็นหนวันออก

¹ นอนมุบหน้า - นอนคว่ำหน้า

² พืดหัวขึ้น - ยกศีรษะขึ้น

³ เรียว - เร็ว

⁴ ผ่อ - ดู

⁵ ชื่อ - ตรง

⁶ ลีน - ตัด, เกลา

⁷ เพียงๆ - คือเท่ากัน, ได้ระดับเดียวกัน

⁸ถี่ๆ - ชัดๆ

⁹ พิง - พาดทับ

¹⁰ เปน, บั้น - หัน

¹¹ ไม้จริง (ไม้จริง) - ไม้เนื้อแข็ง, ไม้ยืนต้น

¹² ตั้ง - ลำตั้งตรง

¹³ เกียง - เกลี้ยง

¹⁴ กัน, กาน - คั่นเปลือกและกระพัต้นไม้เพื่อให้ยืนต้นตาย

¹⁵ เพียง - เสมอกัน, เท่ากัน

ถ้ารู้วันตวันออกแล้ว ยังบรู๋หนได้หนเหนือนั้น หื้อเอาออกเราเข้าฝิงฝ่ายทั้งบาง
เบ่นหน้าเราไปพายหน้า ถ้าฝ่ายขวาเรามีทั้งใด ทั้งนั้นเป็นหนเหนื่อ ฝ่ายซ้ายเรามีทั้งใด
ทั้งนั้นเป็นหนได้

ถ้าเรารู๋วันตก วันออก หนได้ หนเหนื่อแล้ว ยังบรู๋ที่จักไปบ้านนั้น หื้อนั่ง
พิจจรรณาตุ ถ้าเราออกบ้านมาทั้งวันตก หื้อกลับไปทั้งวันตก ถ้าเราออกบ้านทั้งวันออก
หื้อกลับทั้งวันออก

ถ้าเราออกบ้านมาทั้งได้ หื้อกลับไปทั้งได้ ถ้าเราออกบ้านมาทั้งเหนื่อ หื้อกลับไป
ทั้งเหนื่อ จังจักถูกบ้าน

ชาติประวัติหลงป่าเมื่อวัน จบหนี่¹

¹ จบหนี่ – จบลงตรงนี้

๐ ที่นี้จักกล่าวชาติประวัติหลงป่าเมื่อคืน ต่อไป ๐

(ก่อเหตุหลงป่าเมื่อคืน)

นายใจมา ได้ฟังคำสอนของอภิชาวปีแล้ว อยู่ไปบ่นานก็จะเดินไปในป่าใหญ่ ที่นี้ ก็ไปหลงในป่าที่นั่นจนเสียวัน ก็ไปมืดเสียในป่า ก็เดินไปกลางคืนจน [น.124] แจ้ง¹ ถ้าแจ้งมาแล้ว จึงรู้ทิศสะหนวันตก วันออก หนได้ หนเหนือ ถ้ารู้ทิศแล้วก็กลับมาบ้าน นายใจมา คั่นหันเหตุสนี้แล้ว ก็กลับมาหาบเรียนกับอภิชาวปี

(ยกผลหลงป่าเมื่อคืน)

อภิชาวปีเทศนาว่า ถ้าหลงป่าเมื่อคืน หื้อแหงนผ่อ² รฤกส์³ ดาว ตามระดู⁴
 เถิงเดือน 12 เหนือ เดือน 10 ใต้
 เดือนเกียงเหนือ⁵ เดือน 11 ใต้
 เดือนยี่เหนือ เดือน 12 ใต้
 เดือน 3 เหนือ เดือนเกียงใต้
 ใน 4 เดือนนี้ หื้อผ่อดูดาวข้างน้อย⁶ มีหนใด หนนั้นเป็นหนใด
 วงข้างน้อยมีหนใด หนนั้นเป็นหนวันตก
 หัวข้างน้อยมีหนใด หนนั้นเป็นหนวันออก
 ท้องข้างน้อยมีหนใด หนนั้นเป็นหนใต้
 หลังข้างน้อยมีหนใด หนนั้นเป็นหนเหนือ
 ถ้ารู้หนใต้หนเหนือ หนวันตก หนวันออก ตามระยะดาวนั้น จึงจักถึงบ้าน

¹ แจ้ง – สว่าง

² แหงนผ่อ – เงยหน้าดู

³ รฤกส์, ฤกส์ – ฤกษ์

⁴ ระดู – ฤดู

⁵ เดือนเกียงเหนือ – เดือนอ้ายของภาคเหนือ

⁶ ดาวข้างน้อย – ดาวฤกษ์กลุ่มที่ 24 ชื่อ ศตภิชช (ดาวพิมพ์ทอง) มี 4 ดวง

ถ้าดาวข้างน้อยลวงไปแล้ว

เดือน 4 เหนือ เดือนยี่ใต้

เดือน 5 เหนือ เดือน 3 ใต้

เดือน 6 เหนือ เดือน 4 ใต้

เดือน 7 เหนือ เดือน 5 ใต้

ใน 4 เดือนนี้ ดาวสะเพา¹ ออกมา หือแห่งนผ่อคูดาวสะเพา

ท้ายหัวดาวสะเพามีหนใดหนนั้นเป็นหนวันตก

ท้องดาวสะเพามีหนใด หนนั้นเป็นหนวันออก

ถ้ารู้หนวันตก วันออกแล้ว บรู๋หนใต้ หนเหนือ นั้น หือผ่อคูดาวสะเพา อยู่ในท้องดาวสะเพานั้น

หัวเต่ามีหนใด หนนั้นเป็นหนเหนือ

ก้นดาวเต่ามีหนใด หนนั้นเป็นหนใต้

ถ้ารู้หนวันตก วันออก หนใต้ หนเหนือแล้ว หือนั่งพิงจรรยาดู ถ้าเราออกบ้านมา หนใด หือกลับไปตามระยะ [น.125] ดาวนั้น จึงจักถูกบ้าน

ถ้าดาวสะเพาล่วงไปแล้ว

เดือน 8 เหนือ เดือน 6 ใต้

เดือน 9 เหนือ เดือน 7 ใต้

เดือน 10 เหนือ เดือน 8 ใต้

เดือน 11 เหนือ เดือน 9 ใต้

ใน 4 เดือนนี้ ดาวข้างหลวง² ออกมา หือแห่งนคูดาวข้างหลวง

ปลายวงข้างหลวงมีหนใด หนนั้นเป็นหนวันออก

ตัวข้างหลวงมีหนใด หนนั้นเป็นหนวันตก

ท้องข้างหลวงมีหนใด หนนั้นเป็นหนเหนือ

หลังข้างหลวงมีหนใด หนนั้นเป็นหนใต้

¹ ดาวสะเพา – ดาวฤกษ์กลุ่มที่ 7 ชื่อปุนัพพสุ (ดาวสำเภาทอง) มี 3 ดวง

² ดาวข้างหลวง – ดาวฤกษ์กลุ่มที่ 18 ชื่อเซกฐา (ดาวข้างใหญ่) มี 14 ดวง

ถ้ารู้หนวันตก วันออก หนใต้ หนเหนือแล้ว หื้อนั่งพิจารณา¹ ดู ถ้าเราออกบ้าน มาทั้งใด หื้อกลับไปตามระยะดาวนั้น จึงจักถูกบ้าน

ถ้าอากาศเป็นหมอกเป็นฝ้า บ่หันดาวนั้น หื้อนอนเสียที่นั้น อย่าได้เดินไป ถ้าเดินไป แจ้งเมื่อเดินไปนั้น หลงป่าเป็นแน่ บ่รู้หนวันตก หนวันออก หนใต้ หนเหนือ เดินไปบ่ถูกบ้าน

ถ้าเรานอนอยู่ที่นั้นจนแจ้ง² ถ้าแจ้งมาแล้ว เราจึงจ้กรู้หนวันตก วันออก หนใต้ หนเหนือ

ถ้าเรารู้หนวันตก วันออก หนใต้ หนเหนือแล้ว เราจึงจ้กรู้ทิศสะ ถ้าเรารู้ทิศสะ แล้ว เดินไปตามระยะป่า จึงจักถูกบ้าน

หลงป่าเมื่อวันเมื่อคืน แก้ไขง่าย เพราะมีทั้งวันตก วันออก ทั้งใต้ ทั้งเหนือ ทั้งลุ่ม ทั้งบน ระว่างจักหลงอกหลงใจ แก้ไขยาก เพราะบ่มีทั้งวันตก วันออก ทั้งเหนือ ทั้งใต้ ทั้งลุ่ม ทั้งบน ถ้าได้หลงอกหลงใจ³ ไปแล้ว จักหลงจนตาย

(ชักนิทานหลงป่าเมื่อคืน)

ยังมีพระญาติหนึ่ง พาเอาเสนาโยธาไปไล่เหล่า⁴ หากินกวางกินฟาน⁵ ก็ไปปะ⁶ ใส่กวางคำตัวหนึ่ง พระญาติขี่ม้าไล่กวางคำตัวนั้น ก็เข้าไปป่าใหญ่ ไป [น.126] ก็ไปคำมืดเสีย ในป่า กวางคำตัวนั้นก็หายไป ม้าก็ตายออกแตก⁷ เสีย เสนาโยธาทวย⁸ หาบหัน

¹ พิจารณา – พิจารณา

² จนแจ้ง – จนถึงรุ่งสาง หรือจนสว่าง

³ หลงอกหลงใจ (หลง-อก-หลง-ใจ) – ลุ่มหลงมัวเมาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

⁴ ไล่เหล่า – เข้าป่าล่าสัตว์

⁵ ฟาน – เก้ง

⁶ ปะ - พบ

⁷ ตายออกแตก (ตาย-อก-แตก) – ออกแตกตาย สิ้นใจตายด้วยความระทมทุกข์

⁸ ทวย – ตาม

พระญาก็หลงเข้าป่าใหญ่ไปทั้งคืน ก็หลงเข้าไปในถ้ำ ถ้าเข้าไปในถ้ำแล้ว หน้าผาปากถ้ำก็ลั่นลงตีต¹ ปากถ้ำบ่คุง² กันยังประหมาดพอหัวรอด³ ได้ พระญาก็ร้องเดือด⁴ อยู่ในถ้ำที่นั่น

เถิงแจ้ง มาแล้วหมู่เสนาโยธาก็บ่หันพระญากลับมา ก็พากันทวยรอยม้าไป ก็ไปปะใส่ม้าตายอยู่ที่นั่น ก็บ่หันพระญาในทีนั้น ก็พากันเซาะหา⁵ ตามในป่า ก็ได้ยินเสียงพระญาร้องอยู่ในถ้ำ ก็พากันเข้าไปผ่อ ก็หันพระญาขำ⁶ อยู่ในถ้ำที่นั่น ออกบ่ได้ ก็พากันเอาเข้าแลของกินยื่นเข้าไป พระญาก็ยื่นมือรับเอาไปกินในถ้ำที่นั่น

หมู่เสนาแลโยธาก็จัดแจงกันกลับไปบ้าน ไปบอกหื้อลูก แลเมียหลวง เมียน้อยเอาเข้า แลอาหารการกินมาส่ง มาเลี้ยงพระญาผู้เป็นพ่อในถ้ำที่นั่นทุกวันทุกวัน

ยังมีวันหนึ่ง พระญาก็จักเลี้ยงชีวิต ก็ขอเมียหลวงอำขาควบ⁷ ปากถ้ำหื้อผ่อดู เมียหลวงก็บ่ควบหื้อผ่อ ธีหลัง⁸ ขอเมียน้อยอำขาควบหื้อผ่อ เมียน้อยก็ควบหื้อผ่อ ปากถ้ำก็ใคร่หัว⁹ ว่า ตาๆ อำปากขึ้น พระญาก็สด¹⁰ ออกค้ำนั้น ก็ลวดกันทั้ง¹¹ ตายไป

ต่อนั้นมาพระญาก็รักเมียน้อยกว่าเมียหลวง ก็ลวดหลังหลงมัวเมาเมียน้อย บ่เอาใจใส่เมียหลวง นานๆ ไป เมียหลวงก็หน่าย

ต่อนั้นมาคนทั้งหลายรักเมียน้อยกว่าเมียหลวงเถิงกาละบัดนี้

¹ ตีต - ปิด

² คุง - จรด

³ รอด - ลอด

⁴ เดือด - โม่โห, โวยวาย

⁵ เซาะหา - เสาะหา, แสวงหา

⁶ ขำ - ติด

⁷ ควบ - ครอบ

⁸ ธีหลัง - ต่อมา, ครั้งหลัง

⁹ ใคร่หัว - หัวเราะ

¹⁰ สด - โผล่, ผ่น

¹¹ กันทั้ง - นั่งจ้ำ बै้า, ล้มกันกระแทก

เหตุนี้แล เราเป็นมนุสส์ ควรระวังหลงออกหลงใจ ถ้าได้หลงไปแล้วก็หลงจนตาย
 สุดไม้ส้าว¹ เอาไม้ส้าวแหล้ม [น.127] ใหม่มาต่อได้
 สุดปัญญา บ่มีสิ่งมาต่อ
 สุดหนทาง เผี้ยวต่อไปได้
 สุดคำคิด² บ่มีสิ่งมาต่อ
 หมดกลางช่วง³ เอาซี่ไซ้⁴ ถมได้
 หมดคำคิด บ่มีสิ่งมาถม
 หลงหนทางกลับคืนได้ เพราะมีรอยเก่า
 หลงออกหลงใจกลับคืนบ่ได้ เพราะบ่มีรอยเก่า
 ไล่รถไล่ทัน เพราะมีทางไต๋
 ไล่สมัย⁵ ไล่บ่ทัน เพราะบ่มีทางไต๋

ชาติประวัติหลงป่าเมื่อคืน จบหนี

ชาติหลงป่าเมื่อวันเมื่อคืนนี้สำคัญนัก อภิไขขาวปีก็ชี้แจงหื้อมนุสส์ได้รู้
 ได้ระวังไว้เมื่อเดินไปในป่า

¹ ไม้ส้าว – ไม้ที่ใช้สอยของสูงๆ ส่วนมากทำจากไม้ไผ่

² หมดคำคิด – สิ้นคิด

³ หมดกลางช่วง – ลานบ้านโล่ง

⁴ ซี้ไซ้ – ขยะ (ขยะที่เป็นต้นไม้หรือกิ่งไม้เล็กๆ)

⁵ สมัย – ความเป็นแปลง, ยุค, กาลเวลา

[แผ่นดินเกิด]

นายใจมา ได้ฟังคำสอนของอภิไชชาวปีแล้ว อยู่ไปบ่นานก็จะเดินไปในทิศสะต่าง ๆ ก็ไปได้ยินเสียงลูกระเบิดตกที่สถานีเชียงใหม่¹ เป็นเสียงอันดังมาก ก็เข้าไปผ่อดู ก็เป็นอันระลຸປຸຸ² อันมาก สถานีก็อยู่ดຸຸ³ ไป ไฟก็ไหม้บ้านไหม้เรือน คนทั้งหลายก็ตายมาก

นายใจมา คั่นหันเหตุสัันนี้แล้ว ก็กลับมาขาบเรียนกับอภิไชชาวปี

อภิไชชาวปี ก็เทศนาว่า ลูกเบิด⁴ ตกใส่สถานีเชียงใหม่ ก็ยังว่าน้อยที่สุด ไฟม้างกับบ⁵ นั้นมากกว่านี้หลายส่วน ม้างจนหมดเสียงทั้งโลก

นับตั้งแต่ปถมกับบ⁵ หัวที่ เมื่อแผ่นดินยังมีเทื่อ มีแต่อากาศ กับลมกวนกัน ผัดปั่นไปมา นานๆ ไป เปี้ยว⁶ ลม กับอากาศก็ถูกละถูกละอั้ง⁷ กันไปๆ มาๆ เกี้ยวหวััน⁸ กัน เป็นเปลี่ยวเป็นล้า เกิดร้อนขึ้นร้อนขึ้น ลวดเกิดเป็นเปลี่ยวไฟตั้งอยู่บนลม หนา 3 ล้าน 4 แสนโยชนะ⁹

¹ สถานีเชียงใหม่ – สถานีเชียงใหม่ หมายถึง สถานีรถไฟเชียงใหม่

² ระลຸປຸຸ - ทะลຸປຸຸ

³ อยู่ดຸຸ - ดຸຸ

⁴ ลูกเบิด - ลูกระเบิด

⁵ ไฟม้างกับบ⁵ - ไฟทำลายโลก

⁶ เปี้ยว, เปลี่ยว - เปลว

⁷ ถูกละถูกละอั้ง - กระทบกระทั่ง

⁸ เกี้ยวหวััน - เกาะเกี่ยวพันกัน

⁹ โยชนะ - หน่วยวัดความระยะ เท่ากับ 400 เส้น (16 กิโลเมตร)

นานนานไป เปลียวไฟนั้นก็ผัดปั่นกับลม หวันกันโท้ไปโ้หมา¹ บ่แพ้เปลียว [น.138]
ลม เพราะเปลียวลมนั้นหนาได้ 5 ล้าน 3 แสน 4 หมื่น 2 พันโยชนะ ก็ลวดอ่อนๆ เอยน²ๆ
ก็เกิดเป็นควัน เป็นอาย³ เป็นเหือ⁴

นานๆ ก็กลายเป็นน้ำ ตั้งอยู่บนไฟ หนา 4 ล้าน 3 แสน 2 หมื่น 4 พันโยชนะ

นานๆ เปลียวไฟนั้นก็ผัดปั่นกับน้ำนั้น ก็เดือดพุขึ้น น้ำนั้นบ่แพ้เปลียวไฟ
เพราะเปลียวไฟนั้นหนากว่า น้ำก็แข็งเป็นแผ่นหินตั้งอยู่บนน้ำ กว้างหาขอบหาริมบ่ได้ หา
ที่ทีก⁵ ที่เท้าบ่ได้ หนา 2 แสน 4 หมื่นโยชนะ

แผ่นดินเกิด จบหนี่

¹ โ้ไปโ้หมา - หมุนไปมา

² เอยน - เย็น

³ อาย - ไอ, ไอน้ำ

⁴ เหือ - เหงื่อ

⁵ ทีก - สุด, ถึง

[ตั้งเขาสีเนโร]

นอกจากนี้ ยังมีเขาสีเนโร¹ ตั้งอยู่ท่ากลาง อัยงลง² ไปหมื่นโยชนะ นับตั้งแต่หน้า
แท่งหินขึ้นไป 8 หมื่น 4 พันโยชนะ ตีนเขากว้างหมื่นโยชนะ พง³ เค็งกลางเป็นตั้งหน่วย
หมากหลอด⁴ ที่พงนั้นกว้างหมื่น 5 พันโยชนะ ปลายเขากว้างหมื่นโยชนะ มีปราสาท
ตั้งอยู่ 5 หลัง หลังกลางเป็นปราสาทพระญาอินท์ 4 หลังนั้น เป็นปราสาทเทวบุตรต์เทวดา
แหวดทั้ง 4 ด้านๆ ไหนแลหลังแลหลัง เทวบุตรต์เทวดาก็พากันไปไหว้นบคบอย่า⁵
สงเสพพระญาอินท์ด้วยพาทย์นดนตรี⁶ อุ่มงัน⁷ ปได้ขาด

ตั้งเขาสีเนโร จบหนี

¹ เขาสีเนโร – เขาพระสุเมรุ

² อัยงลง – วัดระยะลงไป

³ พง – ส่วน, ด้าน

⁴ หมากหลอด – สลอคเภา

⁵ ไหว้นบคบอย่า (ไหว้นบ-ครบ-อย่า) – เคารพยำเกรง

⁶ พาทย์นดนตรี – วงดนตรีปี่พาทย์

⁷ อุ่มงัน – ชักกล่อม

[เขาสัตตภณท์]

นอกจากนี้ ยังมีเขาสัตตภณท์ เป็นปรีวารแวดเขาสีเนโรตก 4 ด้านๆ ไหนแล 7 แล 7 ด้านวันตกแล้วด้วย¹ หิน ด้านเหนือแล้วด้วยแก้ว ด้านวันออกแล้วด้วยคำ² ด้านใต้ แล้วด้วยเงิน เขาสัตตภณท์ 7 ยอดนั้น หลั่นกันลงเป็นยอดเป็นยอด

ยอดกลางนั้นสูงพันโยชนะ กว้างก็พันโยชนะเท่ากัน

ยอดถ้วนึ่ง ซ้ายขวานั้น สูง 800 โยชนะ กว้างก็พันโยชนะเท่ากัน

ยอดถ้วน 2 ซ้ายขวานั้น สูง 600 โยชนะ กว้างก็พันโยชนะเท่ากัน

ยอดถ้วน 3 [น.129] ซ้ายขวานั้น สูง 400 โยชนะ กว้างก็พันโยชนะเท่ากัน

เขาสัตตภณท์ 4 ด้านนี้ กว้างก็ดี เท่ากัน แต่ต่ำสูงหลั่นๆ ลง บเท่ากัน ยอดเขาสัตตภณท์ทั้ง 4 ด้านนี้ มีปราสาทท้าวทั้ง 4 ด้านไหนแลหลังแลหลัง ท้าวทั้ง 4 ด้านไหนแลตนแลตน มีปรีวารได้แลพันแลพันทุกด้าน

ด้านวันตก มีปราสาทแล้วด้วยหิน มีพระญาวิโลปักกะ³ เป็นใหญ่กว่านาคได้แลพันตน

ด้านเหนือ มีปราสาทแล้วด้วยแก้ว มีพระญาภูเวละ⁴ เป็นใหญ่กว่ายักษ์ได้แลพันตนเท่ากัน

ด้านวันออก มีปราสาทแล้วด้วยคำ มีพระญาคันธัพพะเป็นใหญ่กว่าคันธัพพะได้พันตนเท่ากัน

ด้านใต้ มีปราสาทแล้วด้วยเงิน มีพระญากุมภณท์ เป็นใหญ่กว่ากุมภณท์ได้แลพันตนเท่ากัน

เขาสัตตภณท์ จบหนี่

¹ แล้วด้วย... – ทำหรือสร้างด้วย...

² คำ – ทองคำ

³ พระญาวิโลปักกะ – ท้าววิรูปักกะ

⁴ พระญาภูเวละ – ท้าวภูเวชะ

[ทวีปทั้ง 4]

นอกจากนี้ ยังมีป่าหิมพานต์แวดล้อมเขาสัตตภัณฑ์ทั้ง 7 ตก 4 ด้าน กว้างหมื่นโยชน์ เป็นแท่งหินทั้งมวล หนา 2 แสน 4 หมื่นโยชน์ บมีสัตตแลคน ต้นไม้ กอหย้า¹ เครือเขา เถาวัลก็บมี มีแต่ปริวารท้าวทั้ง 4 ตนกๆ ไหนมีปริวารได้แลพันตนพันตน

นอกจากนี้ ยังมีทวีปทั้ง 4 แวดป่าหิมพานต์ตก 4 ด้าน คือหนวันตก หนวันออก หนเหนือ หนใต้

หนวันตก ชื่อว่าอมรโคยานทวีป กว้าง 7 พันโยชน์ หนา 2 แสน 4 หมื่นโยชน์

หนเหนือ ชื่อว่าอุดรโขทวีป² กว้าง 8 พันโยชน์ หนา 2 แสน 4 หมื่นโยชน์

หนวันออก ชื่อว่าบุพพิเททวีป กว้าง 9 พันโยชน์ หนา 2 แสน 4 หมื่นโยชน์

หนใต้ ชื่อว่าชุมพุกทวีป กว้างหมื่นโยชน์ หนา 2 [น.130] แสน 4 หมื่นโยชน์

ในทวีปทั้ง 4 นี้ เป็นแท่งหินทั้งมวล สัตตแลคน ต้นไม้แลเครือเขาเถาวัลก็บมี มีแต่ปริวารท้าวทั้ง 4 ล่าเหลันเดินจอร³ แอ้วหากันไปมาเท่านั้น

ทวีปทั้ง 4 จบหนี่

¹ กอหย้า – กอหญ้า

² อุดรโขทวีป, อุดรโขทวีป – อุดรกรุทวีป

³ จอร – จร (เดินทาง)

[มหาสมุทร]

นอกจากนี้ ยังมีมหาสมุทรแวดล้อมทวีปทั้ง 4 คืออมรโคยานทวีป อุดรโขทวีป
บุพพิเทหทวีป ชุมพทวีป ทั้ง 4 นี้ อ้อมจอต¹ บมีขุน บมีสบ² กว่าง 2 หมื่นโยชนะ เล็ก³
หมื่นโยชนะ บมีน้ำ มีแต่ชาย⁴ ไหลอ้อมทวีปทั้ง 4 เหมือนมดดำ มดแดง ไต่ขอบดั่ง⁵

แม่มหาสมุทร จบหนี่

¹ อ้อมจอต - แวดล้อมจากด้านหนึ่งมาจรดอีกด้านหนึ่ง

² สบ - ปาก, ปากแม่น้ำ ในที่นี้หมายถึง ไม่มีแม่น้ำสายอื่นไหลเข้ามา

³ เล็ก - ลึก

⁴ ชาย - ทราย

⁵ ดั่ง - กระจด

[ขอบจักกวางพ]

นอกจากนี้ ยังมีขอบจักกวางพ แวดอ้อมมหาสมุทรที่จดทั้ง 4 ด้าน กว้างหาขอบ
हारिम ที่ทักที่เท่า¹ บได้ เรียงกันเป็นพับเป็นพับ เป็นดั่งไร่นา จักอ่านเป็นพับเป็นไรบได้
จักจาเทียบเทียม² ยังมีคนอายุยืนแสนปี จักขี่เครื่องบิน เร่งด้วยวันด้วยคืนไปจนเลี้ยงอายุ
แสนปีก็ตาย ยังมีคนอายุยืนแสนปีสับๆ ไปแถม ร้อยเช่น พันเช่น หมื่นเช่น แสนเช่น
ล้านเช่น ก็บั้นที่สุดขอบจักกวางพ เียบเทียบไปเหมือนเราแหงนผ่อฟ้า แหงนผ่อทั้งบน
ก็หันฟ้า เหลียวหลัง เหลียวหน้า ลับม่อนลับดอยก็หันฟ้า

เราจักไปหื้อเงิงฟ้ากุ่มเช่นตายก็บเงิงฟ้า เราไปมันก็ไป เราบพันมัน ด้วยแท้ บใช้
ฟ้าๆ บมี เป็นอากาศทั้งมวล ขอบจักกวางพก็เหมือนกัน ถ้าเราจักเดินไปหื้อสุดขอบ
จักกวางพนั้น หื้อผ่ออากาศนั้นเทอะ³ อากาศสุดไหน ขอบ (น.131) จักกวางพสุดหัน อากาศ
บ่สุด ขอบจักกวางพก็บ่สุด อากาศสุดไหน ขอบจักกวางพสุดหัน ขอบจักกวางพสุดไหน
อากาศสุดหันเท่ากัน

ขอบจักกวางพ จบหนี่

¹ ที่ทักที่เท่า – ที่สิ้นสุด

² เียบเทียบ – เปรียบเทียบ

³ เทอะ (เทอะ) – เกิด

[พระอาทิตย์¹ พระจันทร์เกิด]

นานๆ ไป ก็ปรากฏเป็นปราสาททิพย์แล้วด้วยหิน ด้วยแก้ว ด้วยเงิน ด้วยคำ
ทั้งหมด มีหัวหน้าแผ่นดิน จักอ่านนับได้ มีทั้งท้าวเวสสุวรรณ แลกุมภันท์ คันธัพพะ
นาคะ กุเวระ มีปรีวารได้แลพันแลพันทุกคน มีทั้งแกนลอ² แกนหล่อ ฝีมุข ฝีมุข³ ฝีมุข⁴
ฝีมุข⁵ ลงมาจากชั้นมหาพรหม ลงมาอยู่ในปราสาทที่นั่น ก็บั้นอันใดเป็นอันมิดอันตัน
ก็พร้อมกันวานอินทวานพรหม พระอาทิตย์ออกมาลูกหนึ่ง พระจันทร์ออกมาลูกหนึ่ง ก็เป็นอัน
แจ่งล้าไป⁶ แฉม ก็ขอวานอินทวานพรหม ขอพระอาทิตย์ พระจันทร์ เดินไปเดินมา พระ
อาทิตย์ พระจันทร์ ก็ทวยกันไปทวยกันมา

เวลาเมื่อแจ่งก็แจ่งล้า เวลาเมื่อมิดก็มิดล้า ก็ขอวานอินทวานพรหม ขอหื้อ
พระอาทิตย์ไปเมื่อนึ่ง พระจันทร์ไปเมื่อนึ่ง ถ้าพระอาทิตย์ลงไปแล้ว พระจันทร์ออกมาแฉม
พระจันทร์ลงไปแล้ว พระอาทิตย์ออกมาแฉม ก็รับรู้เมื่อวันเมื่อคืนแฉมแล้ว ก็ขอวานอินทวาน
พรหม ขอหื้อพระจันทร์มัวไปแฉม พระอินทก็เอาไม้โกชะไร⁷ เข้าปลุกไว้หน้าพระจันทร์
พระจันทร์ก็มัวไป จึงจกรู้เมื่อวันเมื่อคืนไป

พระอาทิตย์ พระจันทร์เกิด จบหนี่

¹ พระอาทิตย์ - ดวงอาทิตย์

² แกน, แกนลอ - เทวดา, ฝีมุข, เทวดาประจำโลก มีลักษณะเป็นผู้สร้างสูงสุด, บรรพบุรุษ
ดั้งเดิมผู้ให้กำเนิดของมนุษย์

³ ฝีมุข, ฝีมุข - ฝีมุขตายเพราะความทรมาณ ฝีมุขรูปร่างผอมแห้งมีแต่กระดูกชอบเข้าสิงเพื่อ
กินเครื่องในคน

⁴ ฝีมุข, ฝีมุข - ฝีมุข คือฝีมุขที่มักเข้าสิงคนเพื่อเรียกร้องให้มีการนำอาหารไปเลี้ยง หรือเช่น
ไหว้ ฝีมุขที่เจ้าของเลี้ยงไว้ไม่ทำให้ฝีมุขตอยากจึงไปสิงผู้อื่นเพื่อประจานผู้เลี้ยงนั้น เล่ากันว่าชาวไทยวน
ซื้อฝีมุขมาจากเงี้ยวเพื่อดูแลไร่นาและช่วยให้ค้าขายเจริญดี

⁵ ฝีมุข - ฝีมุข คือฝีมุขที่มักเข้าสิงคนและชอบกินสิ่งโสโครก

⁶ แจ่งล้าไป - สว่างเกินไป

⁷ โกชะไร - โปธิไทร คือต้นโพธิ์ ต้นไทร

[ฝัภม ฝัภย ฝัภะ ฝัษ็อ]

ถ้ารู้เมื่อวันเมื่อคืนแล้ว หมูฝัภม ฝัภย ฝัภะ ฝัษ็อ กุมภัณท์ คัณธัพพะ นาคา
 กุเวชะ ก็แพร่ออกหลวงหลาย สึบลุกสึบลานเหลนท้าวป่าหิมพานต์ ท้าว 4 ทวีป ทัวโลก
 หาสัง [น.132] จักกินจักบัวโรคคปได้ ฝัจักนุงจักทรงบได้ นานๆ ไป หัวใจฝัทังหลายฝังนั้น
 ก็เข้าเป็นอันมีตอันมีวไป บรูจักบุญบรูจักบาบ บรูจักกัम्म บรูจักเวร บรูจักความเป็นความ
 ตาย คนแลสัตต์ทังหลายก็บมี ต้นไม้แลกอหย้าเครือเขาเถาว์วัล มอนตอย ดินสันดอน
 ก้อนหินก้อนผาก็บมี แม่น้ำแลเกาะชายก็บมี เทามีแต่หน้าแห่งหินแข็งคะด้าง¹ เพียง²
 เป็นตั้งหน้ากลองไซเท้านั้น

พระเจ้า พระธัมม์ พระปะเจก³ อรหันตา พระสังฆะก็บมี บรูจักบุญ บรูจักบาบ บรู
 จักเถ้า บรูจักแก้ บรูจักพอ บรูจักแม่ บรูจักเจ้า บรูจักนาย บรูจักครูบาอาจารย์ บรูจัก
 พระเจ้าพระธัมม์ บรู้นบบรู้อย่า บรูไหว้บรูสา บรูกินบรูทาน บรูรักบรูซัง เท่าลู⁴ กินขึ้นกิน
 เนื้อกันไปมา มิงลูกินขึ้นกู⁵ กูลูกินขึ้นมิง ฝัภะลูกินฝัษ็อ ฝัษ็อลูกินฝัภะ ฝัภมลูกินฝัภย ฝั
 ภยลูกินฝัภม มีเขี้ยวคมเหมือนมีตชุด⁶ กูหงาบ⁷ กินขึ้นมิง มิงหงาบกินขึ้นกู หาหว่า
 ออกเนือบได้⁸ ก็มีความเดือดร้อนใหม่ ร้องก้องโกเกียวนัน⁹ ทัวโลก ก็เกิดโกลาหล
 เดือดร้อนขึ้นทั่วอินททั่วพรหม นานประหมาดหมื่นปี

ฝัภม ฝัภย ฝัภะ ฝัษ็อ จบหนึ่

¹ คะด้าง – กระจ้าง

² เพียง – ราบเรียบ

³ พระปะเจก – พระปัจเจก หรือพระปัจเจกพุทธเจ้า คือพระพุทธเจ้าที่ตรัสรู้แต่ไม่ได้นำไป
 เผยแพร่สั่งสอนผู้อื่น

⁴ ลู – แ่งซิง

⁵ ต้นฉบับเขียน “คู” ปวิวรรตและปรับเป็น “กู”

⁶ มีตชุด – มีตโกน

⁷ หงาบ, หงวาบ – กัด, ขย้า

⁸ หาหว่าออกเนือบได้ – หาโอกาสหรือเวลาที่จะให้กล้ำเมือองออกมาทดแทนไม่ได้

⁹ ร้องก้องโกเกียวนัน – ร้องเสียงดังโวกเหวก

[พระทั้ง 7 ลูก]

นานๆ ไป ก็เกิดเป็นพระอาทิตย์ ออกมาในอากาศลูกหนึ่ง กว้าง 50 โยชน์
สูง 12 โยชน์

นานๆ ไป ก็เกิดเป็นพระจันทร์ ออกมาในอากาศลูกหนึ่ง กว้าง 50 โยชน์
สูง 12 โยชน์

นานๆ ไป ก็เกิดเป็นพระอังคาร ออกมาในอากาศลูกหนึ่ง กว้าง 50 โยชน์
สูง 12 โยชน์

นานๆ ไป ก็เกิดเป็นพระพุธ ออกมาในอากาศลูกหนึ่ง กว้าง 50 โยชน์
สูง 12 [น.133] โยชน์

นานๆ ไป ก็เกิดเป็นพระพฤหัสบดี¹ ออกมาในอากาศลูกหนึ่ง กว้าง 50 โยชน์
สูง 12 โยชน์

นานๆ ไป ก็เกิดเป็นพระศุกร์ ออกมาในอากาศลูกหนึ่ง กว้าง 50 โยชน์
สูง 12 โยชน์

นานๆ ไป ก็เกิดเป็นพระเสาร์ ออกมาในอากาศลูกหนึ่ง กว้าง 50 โยชน์
สูง 12 โยชน์

ในพระทั้ง 7 นี้ กว้างก็ตีเท่ากัน สูงต่ำก็เท่ากัน จึงเรียกกันว่าวันอาทิตย์ วันจันทร์
วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี วันศุกร์ วันเสาร์ ถึงกาละบัดนี้

พระทั้ง 7 ลูก จบหน้

¹ พระผู้ส - พระพฤษ, พฤษสบัติ

[ไฟม้างกัปป]

ถ้าพร้อมกันทั้ง 7 ลูกนี้แล้ว ก็เป็นอันร้อนอันใหม่ เกิดเป็นเปลี่ยวเป็นลำ ลงม้าง
แท่งหินทั้ง 4 ทวีป แลเขาสีเนโร แลเขาสัตตภณท์ 7 ยอด ลงเล็กี¹ แสน 2 ทมึนโยชนะ
แตกเป็นกระจัดกระจาย เป็นมุกเป็นมุ่น² เป็นเม็ดหินเม็ดชาย เป็นฝุ่นเป็นดินไปก็มี
อยู่มาได้ 7 วัน ฝนทำใหญ่เม็ดเท่าลำตาลๆ ก็ตกลง 7 วัน 7 คืน น้ำฝนก็ย้ง³ ขึ้นสูง
ประมาณ 7 เซนตันตาล⁴ นานได้เจ็ดวันเจ็ดคืน ถ้าน้ำนั้นแห้งบก⁵ ลงแล้ว ก้อนหิน ก้อน
ผา แลเม็ดหินเม็ดชาย ก็ไหลขดซ้อน⁶ ก่อกองกันเป็นสันเป็นดอน เป็นม่อนเป็นดอย เป็น
มุกเป็นมุ่น ทั้งลุ่ม⁷ ก็มีก้อนดินแกมชาย ปนกันไปทุกแห่งทุกที่ ทั้งบนแผ่นดินก็มี
ก้อนหินแตกเป็นเบ็งเป็นบ่าง⁸ เป็นก้อนเป็นหน่วย ใหญ่ๆ หน่อยๆ เร็ยรายแผ่ผายทั่วหน้า
แผ่นดินถึงกาละบัดนี้

ไฟม้างกัปป จบหนี่

¹ เล็กี – ลีก

² มุก, มุ่น – ฝุ่นผงละเอียด

³ ย้ง – นอง, เท้อ, ทรง

⁴ เซนตันตาล – ความยาวขนาดต้นตาล

⁵ บก – แห้ง

⁶ ขดซ้อน – ไหลหรือขยับไปรวมกัน

⁷ ทั้งลุ่ม – ด้านล่าง

⁸ เป็นเบ็งเป็นบ่าง – เป็นชิ้นเป็นซีก

[พระญาอินท์ แลท้าวทัง 4]

ถ้าไฟม้างกับป์ ลูกเป็นเปลี่ยวเป็นควันทั่วโลกทั้งมวล พระญาอินท์อยู่ปลายเขา
 สีนโร แลท้าวเวสสุวัณณ์ แลกุมภันท์ คันธัพพะ [น.134] นาคา กุเวพะ แลแกนลอ
 แคนหล่อ ฝีม ฝีกาย ฝีกะ ฝีสือ ก้อยู่ได้ ก็พากันหนีขึ้นไปติดอยู่พินอกันนิถาพรม¹ ก็
 หนีละปริวารไว้เต็มโลกโลก ไฟม้างกับป์ก็ไหม้ตายเป็นมุกเป็นฝุ่น แกมฝุ่นแกมดินเรียไร
 แผ่ผายทั่วโลก ลวดเป็นฝีม่านางธอระณี² ทั่วโลก เถิงกาละบัดนี้

ถ้าคนเดินไปนอนในป่า ถ้ากลัวหื้อวาง³ ม่านางธอระณีเสียเทอะ ถ้าวางแม่
 ธอระณีที่ไหน ม่านางธอระณีก็มีที่นั่น รักสาคนเถิงกาละบัดนี้

ท้าวเวสสุวัณณ์ก็นำเอาท้าวทัง 4 คือกุมภันท์ตนหนึ่ง คันธัพพะตนหนึ่ง นาคา
 ตนหนึ่ง กุเวพะตนหนึ่ง ลงมาเลียบเล็งคอยรักสามนุสส์ ถ้าผู้ใดรักสาศาสนา ท้าวทัง 4
 ก็รักสาผู้นั้นเถิงกาละบัดนี้

ฝีม ฝีกาย ฝีกะ ฝีสือ ก็ลงมาราวีกินไก่ กินหมู กับมนุสส์เถิงกาละบัดนี้

พระญาอินท์แลท้าวทัง 4 จบหนี

¹ อกันนิถาพรม - อกันนิฐาพรม คือ รูปพรมชั้นสูงสุดเินพรมโลก จำนวน 16 ชั้น

² ม่านางธอระณี - นางธอระณี

³ วางแม่ธอระณี - พลักรรมกับแม่ธอระณี

[พระญาณิ์ลงมาจากอกนิฐฐาพรหม]

ต่อนั้นมา ถ้าไฟม้างกับป์แล้ว พระญาณิ์ก็ลุกจากอกันนิฐาพรหม ลงมาตั้ง
ปราสาทอยู่ปลายเขาสีเนโร 5 หลัง หลังกลางเป็นปราสาทพระญาณิ์ 4 หลังนั้น เป็น
ปราสาทเทวบุตต์เทวดาแวดทั้ง 4 ด้านๆ ไหนแลหลังแลหลัง เทวบุตต์เทวดาก็พากันไป
ไหว้นบครอบอย่าสงเสพด้วยพาดพินนตรี¹ อุ่มงันบได้ขาด

พระญาณิ์ลงมาจากอกนิฐฐาพรหม จบหนึ่

¹ พาดพินนตรี – พาทย์พินนตรี คือ เครื่องดนตรี (พาทย์, พิณ, ดนตรี)

[อมรโคยานทวีป]

ต่อนั้นมา ถ้าไฟม้างกับป์แล้ว พระญาวีรูปกษะเป็นใหญ่แก่นาค ก็ลงมาตั้งปราสาทอยู่ปลายเขาสัตตภัณฑ์ทั้ง 7 ฝ่ายอมรโคยานทวีป มีนาคทั้งหลายได้แสนโกฏ¹ ตน หาสังจักกิน จักบริโภคนได้ ก็สัจจะอธิฏฐาน² ด้วยบุญสมภารแห่งตน ต้นการะภิก³ [น.135] ทิพพ์ ก็ปรากฏไปทั่วอมรโคยานทวีป ด้วยของทิพพ์ทั้งหมด

นาคทั้งหลายก็ดูต่าง⁴ กิน ดูต่างบัวโรถ ดูต่างนุ่ง ดูต่างทรง ระนิกอันใด ก็ปรากฏต่อหน้าทันตา ระนิกหื้อได้กินก็ได้กิน ระนิกหื้อได้นุ่งได้ทรงก็ได้นุ่งได้ทรงตามใจมัก อายุเจ้ายืน 1,000 ปีทิพพ์ มีหน้าบ้าง⁵ เป็นดั่งเดือนบ้าง⁶

อมรโคยานทวีป จบหนี่

¹ โกฎ - โกฎิ หมายถึงจำนวนนับ คือ 10 ล้าน

² อธิฏฐาน - อธิษฐาน

³ ต้นการะภิก - ต้นกาลพริกส์ คือต้นกาลพฤกษ์ หรือต้นกัลปพฤกษ์

⁴ ดูต่าง - สะดวก, ทำได้ตามใจ

⁵ บ้าง - เสี้ยว

⁶ เดือนบ้าง - พระจันทร์เสี้ยว

[อุตอรโขทวีป¹]

ต่อนั้นมา ถ้าไฟม่างกับป์แล้ว ทำวเวสสุวัณณ์ เป็นใหญ่แก่ยักษ์ทั้งหลาย ลงมาตั้งปราสาทอยู่ปลายเขาสัตตภัณฑ์ทั้ง 7 ฝ่ายอุตอรโขทวีป มียักษ์ทั้งหลายได้แสนโกฏิตน หาสิ่งจกกินจกบริโภคนได้ ก็สัจจะอธิฐานด้วยบุญสมพารแห่งตน ก้อนเส้า² แก้วทิพย์ ก็ปรากฏไปทั่วอุตอรโขทวีป ด้วยของทิพย์ทั้งหมด

ยักษ์ทั้งหลายได้แสนโกฏิตน ก็ดูทางกิน ดูทางบวระโรค ดูทางนุ่ง ดูทางทรง ระนิกอันใดก็ปรากฏหันต่อหน้า ระนิกหื้อได้กินก็ได้กิน ระนิกหื้อได้นุ่งได้ทรง ก็ได้นุ่งได้ทรงตามใจมัก อายุเขายืน 2,000 ปีทิพย์ มีหน้าตก 4 แจ่ง³ เหมือนแม่ชีไฟ⁴

อุตอรโขทวีป จบหนี่

¹ อุตอรโขทวีป, อุตอรโขทวีป - อุตอรกูรวีป

² ก้อนเส้าแก้ว - ดินหรือหินที่วางเป็นฐานรองหม้อแกง

³ มีหน้าตกสี่แจ่ง - มีใบหน้าเป็นรูปสี่เหลี่ยม

⁴ แม่ชีไฟ - กะบะดินสำหรับตั้งก้อนเส้า หรือตั้งเตา

[ปุพพิเทททวีป]

ต่อนั้นมา ถ้าไฟม้างกัปปแล้ว พระยัตตัตถฐะ¹ เป็นใหญ่แก่คณัธพะทั้งหลาย ลงมาตั้งปราสาทอยู่ปลายเขาสัตตภัณฑ์ ฝ่ายปุพพิเทททวีป มีคณัธพะทั้งหลายได้ แสนโกฏุตุน หาสิ่งจักกินจักบวระโภคปได้ ก็สัจจะอภิฏฐานด้วยบุญสมพารแห่งตน น้ำบ่อคำทิพพ์ ก็ปรากฏไปทั่วปุพพิเทททวีป ด้วยของทิพพ์ทั้งหมด

คณัธพะทั้งหลายได้แสนโกฏู ก็ดูท่าง² กิน ดูท่างบริโภค ดูท่างนุ่งดูท่างทรง ระ นิกอันใดก็ปรากฏหันต่อหน้าทันตา ระนิกหื้อได้กินก็ได้กิน [น.136] ระนิกหื้อได้นุ่งได้ทรง ก็ ได้นุ่งได้ทรงตามใจมัก อายุชาเยน 900 ปีทิพพ์ มีหน้ามน³ เป็นดั่งพระจันทร์เพง⁴ คนใน 3 ทวีปนี้ มีหน้าอันบ่งาม เพราะเขาบมีสีลมีธัมม

ปุพพิเทททวีป จบหน้

¹ ยัตตัตถฐะ - ยัตถฐะ คือท้าวธตรฐ ผู้ปกครองทิศเหนือของเขาพระสุเมรุ

² ดูท่าง - สะดวก, ไม่ขัดข้อง, คล่อง

³ มน - กลม

⁴ เพง - เพ็ญ, เต็มเพ็ญ, พระจันทร์เต็มดวง

[คนใน 3 ทวีป]

ใน 3 ทวีปนี้ พระเจ้าบไว์ศาสนา¹ พระเจ้า พระธัมม์ อรหันตา พระปัจเจก พระฤาสี หน่อโพธิสัตว์ บเกิดสักตน เพราะเขาบไซ่เชื้อคน เป็นเชื้อผี

ใน 3 ทวีปนี้ บได้ธำ² บุญ บได้ธำบาบ บได้หื้อทาน บได้ข้าสัตว์ บได้ลักของท่าน บได้เหล่าน³ ชู้ผู้เมียท่าน บได้สนส่อ⁴ บได้กินเหล้า ชันฟ้านารกเมืองเขต⁵ บมี เท่าตายๆ เกิดๆ ในทวีปไผมัน

ใน 3 ทวีปนี้ บมีสัตว์ 4 ตีน 2 ตีน บมีไร่ บมีนา เท่ากินด้วยของทิพพ์

ใน 3 ทวีปนี้ บมีผัว บมีเมีย เท่าเหล่านกันเล่ๆ⁶ ถ้าจักเกิดลูกก็ไปเกิดในถ้ำ ถ้าเกิดเป็นผู้ยิง⁷ ผู้ยิงเล่ียง ดูตกินนม ถ้าเกิดเป็นผู้ชาย ผู้ชายเล่ียง ดูตกินนิ้วมือ

คนใน 3 ทวีป บงาม จบนี้

¹ บไว์ศาสนา – ไม่ได้ประดิษฐานหรือเผยแผ่พระพุทธศาสนา

² ธำ – ทำ, กระทำ

³ เหล่าน – เล่น, ในที่นี้หมายถึงเสพเมถุนกัน

⁴ สนส่อ – พูดยุ่ง, ส่อเสียด

⁵ เขต – เปรต

⁶ ต้นฉบับเขียน “เล่ียง” ปรับเป็น “เล่ย์” – เรื่อยๆ

⁷ ผู้ยิง – ผู้หญิง

[พระญาวิรุหะ¹]

ต่อนั้นมา ถ้าไฟม้างกัปปแล้ว พระญาวิรุหะเป็นใหญ่แก่กุมภัณฑ์ทั้งหลาย ก็ลงมาตั้งปราสาทอยู่ปลายเขาสัตตภัณฑ์ทั้ง 7 ฝ่ายชุมพุทวีปของเรามี กุมภัณฑ์ได้ แสนโกฏุน หาสังจักกินจักบวรวิโรคบได้ ก็สั่งจะอธิฐานด้วยบุญสมภารแห่งตน ต้นไม้ แลกอหยาเครือเขาเถาว์ล ลูกส้มของหวาน หน่วยไม้หวัมนานาต่างๆ ก็ปรากฏทั่ว ในชุมพุทวีปนี้ ด้วยของทิพย์ทั้งหมด

กุมภัณฑ์ทั้งหลายก็ดูทางกิน ดูทางบวรวิโรค ระนีกอันใดก็ปรากฏ [น.137] ต่อหน้า ทันตา ระนีกหื้อได้กินก็ได้กิน ระนีกหื้อได้นั่งได้ทรง ก็ได้นั่งได้ทรงตามใจมัก

สะไหม² นั้นพระเจ้าบ่เกิดเทื่อ สาสนาก็บ่มีเทื่อ กุมภัณฑ์ทั้งหลายฝูงนั้น บรูจัก บุญ บรูจักบาป เมียเพื่อนเมียตัวบรู กะทำไปเลยๆ³ ของทิพย์ทั้งหลายฝูงนั้นก็ชำรุด⁴ สูญหายไป ระนีกอันใดก็บ่ได้ ระนีกอันใดก็บ่ได้ ก็ลวดได้ฮากิน ฮานุ่ง ฮาบวรวิโรค เถิง กาละบัดนี้

พระญาวิรุหะ จบหนี่

¹ วิรุหะ - วิรุหะ คือพระวิรุหะ ผู้ปกครองทิศใต้ของเขาพระสุเมรุ

² สะไหม - สมัย

³ เล่ย์ๆ - เรือ่ย์ๆ

⁴ ชำรุด - ชำรุด

[ชุมนุมพหุวิป]

ต่อนั้นมา ในชุมนุมพหุวิปของเรานี้ กว้างหมื่นโยชน์ เป็นป่าไม้หิมพานต์ 3,000 โยชน์ เป็นเมืองคน 3,000 โยชน์ เป็นแม่น้ำและทะเล¹ 4,000 โยชน์ เป็นปัพพัตตา 2 แสน 7 หมื่นม่อน เป็นคีรีแสน 4 หมื่นม่อน

ปัพพตานั้น คือดอยม่อนโตมีแม่น้ำขึ้นต่อนั้น ชื่อปัพพัตตา
คีรีนั้น คือดอยม่อนโตมีขุนห้วยแลแม่น้ำขึ้นต่อนั้น ชื่อว่านาที² มี 3 หมื่นแม่น้ำ
นาทีนั้น น้ำแม่โตมีน้ำตลอดปีนั้น ชื่อว่านาที สระนาที มี 3 หมื่นแม่
สระนาทีนั้น แม่น้ำแม่โตมีระดูฝนก็มีน้ำ ระดูแล้วบมีน้ำ ชื่อว่าสระนาที
โปกขรณินั้น สระโตมีน้ำบแห่งตลอดปีนั้น ชื่อว่าโปกขรณิ
สระหนองปลานั้น สระโตระดูฝนก็มีน้ำ ระดูแล้งน้ำบมีนั้น ชื่อว่าสระหนองปลา
ป่าหิมพานต์นั้น ที่ใดคนธำไร่ธำนา ตั้งบ้านตั้งเมืองตั้งเรือนอยู่ได้นั้น ชื่อว่า
ป่าหิมพานต์

เมืองคนนั้น ที่ใดคนธำไร่ธำนา ตั้งบ้านตั้งเมือง ตั้งเรือนอยู่ได้นั้น ชื่อว่าเมืองคน
มีไม้ชุมนุมพหุวิปเป็นไม้หมายชุมนุมพหุวิป ไม้ชุมนุมพหุวิปต้นนั้นใหญ่ ตั้งอยู่ข้างดอย
หิมพานต์ด้านใต้ สูงได้ 100 โยชน์ ตั้งอยู่ต่อเท่าเสียงกับป์แล

ชุมนุมพหุวิป จบหน้ [น.138]

¹ ทะเล - ทะเล

² นาที - นที, แม่น้ำ

๐ พระอาทิตย์ 7 ลูกนั้น ก็กลับหายไป ๐

[เดือนดับ¹]

ต่อ่นั้นมา ถ้าไฟม้างกับป์แล้ว พระอาทิตย์ 7 ลูกนั้นก็กลับหายไป ก็เป็นอันมีดอันมัว บ่หันอันใด ท้าวเวสสุวัณ² แลท้าวทั้ง 4 ตน ก็พากันวานอินทวามพรหม ขอหื้อพระอาทิตย์ออกมา พระอาทิตย์ก็ออกมาลูกหนึ่ง พระจันทร์ก็ออกมาลูกหนึ่ง ก็เป็นอันแจ้งล้าไปแถม

ขอวานอินทวามพรหม ขอหื้อพระอาทิตย์ พระจันทร์เดินไปเดินมา พระอาทิตย์ พระจันทร์ก็เดินทวยกันไปทวยกันมา เวลาเมื่อแจ้งก็แจ้งล้า เวลาเมื่อมีดก็มีดล้า ก็ขอวานอินทวามพรหม ขอหื้อพระอาทิตย์ไปเมื่อนึ่ง พระจันทร์ไปเมื่อนึ่ง ถ้าพระอาทิตย์ลงไปแล้ว พระจันทร์ออกมาแถม พระจันทร์ลงไปแล้ว พระอาทิตย์ออกมาแถม ก็ปู้เมื่อวันเมื่อคืนแลมแล้ว ก็ขอวานอินทวามพรหม ขอหื้อพระจันทร์มัวไปแถม พระญานอินทก็เอาไม้โพธิไซรเข้าปลุกไว้หน้าพระจันทร์ๆ ก็ลวดมัวไป จึงรู้เมื่อวันเมื่อคืน เถิงกาละบัดนี้

นอกจากนี้ ยังมีโลกราหุอสุรินทะ³ กว้าง 200 โยชนะ

ลุกจากโลกราหุอสุรินทะขึ้นไปเถิงโลกรีกฎ⁴ ดาว สูง 12 โยชนะ โลกรีกฎดาวกว้างนึ่งโยชนะ

ลุกจากโลกรีกฎดาวขึ้นไปเถิงโลกพระจันทร์ สูง 12 โยชนะ โลกพระจันทร์กว้าง 49 โยชนะ

ลุกจากโลกพระจันทร์ขึ้นไปเถิงโลกพระอาทิตย์ สูง 12 โยชนะ โลกพระอาทิตย์กว้าง 50 โยชนะ

¹ เดือนดับ – เดือนข้างแรม

² ท้าวเวสสุวัณ – ท้าวเวสสุวัณณ์, พระยาเวสสุวรรณ

³ อสุรินทะ – พระญานอสุรินทรานู ผู้ที่ค้อยโล่อมหรือคาบพระจันทร์ ทำให้เกิดจันทรุปราคา

⁴ รีกฎ – ฤกษ์

นับตั้งแต่แผ่นดินเรานี้ขึ้นไปได้ 8 หมื่น 4 พันโยชน์ะ เถิงโลกพระอาทิตย์
พระอาทิตย์เดินไปเพียงปลายเขาสีเนโร โลกพระจันทร์มีทั้งกลุ่ม โลกพระอาทิตย์
มีทั้งบน [น.139]

พระอาทิตย์กับพระจันทร์ล่องกันไปวันละ 2 แสนโยชน์ะ เถิงวัน 15 คำ พระ
อาทิตย์ควบพระจันทร์ไว้ พระจันทร์จึงมีตไป คนเราเรียกกันว่าเดือนดับ เถิงกาละบัดนี้แล
[เดือนดับ จบหนี่]

[เดือนออก¹]

เดือนออกหนึ่งคำ พระอาทิตย์ล่วงพระจันทร์ไป 2 แสนโยชนะ พระจันทร์แมน² ออก 3 โยชนะ

เดือนออก 2 คำ พระอาทิตย์ล่วงพระจันทร์ไป 4 แสนโยชนะ พระจันทร์แมนออก 6 โยชนะ

เดือนออก 3 คำ พระอาทิตย์ล่วงพระจันทร์ไป 6 แสนโยชนะ พระจันทร์แมนออก 9 โยชนะ

เดือนออก 4 คำ พระอาทิตย์ล่วงพระจันทร์ไป 8 แสนโยชนะ พระจันทร์แมนออก 12 โยชนะ

เดือนออก 5 คำ พระอาทิตย์ล่วงพระจันทร์ไป 10 แสนโยชนะ พระจันทร์แมนออก 15 โยชนะ

เดือนออก 6 คำ พระอาทิตย์ล่วงพระจันทร์ไป 12 แสนโยชนะ พระจันทร์แมนออก 18 โยชนะ

เดือนออก 7 คำ พระอาทิตย์ล่วงพระจันทร์ไป 14 แสนโยชนะ พระจันทร์แมนออก 21 โยชนะ

เดือนออก 8 คำ พระอาทิตย์ล่วงพระจันทร์ไป 16 แสนโยชนะ พระจันทร์แมนออก 24 โยชนะ

เดือนออก 9 คำ พระอาทิตย์ล่วงพระจันทร์ไป 18 แสนโยชนะ พระจันทร์แมนออก 27 โยชนะ

เดือนออก 10 คำ พระอาทิตย์ล่วงพระจันทร์ไป 20 แสนโยชนะ พระจันทร์แมนออก 30 โยชนะ

¹ เดือนออก – เดือนข้างขึ้น

² แมน – โผล่

เดือนออก 11 คำ พระอาทิตย์ล่วงพระจันทร์ไป 22 แสนโยชนะ พระจันทร์
แมนออก 33 โยชนะ

เดือนออก 12 คำ พระอาทิตย์ล่วงพระจันทร์ไป 24 แสนโยชนะ พระจันทร์
แมนออก 36 โยชนะ

เดือนออก 13 คำ พระอาทิตย์ล่วงพระจันทร์ไป 26 แสนโยชนะ พระจันทร์
แมนออก 39 โยชนะ

เดือนออก 14 คำ พระอาทิตย์ล่วงพระจันทร์ [น.140] ไป 28 แสนโยชนะ
พระจันทร์แมนออก 42 โยชนะ

เดือนออก 15 คำ พระอาทิตย์ล่วงพระจันทร์ไป 30 แสนโยชนะ พระจันทร์
แมนออก 45 โยชนะ

พระจันทร์แมนออกจากพระอาทิตย์บ่เสี่ยยัง 4 โยชนะ พระอาทิตย์ล่วงไป 30 แสน
โยชนะ ไกลยิ่งกว่าไกล พระอาทิตย์ตกไปแล้ว พระจันทร์จึงออกมา พระจันทร์จึงมนได้ คน
เราเรียกกันว่าเดือนเพ็ญ 15 คำก็ว่า วันอุโบสถก็ว่า

เดือนออก จบนี้

[เดือนแรม]

เดือนแรมหนึ่งค่ำ พระอาทิตย์ทวยหลังพระจันทร์เข้ามาใกล้ 2 แสนโยชนะ
พระจันทร์บ้างไป 3 โยชนะ

เดือนแรม 2 ค่ำ พระอาทิตย์ทวยหลังพระจันทร์เข้ามาใกล้ 4 แสนโยชนะ
พระจันทร์บ้างไป 6 โยชนะ

เดือนแรม 3 ค่ำ พระอาทิตย์ทวยหลังพระจันทร์เข้ามาใกล้ 6 แสนโยชนะ
พระจันทร์บ้างไป 9 โยชนะ

เดือนแรม 4 ค่ำ พระอาทิตย์ทวยหลังพระจันทร์เข้ามาใกล้ 8 แสนโยชนะ
พระจันทร์บ้างไป 12 โยชนะ

เดือนแรม 5 ค่ำ พระอาทิตย์ทวยหลังพระจันทร์เข้ามาใกล้ 10 แสนโยชนะ
พระจันทร์บ้างไป 15 โยชนะ

เดือนแรม 6 ค่ำ พระอาทิตย์ทวยหลังพระจันทร์เข้ามาใกล้ 12 แสนโยชนะ
พระจันทร์บ้างไป 18 โยชนะ

เดือนแรม 7 ค่ำ พระอาทิตย์ทวยหลังพระจันทร์เข้ามาใกล้ 14 แสนโยชนะ
พระจันทร์บ้างไป 21 โยชนะ

เดือนแรม 8 ค่ำ พระอาทิตย์ทวยหลังพระจันทร์เข้ามาใกล้ 16 แสนโยชนะ
พระจันทร์บ้างไป 24 โยชนะ

เดือนแรม 9 ค่ำ พระอาทิตย์ทวยหลังพระจันทร์เข้ามาใกล้ 18 แสนโยชนะ
(น.141) พระจันทร์บ้างไป 27 โยชนะ

เดือนแรม 10 ค่ำ พระอาทิตย์ทวยหลังพระจันทร์เข้ามาใกล้ 20 แสนโยชนะ พระ
จันทร์บ้างไป 30 โยชนะ

เดือนแรม 11 ค่ำ พระอาทิตย์ทวยหลังพระจันทร์เข้ามาใกล้ 22 แสนโยชนะ พระ
จันทร์บ้างไป 33 โยชนะ

เดือนแรม 12 ค่ำ พระอาทิตย์ทวยหลังพระจันทร์เข้ามาใกล้ 24 แสนโยชนะ พระ
จันทร์บ้างไป 36 โยชนะ

เดือนแรม 13 ค่ำ พระอาทิตย์ทวยหลังพระจันทร์เข้ามาใกล้ 26 แสนโยชนะ พระจันทร์บ้างไป 39 โยชนะ

เดือนแรม 14 ค่ำ พระอาทิตย์ทวยหลังพระจันทร์เข้ามาใกล้ 28 แสนโยชนะ พระจันทร์บ้างไป 42 โยชนะ

เดือนแรม 15 ค่ำ พระอาทิตย์ทวยหลังพระจันทร์เข้ามาใกล้ 30 แสนโยชนะ พระจันทร์บ้างไป 45 โยชนะ

พระจันทร์บ้างบ่เสี้ยยัง 4 โยชนะ พระอาทิตย์ก็ควบบนพระจันทร์ พระจันทร์จึงมีตไป เราเรียกกันว่าเดือนดับก็ว่า 14 – 15 ค่ำก็ว่า วันอุโบสถสี่ลก็ว่า

เดือนแรม จบหนี่

[โลกพระอาทิตย์]

โลกพระอาทิตย์แลโลกพระจันทร์เพียงทั้งบน มนทั้งลุ่ม เป็นตั้งหน่วยมะโอ ปาดเก็ง¹ เหตุนี้แลคนเราอยู่ทั้งลุ่มจึงหันมัน เวลาเมื่อตะวันออกมาเมื่อเช้าก็หันมัน เวลาเมื่อตะวันเที่ยงก็หันมัน เวลาเมื่อค่ำก็หันมัน เฝียบเหมือนครูแลนักเรียนตีฟุตบอล² ขึ้นอากาศ คนใดอยู่ที่ใดก็หันมันอย่างเดียวกัน ทั้งหลังบนพระอาทิตย์เพียง³ เป็นตั้ง หน้ากลองไซ⁴ กว้าง 50 โยชนะ มีปราสาททิพย์ตั้งอยู่หลังบนพระอาทิตย์ สูง 12 โยชนะ กว้างก็ 12 โยชนะเท่ากัน แล้วด้วยแก้ว 7 ประการ แต่งงามเป็นตั้งแสงพระอาทิตย์ จึง [น.142] ออกมาใหม่ มีเทวบุตรอยู่ในปราสาทที่นั่นประมาณ 100 ตน บมีเทวดา สักตน มีแต่เทวบุตรทั้งมวล เทวบุตรทั้งหมดนั้นทรงผ้ากัมพะทิพย์ แต่งงามเป็นตั้ง ดอกใหม่⁵ มีอายุเท่ากันกับพระอาทิตย์ เสวยของทิพย์ทุกคน ทั้งพื้นปราสาทนั้นมีทั้ง รถจักรแก้วทิพย์เจ็ดประการ พาเอาพระอาทิตย์เดินไปในอากาศ เดินไปเรื่อย ๆ ยิ่งกว่า เรียว เราคิดใจว่าจักไปประเทศอเมริกา⁶ เราคิดใจก็ถึงทันที⁷ รถทิพย์พระอาทิตย์เรียว ยิ่งกว่านั้น 100 ส่วน

โลกพระอาทิตย์ จบนี้

¹ หน่วยมะโอปาดเก็ง – ผลส้มโอที่ตัดแบ่งครึ่ง

² ฟุตบอล – ฟุตบอล, ลูกฟุตบอล

³ เพียง – ราบเรียบ

⁴ กลองไซ - กลองชัยมงคล คือกลองสองหน้าขนาดใหญ่ ใช้ตีในพิธีกรรมทางศาสนา

⁵ ดอกใหม่ – ดอกชบาแดง

⁶ ประเทศอเมริกา – ประเทศสหรัฐอเมริกา

⁷ ทันที – ทันที

[โลกพระจันทร์]

โลกพระจันทร์เพียงทั้งบน มนทั้งลุ่ม เป็นตั้งหน่วยมะโอบาดเก็ง เหตุนี้แลคนเรา อยู่ทั้งลุ่มจึงหันมน เวลาเมื่อเดือนเพงก็หันมน เวลาเมื่อพระจันทร์ออกมาเมื่อเช้าก็หันมน เวลาเมื่อพระจันทร์เที่ยงก็หันมน เวลาเมื่อค่ำก็หันมน เฝียบเหมือนครูแลนักเรียนติด ฟุตบอลขึ้นอากาศ คนใดอยู่ที่ใดก็หันมนอย่างเดียวกัน ทั้งหลังบนพระจันทร์เพียงเป็นตั้ง หน้ากลองชัย กว้าง 49 โยชนะ มีปราสาททิพย์ตั้งอยู่หลังบนพระจันทร์ สูง 12 โยชนะ กว้าง 12 โยชนะเท่ากัน แล้วด้วยแก้ว 5 ประการ ขาวงามเป็นตั้งพระจันทร์เมื่อเดือนเพง มีเทวดาอยู่ในปราสาทที่นั่น ประหมาดพันตน บ่มีเทวบุตรสักตน มีแต่เทวดาทังมวล เทวดาหมุ่นั้นทรงผ้าสำลือ่อนนวลเป็นตั้งฝ้ายสำลีขาว ก็เป็นฝ้ายสำลี มีอายุเท่ากันกับ พระจันทร์ เสวยของทิพย์ทุกตน ทั้งพื้นปราสาทมีทั้งรถจักรแก้วทิพย์ 5 ประการ พาเอา พระจันทร์เดินไปในอากาศ เดินไปเรื่อยๆ ยิ่งกว่าเร็ว เราคิดใจว่าจักไป [น.143] ประเทศ อเมริกา เราคิดใจก็ถึงทันที รถทิพย์พระจันทร์เร็วยิ่งกว่านั้น 100 ส่วน แต่พื้นพระจันทร์ นั้นพระญาอินท์เอาไม้โพธิไซรเข้าปลุกไว้ที่นั่น พระจันทร์ลวดมัวไป บ่แจ้งเหมือน พระอาทิตย์

โลกพระจันทร์ จบหนี่

[เมื่อคืนยาว เมื่อวันสั้น]

นอกจากนี้ หนทางพระอาทิตย์เดินไป

1. เดือน 12 เหนือ เดือน 10 ใต้
2. เดือนเกียงเหนือ เดือน 11 ใต้
3. เดือนยี่เหนือ เดือน 12 ใต้
4. เดือน 3 เหนือ เดือนเกียงใต้
5. เดือน 4 เหนือ เดือนยี่ใต้
6. เดือน 5 เหนือ เดือน 3 ใต้

ใน 6 เดือนนี้ พระอาทิตย์ออกวันออกแจ่งใต้เขาสีเนโร แล้วอ้อมไปผ่าน
ชุมพูทวีป 6 แสนโยชนะ ไปตกหน้าวันตกแจ่งใต้เขาสีเนโร แล้วอ้อมไปวันตกเขาสีเนโร
ผ่านอมรโคยานทวีป 8 แสนโยชนะ แล้วอ้อมไปหน้าเหนือเขาสีเนโร ผ่านอุดรโขทวีป
10 แสนโยชนะ แล้วอ้อมไปหน้าวันออกเขาสีเนโร ผ่านปุพพิเททวีป 8 แสนโยชนะ แล้ว
อ้อมไปวันออกแจ่งใต้เขาสีเนโรที่เก่าตามเดิม

ใน 6 เดือนนี้ เมื่อคืนยาว เมื่อวันสั้น เหตุใด เพราะว่าเมื่อวันผ่านชุมพูทวีปด้าน
ใต้ของเรา 6 แสนโยชนะเท่านั้น เมื่อคืนไปผ่านอมรโคยานทวีปด้านวันตก 8 แสนโยชนะ
ผ่านปุพพิเททวีปด้านวันออก 8 แสนโยชนะ เหตุนี้แลเมื่อคืนจึงยาว เมื่อวันจึงสั้น

เมื่อคืนยาว เมื่อวันสั้น จบนี้

[เมื่อวันยาว เมื่อคืนสั้น]

นอกจากนี้ หนทางพระอาทิตย์เดินไป

เดือน 6 เหนือ เดือน 4 ใต้

เดือน 7 เหนือ เดือน 5 ใต้

เดือน 8 เหนือ เดือน [น.144] 6 ใต้

เดือน 9 เหนือ เดือน 7 ใต้

เดือน 10 เหนือ เดือน 8 ใต้

เดือน 11 เหนือ เดือน 9 ใต้

ใน 6 เดือนนี้ พระอาทิตย์ออกวันออกชื่อ กลางใจชุมพูทวีปฝ่ายใต้เขาสีเนโร ผ่านกลางใจชุมพูทวีป 10 แสนโยชนะ แล้วอ้อมไปหันวันตกเขาสีเนโร ผ่านอมรโคยาน ทวีป 4 แสนโยชนะ แล้วอ้อมไปหนเหนือเขาสีเนโร ผ่านอุดรโฆทวีป 10 แสนโยชนะ แล้วอ้อมไปหนวันออกเขาสีเนโร ผ่านปุพพิเทททวีป 4 แสนโยชนะ แล้วอ้อมออกวัน ออก ชื่อกลางใจชุมพูทวีปที่เก่าตามเดิม

ใน 6 เดือนนี้ เมื่อวันยาว เมื่อคืนสั้นเหตุใด เพราะว่าเมื่อวันผ่านชุมพูทวีปด้านใต้ของเรา 10 แสนโยชนะ เมื่อคืนไปผ่านอมรโคยานทวีปด้านวันตก 4 แสนโยชนะ ผ่าน ปุพพิเทททวีปด้านวันออก 4 แสนโยชนะเท่ากัน เหตุนี้แลเมื่อวันจึงยาว เมื่อคืนจึงสั้น

เมื่อวันยาว เมื่อคืนสั้น จบหนี่

[ระยะพระอาทิตย์เดินผ่าน 4 ทวีป]

ระยะหนทางเที่ยวพระอาทิตย์เดินไป ถ้าพระอาทิตย์เที่ยงชุมพูทวีปด้านใต้ของเรา ปุพพิเทททวีปด้านวันออกว่าพระอาทิตย์ตกไปแล้ว อมรโคยานทวีปด้านวันตกว่าพระอาทิตย์ออกมาแล อุดรโขทวีปด้านเหนือว่าเที่ยงคืนแล้ว

พระอาทิตย์เที่ยงอมรโคยานทวีปด้านวันตกนั้น ชุมพูทวีปด้านใต้ของเราว่าพระอาทิตย์ตกไปแล้ว อุดรโขทวีปด้านเหนือว่าพระอาทิตย์ออกมาแล้ว ปุพพิเทททวีปว่าเที่ยงคืนแล้ว

พระอาทิตย์เที่ยงอุดรโขทวีปด้านเหนือ นั้น อมรโคยานทวีปด้านวันตกว่าพระอาทิตย์ตกไปแล้ว ปุพพิเทททวีปด้านวันออกว่าพระอาทิตย์ออกมา [น.145] แล้วชุมพูทวีปของเราว่าเที่ยงคืนแล้ว

พระอาทิตย์เที่ยงปุพพิเทททวีปด้านวันออกนั้น อุดรโขทวีปว่าพระอาทิตย์ตกแล้ว ชุมพูทวีปของเราว่าพระอาทิตย์ออกมาแล้ว อมรโคยานทวีปด้านวันตกว่าเที่ยงคืนแล้ว ลำดับระยะดังนี้ไปทุกวัน

ระยะพระอาทิตย์เดินผ่าน 4 ทวีป จบหน้

๑ โลกพระอาทิตย์แลโลกพระจันทร์เกี่ยวกับโลก ต่อไป ๑

พระอาทิตย์หมุน พระจันทร์หมุน โลกหมุน แผ่นดินบ่หมุน แผ่นดินอยู่ที่เก่าตามเดิม โลกนั้นคือสัตตโลก¹ นึ่ง รูปโลก² อรูปโลก³ นึ่ง เทวโลกนึ่ง

สัตตโลกนั้น คือโลกสัตตไตรจวาน

รูปโลกนั้น คือโลกมนุษย

อรูปโลกนั้น คือโลกผี

เทวโลกนั้น คือโลกเทวบุตรเทวดา

อันนี้ชื่อว่า โลก 4 ประการ

โลก 4 ประการนี้ หมุนทวยพระอาทิตย์แลพระจันทร์ พระอาทิตย์พระจันทร์ออกมาวันนึ่ง โลก 4 ประการ ก็หมุนทวยวันนึ่ง แก่ทวยวันนึ่ง

พระอาทิตย์พระจันทร์ออกมา 2 วัน โลก 4 ประการ ก็หมุนทวย 2 วัน แก่ทวย 2 วัน

พระอาทิตย์พระจันทร์ออกมาเดือนนึ่ง โลก 4 ประการ ก็หมุนทวยเดือนนึ่ง แก่ทวยเดือนนึ่ง

พระอาทิตย์พระจันทร์ออกมา 2 เดือน โลก 4 ประการ ก็หมุนทวย 2 เดือน แก่ทวย 2 เดือน

พระอาทิตย์พระจันทร์ออกมาปีนึ่ง โลก 4 ประการ ก็หมุนทวยปีนึ่ง แก่ทวยปีนึ่ง

พระอาทิตย์พระจันทร์ออกมา 2 ปี โลก 4 ประการ ก็หมุนทวย 2 ปี แก่ทวย 2 ปี

¹ สัตตโลก – สัตว์โลก คือโลกที่สัตว์อาศัยอยู่

² รูปโลก – รูปโลก นี้นี้หมายถึงโลกมนุษย์

³ อรูปโลก – อรูปโลก ในที่นี้หมายถึงโลกของวิญญาณ

พระอาทิตย์กับพระจันทร์ออกมาทั้งวันทั้งคืน โลก 4 ประการ ก็หมุนทวยทั้งวัน ทั้งคืน แก่ทวยทั้งวันทั้งคืน หมุนไปติ๊กๆ¹ แก่ไป [น.146] ติ๊กๆ บัญี่ที่สุดที่เมี้ยน² หมุนทวย พระอาทิตย์ พระจันทร์ไปจนเกล้า³ จนตาย

ตายแล้วกลับมาเกิดกับลูกๆ ก็หมุนทวยพระอาทิตย์ พระจันทร์ ไปจนเกล้าจนตาย ตายแล้วก็กลับมาเกิดกับหลานๆ ก็หมุนทวยพระอาทิตย์พระจันทร์ไปจนเกล้าจนตาย ตายแล้วก็กลับมาเกิดกับเหลนๆ ก็หมุนทวยพระอาทิตย์ พระจันทร์จนเกล้าจนตาย ตายแล้วก็กลับมาเกิดกับหลี่ๆ ก็หมุนทวยพระอาทิตย์พระจันทร์ไปจนเกล้าจนตาย ตายแล้วก็กลับมาเกิดกับหลี่ๆ ก็หมุนทวยพระอาทิตย์พระจันทร์ไปจนเกล้าจนตาย เวียนตายเวียนเกิด เวียนตายเวียนเกิดบรู๊แล้ว บิดนึ่งตาย บิดนึ่งเกิด เวียนตาย เวียนเกิด เวียนไปเวียนมา

บิดนึ่งคนตายเป็นสัตว์ บิดนึ่งสัตว์ตายเป็นคน

บิดนึ่งคนตายเป็นผี บิดนึ่งผีตายเป็นคน

บิดนึ่งคนตายเป็นเทวบุตรเทวดา บิดนึ่งเทวบุตรเทวดาตายเป็นคน

ผัดปั่นไปมาบรู๊แล้ว เรียกว่าโลกสงสาร ถ้าบ่เข้าสู่นิพพานไปเสีย บ่เป็นที่แล้ว เฝียบเหมือนวงรถ แลวงล้อ กลิ้งไปมีที่ทีก⁴ ถ้านายซั่มมันบ่ยังเสีย บ่เป็นที่แล้ว

อันนี้ชื่อว่าโลกสงสาร กลมเป็นตั้งวงรถแลวงล้ออันปั่นไปมา บ่มีที่ทีก อันนี้ ชื่อว่าโลกสงสาร หมุนทวยพระอาทิตย์แลพระจันทร์ หมุนไปทุกวันทุกคืนบ่ได้ขาด แผ่นดิน จักหมุนไปบ่ได้ กว้างยิ่งกว่ากว้าง ไกลยิ่งกว่าไกล

ในชุมพูทวีปของเรา มีหมื่นโยชนะเดีวเท่านั้น ไผ่กัยบ่หันที่สุด เขาสิเนโร กว้างหมื่นโยชนะ สูง 8 หมื่น 4 พันโยชนะ ฝั่งลงแผ่นดินไปหมื่นโยชนะ หนักยิ่งกว่าหนัก ที่ไหนแผ่นดินจักหมุนไปบ่ได้

¹ ติ๊กๆ - เรื่อยๆ

² เมี้ยน - ลื่นสุด, เกือบ

³ เล้า - เต่า, แก่เต่า

⁴ ทีก - ลื่นสุด

นอกจากเขาสิเนโนไปยังเขาสัตตภัณฑ์แวดล้อมเขาสิเนโรตก 4 ด้าน [น.147] ด้านไหน เจ็ดม่อนเจ็ดม่อนๆ ไหนกว้างหมื่นโยชน์ สูงเจ็ดพันโยชน์ หนักยิ่งกว่าหนักที่ไหนแผ่นดินจักหมุนได้

นอกจากเขาสัตตภัณฑ์ ยังมีป่าไม้หิมพานต์แวดล้อมเขาสัตตภัณฑ์ทั้งเจ็ดแถมกว้าง 2 หมื่นโยชน์ ยังมีเขาหิมพานต์แถม กว้าง 100 โยชน์ สูง 100 โยชน์ หนักยิ่งกว่าหนักที่ไหนแผ่นดินจักหมุนได้

นอกจากป่าหิมพานต์ ยังมีทวีปทั้ง 4 คือ ชุมพุกทวีปหนึ่ง อมรโคยานทวีปหนึ่ง อุดอโรโขทวีปหนึ่ง ปุพพิเทททวีปหนึ่ง ทวีปไหนกว้างหมื่นโยชน์ หนักยิ่งกว่าหนักที่ไหนแผ่นดินจักหมุนได้

นอกจากทวีปทั้ง 4 ยังมีน้ำมหาสมุทร กว้าง 2 หมื่นโยชน์ เล็กี่หมื่นโยชน์ หนักยิ่งกว่าหนักที่ไหนแผ่นดินจักหมุนได้ น้ำมหาสมุทรยั้งคัวะ¹ ถ้วม² บ้านถ้วมเมือง

นอกจากน้ำมหาสมุทร ยังมีขอบจักกวาฬ กว้างหาที่ทีกที่เท้าบได้ จักเอาคนมีอายุแสนปีขี่เครื่องบินไปด้วยวันด้วยคืน ขี่เครื่องบินต่อไปแถม สิบๆ คนอายุแสนปีไปแถม เสี่ยงเช่นคนอายุแสนปี 100 ล้านเช่นคนอายุแสนปี ก็บ่หันที่สุดขอบจักกวาฬที่ไหนแผ่นดินจักหมุนได้

พระอาทิตย์เร็ว³ ยิ่งกว่าเร็ว เราคิดใจว่าจักไปประเทศอเมริกา เราคิดใจก็ถึงทันธิ พระอาทิตย์เดินเร็วกว่านี้ 100 ส่วน ก็เดินแหวดเวียนเขาสิเนโร นาน 12 ชั่วโมงก็จิงจักจอด เราจักเอารถยนต์⁴ รถไฟ ลำไต่จักพาหมุนแพ้

แผ่นดินจักหมุน [น.148] บ่หมุนนั้น จิงบ่จิง⁵ ก็รู้ที่พระอาทิตย์แลพระจันทร์เดินไปนั้น เทอะ พระอาทิตย์แลพระจันทร์ยังบ่อยู่ที่เก่า บิดหนึ่งพระอาทิตย์ตก พระจันทร์ออก บิดหนึ่งพระจันทร์ตก พระอาทิตย์ออก เป็นอย่างใดพระอาทิตย์แลพระจันทร์บ่อยู่ที่เก่า

¹ คัวะ - แม่, ลัน

² ถ้วม - ท่วม, น้ำท่วม

³ เร็ว - เร็ว

⁴ รถยนต์ - รถยนต์

⁵ จิงบ่จิง - จริงหรือไม่จริง

ถ้าพระอาทิตย์แลพระจันทร์อยู่ที่เก่านั้น จักว่าจักเอาน้ำดำไปติดแป้นกระดาน¹ บน
ทั้งวันตก เอาน้ำแดงไปติดแป้นกระดานทั้งวันอก เราจักเอาวงล้อมาหมุน กลิ้งไปกลิ้งมา
คอยดูน้ำดำน้ำแดงติดแป้นกระดานมันจักหมุนบ่หมุน ถ้าว่าน้ำดำน้ำแดงหมุนนั้น จักว่า
แผ่นดินหมุนก็จริง ถ้าว่าน้ำดำน้ำแดงบ่หมุนนั้น จักว่าแผ่นดินหมุนบ่จริง แผ่นดินอยู่ที่เก่า

ธัมมดา² แสงพระอาทิตย์นี่เอียน เป็นตั้งน้ำแข็ง ขึ้นอยู่ที่ใกล้ๆ ซ้ำเอียน ขึ้นอยู่
คอยสูงๆ ซ้ำเอียน ธัมมดาแสงไฟนี่ร้อน เข้าอยู่ใกล้ๆ ซ้ำร้อน เราเรียกกันแดดร้อน

ด้วยแท้บ่ใช้แดดร้อน ร้อนด้วยอายดิน³ แสงพระอาทิตย์เอียน⁴ ลงมาเท่าใด
อายดินก็ร้อนขึ้นไปเท่านั้น แสงพระอาทิตย์อ่อนลงเท่าใด อายดินก็อ่อนลงเท่านั้น
อายดินมันมีที่ต่ำๆ อายดินมันเกิดกับน้ำ น้ำสะอาด⁵ อยู่ตามในดินที่ต่ำๆ ที่สูงๆ ที่ปลาย
คอยน้ำสะอาดบ่ถึง ใกล้ๆ พระอาทิตย์นั้นก็จึงเอียน เราอยู่ที่ต่ำๆ ใกล้ๆ พระอาทิตย์
เราว่าแดดร้อน เครื่องบินเดินขึ้นไปใกล้ๆ พระอาทิตย์นั้น เครื่องบินก็ยังไม่ระเบิด
ถ้าเราใครรู้แจ้งนั้น หื้อถามนายเครื่องบินดู จักร้อนคา⁶ จักเอียนก็รู้เห็น

ถ้าเราใครรู้แผ่นดินร้อนแลบร้อน หื้อไปอยู่ที่ต่ำๆ ลงอยู่ในน้ำบ่อเล็ก⁷ๆ หากจักรู้
[น.149] แสงพระอาทิตย์เอียนบ่ถึงตัวเรา ตัวเราร้อนแลบร้อน เป็นหื้อแลบเป็นหื้อ
ก็รู้ที่เห็น

ถ้าบ่เชื่อนั้น ระบุใดหนาวๆ หื้อนอนเอาผ้าธัมมดามาห่มตัวเราหื้อหนาวๆ หื้อ
แหม่นๆ⁸ แล้วเอาผ้าสะทิก⁹ ผืนเอียนๆ มาปกผ้าธัมมดา ปกหื้อแหม่นๆ ออย่าหื้อผิว¹⁰

¹ กระดาน - กระจาด

² ธัมมดา - ธรรมดา

³ อายดิน - ไอดิน

⁴ เอียน - เย็น

⁵ สะอาด - สะสมไอน้ำจนเปียกชื้น

⁶ คา - หรือ

⁷ เล็ก (เล็ก) - ลึก

⁸ แหม่นๆ - แหม่นๆ

⁹ ผ้าสะทิก - แผ่นพลาสติก

¹⁰ ผิว - ร้าว

ทั้งใดเทอะหากจักรู้ ผ้าธัมมดาเราบ่ชุ่ม ผ้าสะทิกเป็นเหื่อตัวเรา ผ้าสะติกเปียะ¹ หมด เพราะตัวเราร้อน เหื่อตัวเราไปต๋องกันกับผ้าสะทิก เอยนกับร้อนหากเข้าประสมกัน อายดินไปต๋อง² กันกับแสงพระอาทิตย์ เพราะร้อนกับเอยนหากเข้าผสมกัน ตัวเรากับแผ่นดิน ก็อันเดียวกัน ตัวเราก็ปลิวเหมือนกัน แสงพระอาทิตย์กับผ้าสะทิก ก็อันเดียวกัน แสงพระอาทิตย์ก็กัมปละ³ ผ้าสะทิกก็กัมปละเหมือนกัน อันเดียวกันนั้นแล้ว ตัวเราก็ร้อน แผ่นดินก็ร้อน แสงพระอาทิตย์ก็เอยน ผ้าสะทิกก็เอยนเหมือนกัน

ถานะบ้านใดเมืองใดระตุร้อน บ้านนั้นเมืองนั้นเอยน เพราะบ้านนั้นเมืองนั้นสูง ไกลผิวน้ำ อายนน้ำบ่เทิง⁴

ถานะบ้านใดเมืองใดระตุร้อน บ้านนั้นเมืองนั้นเอยน เพราะบ้านนั้นต่ำ อายนน้ำเทิง ส่วนตัวเราก็อันเหมือนกัน ถ้าเราเกิดมา แม่พาเราอยู่เดือนไฟนั้น ตัวเราร้อน เราควรอยู่เรือนสูงๆ ไกลกันกับแสงพระอาทิตย์ แสงพระอาทิตย์นั้นเอยน ร้อนกับเอยนเข้าประสมกัน เราจึงจักอยู่สบายดี บ่เป็นไข้

ส่วนตัวท่านก็เหมือนกัน ถ้าท่านเกิดมา แม่พาท่านอยู่เดือนเอยนนั้น ตัวท่านเอยน ท่านควรอยู่เรือนต่ำๆ ไกลกันกับอายดิน อายดินนั้นร้อน เอยนกับร้อน [น.150] เข้าประสมกัน ท่านจึงจักอยู่สบายดี บ่เป็นไข้

ถานะบ้านใดเมืองใดเอยน ถานะบ้านนั้นเมืองนั้นสูง เพราะไกลผิวน้ำ อายนน้ำบ่เทิง ถานะบ้านใดเมืองใดร้อน ถานะบ้านนั้นเมืองนั้นต่ำ เพราะใกล้ผิวน้ำ อายนน้ำเทิง เพราะแผ่นดินที่สูงๆ ต่ำๆ บ่เสมอกัน น้ำต่ำสูงเสมอกัน เฝียบเหมือนเราเอาของหนักกับของบางไปตั้งไว้ผิวน้ำ อันหนักก็ไกลผิวน้ำ อันบางก็ใกล้ผิวน้ำต่างกัน

¹ เปียะ - เปียก

² ต๋อง - กระทบ

³ กัมปละ (กัมพละ) - ผ้าขนสัตว์, ในที่นี้คงหมายถึง ผ้า

⁴ เเทิง - ถึง, เพียงพอ

พระอาทิตย์ออกมา ลูกดาวทั้งหลายพากันหนีแตกเป็นหมู่เป็นชุม ขวาย¹ ไปก็ลวดหายไปหมด พระอาทิตย์ว่าหื้อลูกดาวทั้งหลายว่า มิ่งหันกูออกมา พากันหนีละกูเสียหมด มิ่งหันกูเป็นอย่างใด

ลูกดาวทั้งหลายก็ตอบว่า มิ่งมีโกระสวกกล้าสะหา² ล้าไป กูทวยมิ่งบได้ กูกลัวมิ่งดำ หันว่าได้เป็นใหญ่บ่ทวยใจผู้้น้อย เอาใจว่าผู้เดียว

พระอาทิตย์ก็ตอบว่า ออดีแล้ว บใช้กูกลัวไผ

พระจันทร์ออกมา ลูกดาวทั้งหลายก็มาแวดหลังแวดหน้า เอากันแแห่งเป็นปริวาร แวดล้อม พระจันทร์ว่าหื้อลูกดาวทั้งหลายว่า มิ่งพากันมาทวยกูสังล้าเหลือ แวดหลังแวดหน้า กูไปทั้งใดบ่บ่ช่าง

ลูกดาวทั้งหลายตอบว่า เจ้าบ่มีค่าโกระมานะสวกกล้าสะหา บ่มีคำดำ คำว่าหื้อแกผู้้น้อย ผู้ช่าทั้งหลายไปทวยก็ม่วน³ บ่มีไผคนใดผิดเถียงกันไปมา เอากันเป็นหมู่เป็นชุมทวยกันไปมา จาเป็นพีเป็นน้องกันก็ม่วน

พระจันทร์ก็ตอบว่า ออ ดีๆ วันพรุ⁴ เราจักหื้อรางวัลทีหนึ่ง คนแล 10 บาท 10 บาท

ลูกดาวทั้งหลายก็ตอบว่า พัดโอ้ จักเอาเงินไหนมาคุ้ม⁵ ลูกดาวทั้งหลายบใช้หน้อย 2 เค้าขาม 3 เค้าเหมา [น.151] 9 เกาะชาย ปลายهابกล้า 5 หาบงา หางหมา พุกช้อยๆ⁶ จักเอาเงินที่ไหนมาคุ้ม

พระจันทร์ก็ตอบว่า ออ แท้น่อยๆ ดีๆ

โลกพระอาทิตย์แลโลกพระจันทร์ จบหนี

¹ ขวาย – สาย, เวลาสาย

² โกระสวกกล้าสะหา – ผู้มักโกรธ คุตัน อวดดีและเกเรร้ายกราด

³ ม่วน – สนุก

⁴ วันพุก, วันพรุ – วันพຸ່ງนี้

⁵ คุ้ม – เพียงพอ

⁶ สองเค้าขาม สามเค้าเหมา แก้วดอนชาย ปลายهابกล้า ห้าหาบงา หางหมาพุกช้อยๆ – ส่วนวล้านนามาหมายควมว่า มีจำนวนมากมาย นับไม่ถ้วน

[แบบคน]

ต่อไปนี้ ในชมพูทวีปของเรามีหลายนานาต่างๆ
พระเจ้าหมีนตน แสนตน ก็เกิดในชมพูทวีปนี้แล
พระธัมม 8 หมีน 4 พันชั้นธ์ ก็เกิดในชมพูทวีปนี้แล
อรหันตา 500 ก็เกิดในชมพูทวีปนี้แล
พระปะเจก แลพระฤาสี อ่านนัปปได้ ก็เกิดในชมพูทวีปนี้แล
พระญามาร 5 ประการ แลเทวทัตก็เกิดในชมพูทวีปนี้แล
ภิกขุสังฆะ แลสามเณรหมีนตน แสนตน อ่านนัปปได้ ก็เกิดในชมพูทวีปนี้แล
พระบาท พระธาตุ แลเจดีย์หมีนดวง แสนดวง มีพระบาท พระธาตุ อ่านนัปปได้
ก็เกิดในชมพูทวีปนี้แล
วัดวาอาราม หมีนวัด แสนวัด มีวัดอ่านนัปปได้ ก็เกิดมีในชมพูทวีปนี้แล
วิหาร แลพระพุทธรูปหมีนองค์ แสนองค์ หมีนหลัง แสนหลัง อ่านนัปปได้ ก็เกิด
ในชมพูทวีปนี้แล
บ้านเมือง หมีนเมือง แสนเมือง หมีนบ้าน แสนบ้าน อ่านนัปปได้ ก็เกิดใน
ชมพูทวีปนี้แล
สะควัย¹ เสฎฐี² กตุมปิก³ หมีนตน แสนตน อ่านนัปปได้ ก็เกิดในชมพูทวีปนี้แล
ท้าวพระญา เสนาอามาตย์ หมีนตน แสนตน อ่านนัปปได้ ก็เกิดในชมพูทวีปนี้แล
หมีนขุน แสนมหาดเล็ก หมีนตน แสนตน อ่านนัปปได้ ก็เกิดในชมพูทวีปนี้แล
ไพร่น้อย โยธา ข้าช้อย หมีนคน แสนคน อ่านนัปปได้ ก็เกิดในชมพูทวีปนี้แล
พ่อไร่ พ่อนา พ่อค้า นายชาย หมีนคน แสนคน [น.152] อ่านนัปปได้ ก็เกิดใน
ชมพูทวีปนี้แล

¹ สะควัย - ผู้มีอันจะกิน

² เสฎฐี - เศรษฐี

³ กตุมปิก - กฏุมพิก หรือกฏุมพี คือ มีฐานะดี

คนผู้มีประหยาปัญญาชั้นสูงชั้นต่ำ หมิ่นคน แสนคน อ่านนับบได้ ก็เกิดใน
 ชุมพูทวีปนี้แล

คนผู้มีวาสนาเสถียรสลาด หมิ่นคน แสนคน อ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
 คนผู้มีเข้าของสัมปตติ จนบมีที่ไว้ หมิ่นคน แสนคน อ่านนับบได้ ก็เกิดใน
 ชุมพูทวีปนี้แล

คนหมั่นการหมั่นงาน จนบอยู่อยู่ยั้งหมิ่นคน แสนคน อ่านนับบได้ ก็เกิดใน
 ชุมพูทวีปนี้แล

คนซี้คร้าน อยันการ¹ กินแล้วแอ่วๆ แล้วกิน หมิ่นคน แสนคน อ่านนับบได้
 ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล

คนดี คนงาม หาที่ติบได้ หมิ่นคน แสนคน อ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
 คนซี้เปลี้ย² ซี้ค่อม³ ปุ่มใสไตเหลือ⁴ มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
 คนหูหนวก ตาบอด ปากแหวง มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
 คนสิ่ง⁵ คนหลัง⁶ คนสิ่งทึง⁷ น้ำบเต็มแถบ⁸ มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีป
 นี้แล

คนง่าว⁹ คนเออ¹⁰ ปากบช่าง¹¹ ซี้ๆ ควักๆ มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีป
 นี้แล

¹ อยันการ - กลัวการทำงาน

² ซี้เปี้ย, ซี้เปลี้ย - คนซี้โรค, คนง่อยเปลี้ย แขนขาพิการ

³ ซี้ค่อม - ค่อมเตี้ย

⁴ ปุ่มใสไตเหลือ - ท้องบวมพองจนแตงแต่ร่างกายซีดเหลือ

⁵ คนสิ่ง - คนไม่ฉลาด

⁶ คนหลัง - คนดื้อด้าน

⁷ คนสิ่งทึง - คนไม่เต็มเต็ง

⁸ น้ำบเต็มแถบ - คนไม่เต็มบาท

⁹ คนง่าว - คนโง่

¹⁰ คนเออ - คนใบ้, คนที่มีอาการบ้าๆ เป้อๆ

¹¹ ปากบช่าง - พูดไม่เป็น ในที่นี้หมายถึงถึงคนใบ้

[หมอ]

1. หมอแพทย์ หมอป่า ป้องกัณยาคนหาพยาธิตี มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
2. หมอเป่า หมอมนต์ หมอทัก หมอทวาย¹ มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
3. หมอโหราชาติตา ดูเมื่อดูยาม² มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
4. หมอมด หมอผี หมอมัจฉาภิภูฏี มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล

[ช่าง³]

1. ช่างเหล็ก ช่างทอง ช่างเงิน ช่างคำ ช่างหล่อ มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
2. ช่างสาน ช่างไป ช่าง [น.153] หุก ช่างทอ ช่างฝ้าย มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
3. ช่างตัด ช่างดอก ช่างก่อ ช่างแต้ม มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
4. ช่างขับล้อ⁴ ขับรถยนต์ รถไฟ ขับเครื่องบิน มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
5. ช่างตีพาทย์ ค้อง⁵ กลองวง กลองเซ็ง⁶ กลองชัย มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
6. ช่างเป่าปี่ เป่าคอย เป่าขลุ่ย เป่าแควง⁷ มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล

¹ หมอทวาย – หมอดู (ทวาย-ทำนาย)

² ดูเมื่อดูยาม – ดูฤกษ์ ดูยาม

³ ช่าง – ผู้ทำได้, ผู้ชำนาญ

⁴ ล้อ – เกรียน

⁵ ค้อง – ฆ้อง

⁶ กลองเซ็ง – กลองมองเซ็ง คือกลองชนิดหนึ่งของชาวไทยใหญ่ มีลักษณะอย่างตะโพนมอญ

⁷ แควง (แคว-วง) – แตรวง

7. ช่างดีดซึ่ง ดีดเพียะ¹ สีสะล้อย มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล

8. ช่างเหลี่ยนยี่ไค² รำวง วงสวรรค์³ รถถั่ง⁴ มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้

แล

9. ช่างเชิงชาย ชายเหลี่ยนเป็นลาย แม่หมูล่องห้วย มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล

10. ช่างซ้อย⁵ ช่างซอ อ็อกลอนคะโลง เล่าค่าว มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล

11. ช่างเก็บ ช่างง้อน แส่ว⁶ ดอกลายงาม มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล

12. ช่างลาบ ช่างแค ช่างแกง ช่างอ่อม⁷ มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้

แล

13. ช่างเหลี่ยนกาย⁸ เหลี่ยนหมากแก้ว⁹ พันระนัน¹⁰ มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล

14. ช่างดีดหมากต้อ¹¹ รำมวย ตาบ่วย¹² หัวแตก มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล

¹ เพียะ – พิณเป็ยะ

² ยี่ไค – ลิเก

³ วงสวรรค์ – ชิงช้าสวรรค์

⁴ รถถั่ง – การแสดงรถไถถั่ง

⁵ ซ้อย – การนำคร่าวหรือคร่าวขอมมาขับเป็นทำนองแบบเอื้อนเสียง

⁶ แส่ว – ปัก, ถัก

⁷ ช่างลาบ ช่างแค ช่างแกง ช่างอ่อม – หมายถึงคนทำอาหารประเภทต่างๆ เช่น ลาบ คั่วแกง ตุ้น

⁸ เหลี่ยนกาย – เล่นไฟ

⁹ หมากแก้ว – ลูกเต๋า, ไฮโล

¹⁰ พันระนัน – การพนัน

¹¹ ดีดหมากต้อ – เล่นตะกร้อ

¹² ววย – ไว

[คน]

คนมักสนมักส่อ มักขี้ล่อเอาความ มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
คนมักส่อมักฟ่อง มักล่อเอาความหือเพื่อนเสียหาย มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดใน
ชุมพูทวีปนี้แล

คนช่างเล่าเจ็ย¹ อู้นียาย คนทั้งหลายม่วนเหล้น มี [น.154] หลายอ่านนับบได้
ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล

คนช่างเล่าหน้าจาขวัญ² ขอย³ ยวนท่าน เพื่อนพอใครซ่า⁴ มีหลายอ่านนับบได้
ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล

คนอวดตัวว่าตัวดี ดิท่านว่าบดี เพื่อนพอซัง มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดใน
ชุมพูทวีปนี้แล

คนขี้เหล้าเมาอยา กล่าวคำคิงฮาอ้างซ่า มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
คนช่างขี้อู้วดตัว หันผิวเพิ่นว่าผิวกู ร้องว่าสุๆ ต่อหน้า มีหลายอ่านนับบได้
ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล

คนมักแจก มักอวาย⁵ มักแผ่ มักผายแก่คน มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดใน
ชุมพูทวีปนี้แล

คนขี้ช⁶ ขี้ถ⁷ ขี้ถนี่บปั่นไฟ มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
คนใจสีลใจบุญ หมุกินหมุกาน⁸ มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
คนใจบาปหนาอัมม บ่หมุกินหมุกานสักเทื่อ มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดใน
ชุมพูทวีปนี้แล

¹ เล่าเจ็ย – เล่านิทานตลกเสียดสีสังคม

² เล่าหน้าจาขวัญ - ตีฉินนินทา

³ ขอย – อิจฉา

⁴ ซ่า – ฆ่า

⁵ อวาย – แบ่งปัน

⁶ ขี้ช – มักตระหนี่

⁷ ขี้ถ – ตระหนี่, ละเอียต, จุกจิก

⁸ หมุกินหมุกาน – ชอบทำบุญทำทาน (หมุ-ชอบ)

คนโกธะ¹ มานะ² สวกกกล้า³ สะหาว⁴ บกัฬไผ มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดในชุมพู
ทวิปนีแล

คนช่างอู้ ช่างฟูเจียรจา⁵ ปากเสียงหวานจะจ้อย มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดใน
ชุมพูทวิปนีแล

คนปากแจว⁶ เสียงแหลวปะแปบ⁷ ปุนดีแสบใจคน มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดใน
ชุมพูทวิปนีแล

คนใจหวานเหมือนจาน⁸ น้ำอ้อย ปุนน้อยใจคน มีหลายอ่านนับบได้ ก็เกิดใน
ชุมพูทวิปนีแล

แบบคน จบหนี [น.155]

¹ โกธะ – คนมักโกรธ, โกรธง่าย

² มานะ – ถือตัวตนเป็นสำคัญ

³ สวกกกล้า – คุร้าย ไม่เกรงกลัวใคร

⁴ สะหาว – อวดดี, เกรี้ยวกราด, หยาบซ่า

⁵ ช่างฟูเจียรจา – ช่างพูดช่างเจรจา

⁶ ปากแจว – พูดจาเจ้อยแจ้ว

⁷ เสียงแหลวปะแปบ – พูดจาเสียงแหลมสูง

⁸ จาน – เจือ, ผสม, ปน

[แบบผี]

1. ผีเสื้อเมือง¹ ตาเหลืองเหมือนหมากसान² ผีเสื้อบ้านช่างทักกินหมู ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
2. ผีปกคะโหล้ง³ พงดง ผีโพรงลงท่า⁴ ผีฟ้าผ่านอนชะแคง⁵ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
3. ผีหมากกัว๊กหมากแกว ผีแปแหวแลผีดง ผีคะโหล้ง⁶ หมากพลั่ว ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
4. ผีภม ผีภาย ผีชะววยล่องท่า ผีฟ้าผ่าตกของ⁷ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
5. ผีตายโหง⁸ ตายร่า⁹ ผีบ่มีคำมีสิน มักทักกินชิ้นไก่ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
6. ผีควาย ผีซ่าง ผีคะด้างเงินเงิน¹⁰ อยู่บ่เมินก็ออก ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
7. ผีสีล 8 สีล 9 ผีปู่เฝ้าหลงทาง ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
8. ผีมักกินมักทาน เถียงกันดั่งเต็มวัน ผีมักทักผิตคน ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล

¹ ผีเสื้อเมือง – ผีอารักษ์ประจำเมือง

² หมากसान – มะसान

³ ผีปกคะโหล้ง – ผีป่า มีผมยาวคลุมหน้า

⁴ ผีโพรงลงท่า – ผีที่ปกติเหมือนคนธรรมดา แต่ชอบออกหากินของควาย เช่น กบ เขียดมาตูดกินเลือด มีดวงไฟออกทางจมูกวูบวาบตามทุ่งนา

⁵ ชะแคง – ตระแคง

⁶ กะหล้ง, กะโหล้ง – กะลา (มะพร้าว)

⁷ ของ – บ้าน

⁸ ผีตายโหง – ผีที่ตายเพราะอุบัติเหตุ

⁹ ตายร่า (ออกเสียงว่า ต่าย-ฮ่า) – ผีที่ทำให้เกิดโรคระบาด หรือผีที่ตายเพราะโรคระบาด

¹⁰ ผีคะด้างเงินเงิน – ผีที่เข้าสิงคนแล้วทำตัวนิ่ง ไม่เคลื่อนไหว

นี้แล

9. ผีจี้ ผีแจะ ไผ่ผักแปะ¹ ก็มักเป็นหนี ไผ่ซี้ซี้² ก็มักกรวยซี้ดอก³ ก็เกิดในชุมพุทวิป

10. ผีปู่ ผีย่า ผีมีกว่าบ่าวสาว ก็เกิดในชุมพุทวิปนี้แล

11. ผีเสื่อวัดเสื่อบ้าน ผีซี้คร้านกล้วยคน ก็เกิดในชุมพุทวิปนี้แล

12. ผีพ่อ ผีแม่ ผีบู้แ่ว⁴ ทางเที่ยว ก็เกิดในชุมพุทวิปนี้แล

13. ผีกะ ผียักษ์ ผีมักลักเข้าคน ก็เกิดในชุมพุทวิปนี้แล

14. ผีท่ง ผีนา ผีปู่ธาซี้ฮู้ ก็เกิดในชุมพุทวิปนี้แล

15. ผีอี่ค้อย⁵ ตามอย⁶ ผีตงตอยแวดบ้อง ช่างล่องคอง⁷ ซี้ม้า ก็เกิดในชุมพุทวิป

นี้แล

16. ผีหมา ผีแมว ผีตาแหลวแวดบ้าน⁸ ก็เกิดในชุมพุทวิปนี้แล

17. ผีม่าน⁹ ผีเงี้ยว¹⁰ ผีป่าเรี่ยว¹¹ ช่างหลอก ก็เกิดในชุมพุทวิปนี้แล

18. ผี [น.156] เกน ผีร่า ผีช่างว่ากินควาย ก็เกิดในชุมพุทวิปนี้แล

19. ผีบุญ ผีบาบ ผีมัจฉาทิฎฐิ ก็เกิดในชุมพุทวิปนี้แล

20. ผีเผตเปตติวิไส ผีอสุรกาย ก็เกิดในชุมพุทวิปนี้แล

¹ แปะ – การซื้อสินค้า, ซื้อสินค้าโดยยังไม่จ่ายเงินทันที

² ซี้ซี้ – ซี้เหนียว

³ ซี้ดอก – ดอกเบ็ยจากการให้กู้ยืมเงิน

⁴ แ่ว – แวะ

⁵ ผีอี่ค้อย, ผีอี่ค้อย – ผีกองกอย, ผีที่อยู่ตามป่า

⁶ ผีตามอย – ผีที่มักสะกดจิตจับเอาเด็กหนุ่มสาวที่แตกกลุ่มตอนเข้าป่า เพื่อข่มขืน

⁷ ล่องคอง – เดินไปตามตามถนน

⁸ ผีตาแหลวแวดบ้าน – ผีหรือคนที่ชอบเดินทางไปทั่วบ้านทั่วเมือง

⁹ ผีม่าน – ผีพม่า

¹⁰ ผีเงี้ยว – ผีไทใหญ่

¹¹ ป่าเฮี้ยว – ป่าเรี่ยว คือป่าช้า

21. ฝักรักสา¹ ชุมเงินชุมคำ ฝัใจคำเหมือนหมิ่นหม้อ² ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
22. ฝัแม่ นาง³ รักสาตันไม้ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
23. ฝัคะหลก⁴ ฝัเสื้อบก เสื้อน้ำ เสื้อห้วย ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
24. ฝัชายาวช่างอย่าง⁵ ฝักงค่างดงดอย ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
25. ฝัตองเหลือง⁶ อยู่ดงเนืองป่าไม้ เสาะหากินแต่เนื้อมาเป็นอาหาร ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
26. ฝัชะแคร⁷ ท่าว⁸ แล้วลุกบได้ ณะเหลด⁹ หาเค้าไม้ มีแคง¹⁰ ปล้องเดียว ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
27. ฝัปูแสะยาแสะ¹¹ ฝัลวะ ฝัยาง¹² ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
28. ฝัเสี้ยงเหมี้ยง¹³ กินจนหมดจนเสี้ยง มาคำ¹⁴ พระญาเจ้าเมือง ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล
29. ฝัปูเจ็ดยาเจ็ด¹⁵ กำคอกาะเกล็ดคำลวะ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล

¹ รักสา – รักษา

² หมิ่นหม้อ – เชม่าสีดำที่ติดกันหม้อ

³ ฝั 2 นาง – ฝัที่อยู่กับต้นไม้ที่ลำต้นแผด ถือว่าเป็นฝัที่ดูมาก

⁴ ฝัคะหลก – ฝัที่สิ่งอยู่กับเกราะที่ใช้เคาะส่งสัญญาณ

⁵ ช่างอย่าง – ชายาว, ดุผอมและสูงมาก

⁶ ฝัตองเหลือง – คนที่เร่ร้อนอยู่ในป่า ใช้ใบตองสดมาทำที่ปัก เมื่อใบตองเหลืองก็จะย้ายไป

⁷ ฝัชะแคะ, ฝัชะแคร – มีลักษณะคล้ายลิงแต่ไม่มีสะบ้าหัวเข่า สูงประมาณเอวของคน

⁸ ท่าว – ล้ม, หกล้ม

⁹ ณะเหลด – เลือกตัวไปตามพื้นดิน

¹⁰ แคง – แข็ง

¹¹ ฝัปูแสะยาแสะ – ฝัอารักษ์ประจำเมืองเชียงใหม่ มีการฆ่าควายหนุ่มเพื่อเซ่นสังเวททุกปี

¹² ฝัยาง – ฝักะเหรี่ยง

¹³ ฝัเสี้ยงเหมี้ยง – ฝัที่อยู่ตามป่าช้า ตามนิทานพื้นบ้านจะหมายถึงคนที่ชอบกลั่นแกล้ง

พระภิกษุ

¹⁴ คำ – รังแก, เบียดเบียน, ทำให้ลำบาก

¹⁵ ฝัปูเจ็ดยาเจ็ด – ฝัที่เป็นพวกเจ็ดหรือเส็ด ตามนิทานเล่าว่าจะชอบกลั่นแกล้งชาวลวะ

30. ผีกะท้ำปลา¹ เป็นพาลาคำ² ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล

31. ผีมด³ ผีหมอ ผีโหราลงเมื่อ⁴ ก็เกิดในชุมพูทวีปนี้แล

[แบบผี จบทัน]

¹ ผีกะท้ำปลา - ผีคนจอมกะล่อนในนิทานพื้นบ้าน ที่มักจะกลั่นแกล้งหรือรังแกพระภิกษุ

² คำ - พระภิกษุ (คำ - รังแกพระภิกษุ)

³ ผีมด - ผีบรรพบุรุษของคนเผ่าไท ในการฟ้อนผีจะมีการชนไก่ ล่องแพ ล่าสัตว์

⁴ ผีโหราลงเมื่อ - ผีที่คอยดูดวงหรือพยากรณ์เมื่อมีการเข้าสังคน

๑. ตอนนี้ไปจังกกล่าวมุลละฝึก่อน ๑

ยังมีพระญาติหนึ่ง ชื่อว่าพรหมทัต ก็ตั้งหื้อเสนาซ้ายอยู่เฝ้าเมือง พาเอาเสนาขวา เข้าไปเรียนอวยจิต¹ กับเจ้าฤาสี ถ้าเรียนจบแล้วก็สองคอยดูทิพพมณฑ์เจ้าฤาสี พระญาติก็หื้อเสนาอวยจิตใส่กวางตายตัวหนึ่ง กวางตายตัวนั้นก็ [น.157] คืบมา เสนาก็ตาย ถ้าเสนาตายไปหน่อยหนึ่งแล้ว พระญาติก็อวยเอาจิตกวางมาใส่เสนาตามเดิม เสนาก็คืบมา กวาก็ตายตามเดิม

ต่ออีหลัง ยังมีนกแขกเต้าตัวหนึ่ง ก็ตกจากต้นไม้ลงมา เสนาก็หื้อพระญาติอวยจิตใส่ในนกแขกเต้าตัวนั้น นกแขกเต้าตัวนั้นก็คืบมา เสนาก็อวยจิตตัวใส่พระญาติ ถ้าอวยจิตใส่พระญาติแล้ว เสนาก็เรียกจิตเสนาเข้าอยู่กับพระญาติ แล้วก็พาเอาพระญาติเข้ามาเมือง ถ้าเข้ามาถึงเมืองแล้ว ก็ขึ้นไปสู่ปราสาท ถ้าขึ้นไปสู่ปราสาทแล้ว ก็เข้าไปในห้องที่นอน ก็บ่ถูกที่นอน ถ้าอันใดก็บ่ถูกตามเดิม นางผู้เป็นเมียหันอัสสจรรย์² สันนี้แล้ว ก็คิดในใจว่าเป็นผัวกูแท้ ผ่อหน้า ผ่อตารูปปร่างก็เป็นผัวกูแท้ ปากจากรก็เสียงปากผัวกูแท้ เข้าห้องที่นอน ก็บ่ถูกเก่า ถ้าอันใดก็บ่ถูกตามเดิม

ถึงวันลุนรุ่งเช้า จิตพระญาติที่เข้าอยู่กับนกแขกเต้าก็พาเอานกแขกเต้ากลับมาเมือง ก็มาจับยอดปราสาท ก็มาปากด้านเจียรจาต่างๆ ก็มาถูกที่พระญาติปากด้านเจียรจาตามเดิมทุกอัน นางผู้เป็นเมียบ่มีความสงสัย ก็ไปเป็กีส³ หารื้อกับเสนาซ้าย

ถ้าเสนาซ้ายรู้ว่านกแขกเต้ามาปากด้านเจียรจาอยู่ยอดปราสาท เสนาซ้ายก็เข้าใจว่าจิตพระญาติอยู่กับนกแขกเต้า เสนาซ้ายก็ร้องเอานายช่างมาแปลงขวง⁴ อันนี้ด้วยคำ แล้วเรียกเอานกแขกเต้าลงมาเข้าอยู่ในขวง

แล้วก็ถามนกแขกเต้า นกแขกเต้าก็บอกว่า จิตพระญาติมาอยู่กับตัวข้านี้ จิตเสนาอยู่กับพระญาติ

¹ อวยจิต - ถอดจิต

² อัสสจรรย์ - อัสจรรย์

³ เป็กีส (เป็กีส) - ปรีกษา

⁴ ขวง - กรง

เสนาซำรู้ค้ำนค [น.158] แคกเต้ำบอสนันนี้แล้ว เสนาซำก็เข้าไปไหว้สาพระญำ
ว่ำ ไปเรียนอวำยจิตนันใช้ด้วยอย่ำงใด

พระญำก็ตอบว่ำ ถ้ากวำงตำยอยู่ทีนัน ถ้าอวำยจิตใส่ก็ค้ำนมำได้

เสนำก็ใช้คนไปเอำกวำงตำยมำไว้ทีนัน พระญำก็อวำยจิตใส่กวำงตำย กวำงตำย
ก็ค้ำนมำ นคแคกเต้ำก็อวำยจิตใส่พระญำ นคแคกเต้ำก็ตำยเลย จิตพระญำก็เข้าอยู่ตัว
พระญำตำมเดิม

จิตพระญำที่เข้ากวำงตำยนัน จักมำเข้าพระญำตำมเดิมก็เข้าบได้ เพราะจิตเดิม
ของพระญำเข้าเสียก่อนแล้ว ก็เลยกลับไปหำเสนำที่เก่ำ เมื่อกลับมำหำเสนำเก่ำ เสนำเก่ำ
ก็เอนำไปเสียแล้ว ก็ลวดจวงๆ จว้ำๆ¹ หำที่เข้าบได้ ก็ลวดกลายเป็นผีนำนำนำต่งๆ แพร่พอก
ออกหลวงหลำย ตำมต่งกล่ำวไว้ข้ำงหลังนันถึงกัลบัตันนี้

มูลละผี จบหนึ

¹ จวงๆ จว้ำๆ – ทำอะไรไม่ถูก, ละเมอเพื่อพกไป

[แบบผีหลอก ต่อไป]

ถ้าเราเดินทางเมื่อคืนนั้น ถ้าเราหันเป็นต้อยู่ทั้งหน้าก็ดี ได้ยินเสียงก็ดี อย่าหก¹ กลับคืน หื้อหกไปทั้งหน้าจิ้งพลัน² พัน ที่เราหันนั้นบไซตัวผี เงามันบ่ตาย มันบ่เยยะสัง เราหกผ่านเงามันนั้น บ่รู้จักถูกเหมือนเราหกผ่านควันไฟ ที่เราหันนั้นบไซตัวผี ตัวผีนั้น มันอยู่ทั้งหลังเรา เราไปตกกลางเค็ง³ มัน ถ้าเราหกคืนหลังนั้น ตัวผีจักไปก่อนเรา เงาที่เราหันนั้นจักติดทวยตามตัวผี จักไล่ทวยหลังเราๆ จักหกบ่พัน ถ้าเราหกไปตน⁴ ใสคนก็ดี โตนใสจัว ใสควาย ใสบ้านก็ดี จิงจักพลันพัน ถ้าบ่ไปโดนใสสัง ตายเป็นตายเป็นพัน ตัวผีก็จักหก [น.159] เราๆ ก็หก ตัวผีเงาผีก็จักไล่เราๆ ก็จักไล่ตัวผีเท่านั้น

ด้วยแท้เราก็เดินไปเมื่อคืน ผีก็เดินมาเมื่อคืนเหมือนกัน ผีก็กลัวคนๆ ก็กลัวผีเท่านั้น ถ้าเราโดดไปทั้งหน้าเรา ผีก็โดดไปทั้งหน้าผีเท่านั้น เราจิงจักพลันพัน

อัมมดาคนเราตัวมีไหนเงามีหัน อัมมดาผีตัวมีที่หนึ่ง เงามีที่หนึ่ง เฝียบเหมือนแสงพระอาทิตย์ต่องน้ำส่องหล่อ⁵ เงามขึ้นไปต่องพื้นชายคาอย่างเดียวกัน

คนบวรานแต่ก่อนว่าผีไล่เรา บไซผีไล่เรา เราไล่ผี แต่เราบ่หันผี

แบบผีหลอก จบหนี่

¹ หก - วิ่ง

² พลัน - เร็ว, โดยเร็ว

³ เค็ง - ครึ่ง

⁴ ตน - โตน

⁵ ส่องหล่อ - ร่องน้ำที่รองรับน้ำที่ไหลจากชายคาบ้าน

[แบบผีให้ ต่อไป]

ถ้าเราเดินทางไปเมื่อคืน ได้ยินเสียงผีให้ทั้งหน้าเรา ตัวผีอยู่ทั้งหลังเรา ถ้าเราหกไปทั้งผีให้นั่นปล้นพัน

ด้วยแท้ผีก็กลัวเรา เราก็กลัวผีเท่ากัน ถ้าเราหกไปทั้งหน้าเรา ผีก็หกไปทั้งหน้าผีเท่ากันจึงจกปล้นพัน ถ้าเราหกพิกคืนหลังนั้น ตัวผีก็จกหกไปก่อนเรา เราก็จกหกทวยตัวผี เสียงให้ก็จกทวยเรานานพัน

แบบผีให้ จบหนี่

[แบบถามผี ต่อไป]

ถ้าคนเป็นพยาธิหนักนั้น ทือสูฝีลง¹ ถามดู ถ้าผีว่าตาย คนผู้นั้นบโหยแล้ว บถ้า
 อยา² แล้วว่าสันนี้ เราไปหาหมอมายาหาอยู่ คนผู้นั้นบตาย ถ้าผีว่าบตาย บถ้าร้อนใจ
 ไปหาหมอมายาเทอะ ถ้าผีว่าอย่างนี้ทือห่างหิด³ ไว้เรื่อยๆ บล้า⁴ 3 วัน

ถ้าของเราหาย คือจ้วควายก็ดี ทือถามผีดู ถ้าผีว่าบได้แล้ว อย่าถ้าเขาหาเทอะ
 ถ้าผีว่าอย่างนี้ ทือไปเขาหาเทอะ ได้อยู่ บหาย [น.160]

ถ้าผีว่าบหาย ทือไปเขาหาเทอะ บหาย

ถ้าผีว่าอย่างนี้ บถ้าไปเขาแล้ว บได้ หายแน่

ถ้าผีว่ามีทั้งวันออก เราไปเขาทั้งวันตก จังปะ⁵

ถ้าผีว่ามีทั้งวันตก เราไปเขาทั้งวันออก จังปะ

ถ้าผีว่ามีทั้งใต้ เราไปเขาทั้งเหนือ จังปะ

ถ้าผีว่ามีทั้งเหนือ เราไปเขาทั้งใต้ จังปะ

ถ้าบปะตามเราไปเขานั้น บถ้าไปเขาแล้ว หายแน่ ทั้งผีว่านั้นบมี ฝีม้นว่า
 ทั้งปลิ้น⁶

คนเป็นพยาธิก็ดี ของหายก็ดี บถ้าเชื่อตามผีว่า ทือเชื่อทั้งปลิ้น ฝีม้นว่าทั้งปลิ้น ผี
 ก็ต่างผี บ้างตัวก็แน่ บ้างตัวก็บแน่ ถ้าฝีลงคนนั้นแน่ ถ้าคนลงฝีนั้นบแน่

¹ สูฝีลง – เชิญฝีมาประทับร่างทรง

² อยา – รักษา

³ ห่างหิด – สร้างหีบศพ (ห่าง - เตรียม, สร้าง / หิด - หีบศพ, โลงศพ)

⁴ บล้า – ไม่เกิน

⁵ ปะ - พบ

⁶ ปลิ้น – กลับด้าน, สลับกัน

เมื่อคืนเราเป็นเมื่อวันมัน เมื่อวันเราเป็นเมื่อคืนมัน เหตุนี้แลเราช่างไปปะมัน
เมื่อคืน ใครรู้แจ้งนั้น ปาเรียวใดมีช่างหลอกเมื่อคืนนั้น เมื่อวันเราไปอยู่ตามริมป่าเรียว
หื้อแก่เดี่ยว แก่เสื่อเสี่ย แล้วหื้อก้มหัวลงโง่งกันไปทั้งป่าเรียว แล้วเอาก้อนหินคว่าง¹
ลटकันไปทั้งป่าเรียว หื้อพอ 7 แก่น เมื่อถึงเมื่อคืนหื้อไปฟังเทอะ จักได้ยินผีให้ซ่าว²
เพราะก้อนหินไปถูกใส่หม้อเข้าหม้อแกง ถูกใส่หัวลูกหัวหลานมันๆ จึงให้ เมื่อวันมันหลับ
อยู่ มันบรู๋ เมื่อคืนมันตื่นมามันจึงรู๋

แบบ [ถาม] ผี จบหนี่

¹ คว่าง – ขว้าง, ปา

² ให้ซ่าว – ร้องให้เสียงดังอื้ออึง

[แบบผีลงคน]

ผีลงคนนั้น เราเชิญลงเมื่อวัน ลงช้า บ่ลงง่าย ง่ายเพราะมันหลับเมื่อวัน เราเชิญ
ลงเมื่อคืนนั้น ลงเว่ย¹ บิดใจก็ลงแล้ว อันนั้นชื่อว่าผีลงคน

อย่างนี้ ที่นั่ง² ไปไร่ ไปนา ไปสวน ไปบ้านเหนือบ้านใต้ ไปไหนๆ ก็ดี เราอยู่
บ้านที่นั่งเชิญนั้น คำเดียวก็สิง เอาที่นั่งเข้าบ้านมานั้น อันนี้ชื่อว่าผีลงคน

อย่างนี้เรา [น.161] เอาเหล้าไปสู่วี ก็กำขวดเหล้า ไช³ ปากขวดแล้วเอาเหล้า
หล่อ⁴ เข้าปาก เราผ่อดูเหล้าเสียงหมด เถิงที่มันเอาขวดลงตั้ง เหล้ามีอยู่เหมือนเก่า เรา
ดมบ่สาบ⁵ กลิ่น อันนี้ชื่อว่าผีลงคน เราประสงค์ถามอันใดก็แน่แท้ มันบอกทั้งปลิ้น เราจัก
เชื่อคำมันบอกนั้นบ่ถูกต้อง เชื่อทั้งปลิ้นจึงถูก

แบบผีลงคน จบหนี่

¹ เวย (เวีย) – ไว, เร็ว

² ที่นั่ง – ร่างทรง

³ ไช – เปิด

⁴ หล่อ – กรอก, เทใส่ลงไป

⁵ สาบ, สาบกลิ่น – ได้กลิ่น

[แบบคนลงผี]

คนลงผีนั้น เราเชิญเมื่อวันก็ลงเมื่อวัน เราเชิญเมื่อคืนก็ลงเมื่อคืน เราเชิญเรื่อยๆ ก็ลงเรื่อยๆ อันนี้ชื่อว่าคนลงผี

อย่างนี้ ที่นั่งไปไร่ ไปนา ไปสวน ไปบ้านเหนือบ้านใต้ เราอยู่บ้านที่นั่งเชิญปลง ถ้าที่นั่งมาถึงบ้านจึงลง อันนี้ชื่อว่าคนลงผี

อย่างนี้ เราเอาเหล้ามาสู้อยกขวดเหล้าหล่อเข้าปากเสี้ยงหมด อันนี้ชื่อว่าคนลงผี แต่รู้สึกตัวเหมือนกัน ผีลงคนก็รู้สึกตัวเหมือนกัน คนลงผีก็รู้สึกตัวเหมือนกัน ผีลงคนก็รู้สึกตัวเหมือนกัน แต่คนลงผีนั้นบ่แน่ คนว่าใครผีว่านั่น คนว่าตายผีก็ว่าตาย คนว่าเป็นผีก็ว่าเป็น คนว่าไปผีก็ว่าทวยไปตามคน ผีลงคนนี้บ่ได้ความ “น้ำได้รอยทางผีก็ได้คำปากเหมือนกัน”

แบบคนลงผี จบหนี่

ปถมกับบ่ตั้งหัวผี จบหนี่

[คนไธยเหนือ¹]

1. นับตั้งแต่กัปป์ตั้งมาถึงไฟม้างกัปป์ บ่มีคนจักมาสืบเชื้อหื้อเป็นกัด้วยโลก
ต่อไป

2. ถ้าไฟม้างกัปป์แล้ว รสแผ่นดินก็หอมขึ้นไปถึงชั้นพรหม

3. พรหม² 2 ขาผิวเมีย ก็ลงมากินรสแผ่นดิน ก็ลวดเสียรธิ³ ไป ก็เลยสร้างโลกอยู่ในแผ่นดิน มีลูก 7 คน [น.162]

1. คนผู้ถ้วนหนึ่งเป็นผู้ยิง

2. คนผู้ถ้วน 2 เป็นผู้ชาย

3. คนผู้ถ้วน 3 เป็นผู้ยิง

4. คนผู้ถ้วน 4 เป็นผู้ชาย

5. คนผู้ถ้วน 5 เป็นผู้ยิง

6. ชายผู้ถ้วน 2 เอายังผู้ถ้วน 3 เป็นเมีย

7. ชายผู้ถ้วน 4 เอายังผู้ถ้วน 5 เป็นเมีย

ชายผู้ถ้วน 2 เอายังผู้ถ้วน 3 เป็นเมียนั้น เป็นคนไธยเหนือ⁴ เป็นชาวเชียงใหม่
เอากันเป็นผัวเป็นเมีย ได้ลูก 12 คน

1. ลูกผู้ถ้วนหนึ่ง เป็นผู้ชาย เกิดมาพ่อแม่เอาหนู มาหื้อลูกเหล่าน⁵ ไธยเหนือ
เรียกว่า ปีไ้ บัดนี้

¹ ไธยเหนือ – ชาวไทยที่อยู่ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย

² พรหม - พรหม

³ ธิ – ฤทธิ, ฤทธิ

⁴ คนไธยเหนือ – คนเมืองเหนือ, ชาวไทยที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือ

⁵ เหล่าน – เล็น

2. ลูกผู้ถ้วน 2 เป็นผู้ยิง เกิดมาพ่อแม่เอางัว¹ มาหื้อลูกเหล่น ไชเหนื่อเรียกว่า ปีเป้า บัดนี้
3. ลูกผู้ถ้วน 3 เป็นผู้ชาย เกิดมาพ่อแม่เอาสือ มาหื้อลูกเหล่น ไชเหนื่อเรียกว่า ปียี บัดนี้
4. ลูกผู้ถ้วน 4 เป็นผู้ยิง เกิดมาพ่อแม่เอากละต่าย² มาหื้อลูกเหล่น ไชเหนื่อเรียกว่า ปีเหม้า บัดนี้
5. ลูกผู้ถ้วน 5 เป็นผู้ชาย เกิดมาพ่อแม่เอานาค มาหื้อลูกเหล่น ไชเหนื่อเรียกว่า ปีสี่ บัดนี้
6. ลูกผู้ถ้วน 6 เป็นผู้ยิง เกิดมาพ่อแม่เอางู มาหื้อลูกเหล่น ไชเหนื่อเรียกว่า ปีไล่ บัดนี้
7. ลูกผู้ถ้วน 7 เป็นผู้ชาย เกิดมาพ่อแม่เอาม้า มาหื้อลูกเหล่น ไชเหนื่อเรียกว่า ปีสั่ง่า บัดนี้
8. ลูกผู้ถ้วน 8 เป็นผู้ยิง เกิดมาพ่อแม่เอापะ มาหื้อลูกเหล่น ไชเหนื่อเรียกว่า ปีเม็ด บัดนี้
9. ลูกผู้ถ้วน 9 เป็นผู้ชาย เกิดมาพ่อแม่เอาวอก มาหื้อลูกเหล่น ไชเหนื่อเรียกว่า ปีสัน บัดนี้
10. ลูกผู้ถ้วน 10 เป็นผู้ยิง เกิดมาพ่อแม่ [น.163] เอาไก่ มาหื้อลูกเหล่น ไชเหนื่อเรียกว่า ปีเจ้า บัดนี้
11. ลูกผู้ถ้วน 11 เป็นผู้ชาย เกิดมาพ่อแม่เอาหมา มาหื้อลูกเหล่น ไชเหนื่อเรียกว่า ปีเส็ด บัดนี้
12. ลูกผู้ถ้วน 12 เป็นผู้ยิง เกิดมาพ่อแม่เอาช้าง มาหื้อลูกเหล่น ไชเหนื่อเรียกว่า ปีไค้ บัดนี้

ชายไชเหนื่อ จบนี้

¹ งัว - วัว

² กละต่าย - กระต่าย

[ชาวไรไต้¹ ต่อไป]

ชายผู้ถ้วน 4 เอาอิงผู้ถ้วน 5 เป็นเมียนั้น เป็นคนไรไต้ เป็นชายอยุธยา
กรุงเชบ² เอากันเป็นผัวเป็นเมียได้ลูก 12 คน

1. ลูกผู้ถ้วนหนึ่ง เป็นผู้ชาย เกิดมาพ่อแม่เอาหนู มาหื้อลูกเหล้น ไรไต้เรียกว่า
ปีชวด บัดนี้

2. ลูกผู้ถ้วน 2 เป็นผู้ยง เกิดมาพ่อแม่เอางัว มาหื้อลูกเหล้น ไรไต้เรียกว่า
ปีสลุ บัดนี้

3. ลูกผู้ถ้วน 3 เป็นผู้ชาย เกิดมาพ่อแม่เอาเสื่อ มาหื้อลูกเหล้น ไรไต้เรียกว่า
ปีชาน บัดนี้

4. ลูกผู้ถ้วน 4 เป็นผู้ยง เกิดมาพ่อแม่เอากระทาย มาหื้อลูกเหล้น ไรไต้เรียกว่า
ปีเถาะ บัดนี้

5. ลูกผู้ถ้วน 5 เป็นผู้ชาย เกิดมาพ่อแม่เอานาค มาหื้อลูกเหล้น ไรไต้เรียกว่า
ปีมะโรง บัดนี้

6. ลูกผู้ถ้วน 6 เป็นผู้ยง เกิดมาพ่อแม่เอางู มาหื้อลูกเหล้น ไรไต้เรียกว่า
ปีมะเสง บัดนี้

7. ลูกผู้ถ้วน 7 เป็นผู้ชาย เกิดมาพ่อแม่เอาม้า มาหื้อลูกเหล้น ไรไต้เรียกว่า
ปีมะเมีย บัดนี้

8. ลูกผู้ถ้วน 8 เป็นผู้ยง เกิดมาพ่อแม่เอาแพะ มาหื้อลูกเหล้น ไรไต้เรียกว่า
ปีมะแม บัดนี้

9. ลูกผู้ถ้วน 9 เป็นผู้ชาย เกิด [น.164] มาพ่อแม่เอาลิง มาหื้อลูกเหล้น ไรไต้
เรียกว่า ปีวอก บัดนี้

¹ ชาวไรไต้ – ชาวกรุงเทพฯ หรือชาวเมืองที่อาศัยอยู่ภาคกลาง

² อยุธยากรุงเชบ – อยุธยากรุงเทพฯ

10. ลูกผู้ถ้วน 10 เป็นผู้ยง เกิดมาพ่อแม่เอาไก่อมาหื้อลูกเหล่น ไชยไต้เรียกว่า
ปีระกา บัดนี้

11. ลูกผู้ถ้วน 11 เป็นผู้ชาย เกิดมาพ่อแม่เอามาหื้อลูกเหล่น ไชยไต้เรียกว่า
ปีชอ¹ บัดนี้

12. ลูกผู้ถ้วน 12 เป็นผู้ยง เกิดมาพ่อแม่เอาข้างมาหื้อลูกเหล่น ไชยไต้เรียกว่า
ปีคูน² บัดนี้

ชาวไชยไต้ จบหนี

¹ ปีชอ (ออกเสียงว่า “จอ”) - ปีจอ

² ปีคูน (ออกเสียงว่า “กุน”) - ปีกุน

[ชาวไรเหนื่อ]

ไรเหนื่อ ชาวเชียงใหม่ 2 คนพี่น้อง เอากันเป็นฝัวเป็นเมียได้ลูก 12 คน ชาย 6 คน ยิง 6 คน

ไรใต้ชาวครูงเทพ 2 คนพี่น้อง เอากันเป็นฝัวเป็นเมีย ได้ลูก 12 คน ชาย 6 คน เมีย 6 คน ส่วนผู้ยิงถ้วนเค้านั้น บ่มีฝัว เพราะสมัยนั้นบ่มีคนสักคน มีแต่พรหม 2 ขา ฝัวเมียกับลูก 5 คน ทั้งพ่อแม่เท่านั้น นานๆ ไป พรหม 2 ขาฝัวเมียก็มีลูกมากพวง หลวงหลาย ก็หาจักกิน จักบัระโศคบได้ ก็ขอวานอินทวามพรหม ขอหื้อได้กินได้ บัระโศคของกินต่างๆ

ต่อนั้นมา เข้าทัพก็กลิ้งมาจากป่าไม้หิมพานต์ เข้ามาเต็มบ้านเต็มเมือง เม็ดใหญ่เจ็ดกำ¹ บได้ตำได้ตาก เอามืดเกาะถากหนึ่ง² หุงกิน เลี้ยงอินทริย์ใหม่หมา บได้ หวานกล่ำไถนา

ตั้งแต่นั้นลงมา ลูกพรหม 4 ฝัวเมียพี่น้อง กับยิงผู้เป็นพี่เค้าก็ได้กินเข้าสบาย ทุกวันทุกวัน

ต่อนั้นมาลูกยิงผู้เป็นพี่เค้าชื่อว่ายาโหวา บมีลูก บมีฝัว อยู่บ่ตายเป็นอันเปล่า ก็แปลงสัตว์ทั้งหลายเหนื่อหน้าแผ่นดินนี้ ยิงผู้เป็นพี่เค้าแปลงหมด เว้น [น.165] ไว้แต่น้ำ แต่แผ่นดิน ต้นไม้แลคน ยิงผู้เป็นพี่เค้าบได้แปลง มันแปลงสัตว์ทั้งหลายนั้น บใช้มันแปลง ด้วยตีนด้วยมือ มันคิดใจเอา มันคิดใจว่าจักแปลงสัตว์อันนี้ ก็เป็นสัตว์อันนี้ คิดใจว่าจักแปลงสัตว์ตัวนั้น ก็เป็นสัตว์ตัวนั้น

ยังมีแตงัว ควาย ช้าง มันคิดใจบ่เป็น คิดใจอย่างใดก็บ่เป็น ก็เอาดินเหนียว มาปั้นเป็นงัว เหตุนี้แล ฝนตกมางัวก็หกเข้ารุ่ม เพราะมันกล้วดินเหนียวไ่น³ เถิงกาละ บัดนี้

¹ เจ็ดกำ – ขนาดของไม้ ที่วัดตามขนาดของกำมือ

² หนึ่ง – หนึ่ง, หนึ่งข้าว

³ ไ่น – ละลาย, เปลี่ยนสภาพจากของแข็งเป็นของเหลว

เอาซี่ไฝ้งมาแปลงควายเผือก เอาซี่ตั้งนี่¹ มาแปลงควายดำ เหตุนี้แลแดดร้อนมา
ควายหลงน้ำ เพราะมันกลัวซี่ไฝ้งแลซี่ตั้งนี่ใน เถิงกาละบัดนี้

ซ้างมันเอาซี่ครั้งมาแปลง เหตุนี้แลซ้างป่กลัวแดด ก็กลัวฝน กลัวไฟ หันไฟมา
มันก็หก เถิงกาละบัดนี้

¹ ซี่ตั้งนี่ – ซันโรง, ฝั้งขนาดเล็กอยู่รวมกันเป็นฝูง รังทำจากซี่ฝั้งผสมยางไม้

[แบบหมาไนไล่กินกวางกินพาน]

นอกจากนั้น ข้าแปลงกวาง แปลงพานขึ้นแถม กวางพานกินัก กินหย้ากินใบไม้
กินเข้าในไรในนาจนพอสืบทาย ข้าแปลงหมาไนไล่ขบกวางขบพานขึ้นแถม

หมาไนหมูไหนดมีประมาณ 5 ตัว ขึ้นถึง 10 ตัว เท่านั้น มีนายร้อย¹ ตัวหนึ่ง

นายร้อยมันนั้นเพียงแหว² ก็มี เพียงกลางขาก็มี ตัวใหญ่ตัวหน้อยบ่เท่ากัน
ลูกน้องมันเท่าหมาธัมมดาของเราแล้ว แต่ตัวเกลี้ยงๆ หางเถียว³ ถ้ามันทวยรอยกวาง
รอยพานนั้น มันอุ้กันว่า *ฮ้อกแอ๊กๆ*

ถ้าคนใดไปป่าได้ยินเสียงมันอุ้กัน หื้อขึ้นต้นไม้เสีย ถ้าลูกน้องมาถึงเค้าไม้ที่เรา
ขึ้นนั้น มันก็เหงนผ่อแล้วก็ลวดไป ตัวใดมาก็เหงนผ่อแล้วก็ลวดไป ถ้ามันไปถึงเหล่า
ทั้งหน้า ถ้ามันรู้ว่ากวางพานมีในเหล่าที่นั้น มันก็จักเอากันเกี้ยว⁴ ไปทั้งนอกเหล่า ก็ไป
เยี่ยวแหวดเหล่าทั้งหน้า แล้ว [น.166] ก็เยี่ยวมาทั้งเก่า แล้วก็พากันเข้าไปอยู่....⁵

ถ้ากวางพานได้ยิน ก็หกไปทั้งหน้า ก็เอาตาไปพะ⁶ ใส่เยี่ยวหมาไน ตากวาว
ตาพานก็พุดออกจากหมกตาเสีย ไปไปได้ก็จวาวๆ จว่าๆ อยู่ทีนั้น หมาไนไปทันก็พา
กันหลุ่มหล้าม⁷ ขบตายเลย ถ้ากวางพานตายแล้ว ก็คต⁸ เอาตาหน่วยหนึ่ง ขึ้นสันหลัง
ผากหนึ่ง ตับเก็งหนึ่ง เอาไว้หื้อนายร้อย แล้วพากันกินอยู่ที่นั้น ถ้านายร้อยมันมาถึงแล้ว ก็
มากินที่พุ่น⁹ ลูกน้องเอาไว้หื้อนั้น ถ้ากินคาบนั้นบ่เสียง ก็พากันเฝ้าอยู่ที่นั้น ถ้ากินเสียง
แล้วก็พากันไปเซาะหากินใหม่แถม

¹ นายร้อย – หัวหน้า

² แหว – เหว

³ เถียว – เรียว

⁴ เกี้ยว – แหวด, อ้อม

⁵ เอกสารละอะเลือน (ประมาณ 2-3 คำ)

⁶ พะ – ตะ, โตน

⁷ หลุ่มหล้าม – รุ่ม

⁸ คต – ควัก

⁹ พุ่น – ส่วน, การแบ่งเป็นกองๆ

ถ้าเรามีปิ่นยิงเพ็ด¹ เข้าไป มันได้ยินเสียงพากันหกหนีหมด เราก็เข้าไปปาดเอา
ขึ้นซากมันมากิน ถ้าเราปิ่นยิงเพ็ดเข้าไปนั้น อย่าเข้าไปหามันเลย มันจ๊กหลุ่มหล้ามขบ
กินขึ้นเราแถมแล้ว เราหกบ่ทัน ต่อนั้นมา หมาไนไล่กินกวางกินฟานถึงกาละบัดนี้

กวางแลฟานทุกซี้ใจที่สุด อยู่ไกลคนก็เสื่อเอา หมาไนเอา อยู่ใกล้คนก็คนเอา
มันก็กล่าวนิทานว่า “ยักซ์ขาลายเอาคำพ่อ ยักซ์หางงอไล่จันทัน ยักซ์दनชั้นไล่บ่ทัน
ยิงโป้ม”

แบบหมาไนไล่กินกวางกินฟาน จบหนี

¹ เพ็ด – สุ่ม, ยิงโดยไม่ต้องเล็ง

[แบบหมาผี]

นอกจากนั้น ข้าแปลงมด แปลงแมลง มดแมลงก็ซ้าลัก จับไตไปตามใบไม้ ใบตอง คนแลสัตว์ตัวใหญ่อยู่ไหนจนพอไปได้ มาได้ มาตอม มาขบ ก็แปลงหมาผีกินมด กินแมลงจนพอสืบทาย

หมาผีนั้นตัวใหญ่กว่าหมาธัมมดาหน้อยนึ่ง หมาธัมมดาขบบ่แพ้ แต่ตัวอ้วน ขนยาวๆ หางพวงพุกซุก¹ มันติดหิน² ยามเกี่ยวเข้าทง³ มัน [น.167] หอนหากันว่า *ซอกซอกๆ* ถ้ามันเห็นข้ากันแล้ว คนไปปะใส่มันๆ เอาข้างเข้าพงกัน แล้วก็ทก คนใส่มัน บ่ทัน ถ้าเราไปปะใส่มันนั้น เท้าหื้อเห่ามันเสียก่อน ถ้าเราบ่เห่ามันเสียก่อน ถ้ามันเห่า เราเสียก่อน อายุเราบ่ยืน

หมาผีลวดกินมด กินแมลงเป็นอาหารถึงกาละบัดนี้

ถ้าเราไปป่า ไปหันใส่ชีหมาดำๆ เป็นมดเป็นแมลง บ่ถ้าสงสัยว่าชีหมาอันอื่น ชีหมาผีทั้งนั้น

แบบหมาผี จบหนี

¹ พุกซุก – มีลักษณะเป็นพวงหรือช่อยื่นออกมา

² ติดหิน – ผสมพันธุ์

³ ทง – พุงนา

[แบบวอกลิง]

ฉั้มดาวอก มั่นอยู่ไหนอยู่เป็นหมู่ นอนไหนนอนเป็นหมู่ มั่นพร้อมกันนอนเวลา 5 โมงเย็น ลูก¹ หากินเวลา 5 โมงเช้า นอนต้นไม้ต้นเดียวกัน นอนໄໝ² ก็นอนໄໝเดียวกัน เพราะมันกลัวแผ่นดินหนี ถ้าถึงเวลาเด็ก³ มาแล้ว ก็เปลี่ยนกันลงมาໄໝ⁴ แผ่นดิน บ้างถึง มาถึงแผ่นดิน เสือเด็ก⁵เอาไปกินเสียก็มี ถ้าตัวนั้นลงต้นไม้ไปนานบ่กลับขึ้นไป หมู่มันก็ใช้ ตัวอื่นลงมาแถม ถ้าตัวนั้นลงมากก็มาสาบ⁶ กลืนเสื่อ ก็กลับขึ้นไปบอกหื้อหมู่มันว่าแผ่นดิน หนีไปแล้ว หมู่มันก็ตื่นกันเต็มป่าไม้ กลัวบ่มีที่ลง เตือดกันอยู่ปลายไม้จนแจ้ง ถ้าแจ้ง มาแล้วก็หันแผ่นดินมีอยู่ตามเดิม ก็พากันไล่ตัวนั้นหนีจากหมู่ 2 วัน 3 วัน จึงจักเข้าหมู่ได้

ถ้ามันจักไปลักกินครวไร⁷ ครวสวนของคนนั้น มันก็จัดกันขึ้นอยู่ปลายไม้ต้นสูงๆ ผ่อคนตัวหนึ่ง หมู่มันก็เข้าไปลักกินครวไรครวสวนของคน ถ้าคนเข้ามา ตัวอยู่ปลายไม้ ก็ร้อง หมู่มันก็ตื่นเข้าป่าหมด

ถ้าคนเข้ามา ตัวอยู่ปลายไม้บ่ร้อง คนมาไล่แซเข้าไร⁷ ก็แตกเข้าร่อมไผ่ร่อมมัน⁸ ต่ออีหลังก็ขึ้นไปไล่ตัว [น.168] อยู่ปลายไม้หนีจากหมู่ 2 วัน 3 วัน จึงเข้าหมู่ได้ ถ้าคน บ่ไปปะ ไผ่ไปหันนั้น หมู่มันก็เอาครวไรขึ้นไปหื้อตัวอยู่ปลายไม้นั้นกิน

¹ ลูก - ตื่น

² ໄໝ - พุ่มไม้

³ เด็ก (เด็ก) - ด็ก

⁴ ໄໝ - ตรวจดู, เยี่ยม, ดู

⁵ เด็ก - ตะครูป

⁶ สาบ - ได้กลิ่น

⁷ ไล่แซเข้าไร - ชับไล่กวาดถึงที่ไร

⁸ ร่อมไผ่ร่อมมัน - ทางใครทางมัน

ระดูหนาวก็พากันลงประชุมกันหิงแดดอุ่น¹ ตามเด่น² หมู่ 40-50 ตัว เหล้นกัน
ตั้งขอแซ่ๆ ถ้าหมาไปหันหมากก็เข้าไล่ ก็พากันตื่นขึ้นต้นไม้ ตัวนี้ขึ้นต้นนี้ ตัวนี้ขึ้นต้นนั้น
ตัวนี้ขึ้นต้นพุ่ม พากันหนีขึ้นต้นกล้วย³ แล้วก็หลอกหือหมาอิด⁴

วอกตัวนั้นก็วิ่งตกต้นไม้ต้นนั้น หมากก็หลอไล่⁵ วอกก็วิ่งขึ้นต้นไม้ต้นนั้นเสีย

วอกตัวนี้ก็วิ่งตกต้นไม้ต้นนี้ หมากก็หลอไล่ วอกก็วิ่งขึ้นต้นไม้ต้นนี้เสีย

วอกตัวพุ่มก็วิ่งตกต้นไม้ต้นพุ่ม หมากก็หลอไล่ วอกก็วิ่งขึ้นต้นไม้ต้นพุ่มเสีย

วอกตัวกล้วยก็วิ่งตกต้นไม้ต้นกล้วย หมากก็หลอไล่ วอกก็วิ่งขึ้นต้นไม้ต้นกล้วยเสีย

ผิดไปผิดมาจนหมาหิว⁶ ถ้าหมาหิวหมากก็หนีไป ถ้าหมาหนีไปแล้ววอกก็ลงมา
พร้อมกันหิงแดดอุ่นตามเดิม

ถ้ามันจกเกิดลูกนั้น กิ่งไม้ใหญ่ๆ เนิง⁷ มีไหน ตัวจกเกิดนั้นก็นอนหงายอยู่กิ่งไม้
หมูมันนั้นตัวนี้กำแขนซ้าย ตัวนี้กำแขนขวา ตัวนี้เอามือกุมหัว ตัวนี้กำแขนขวา ตัวนี้
กำแขนซ้าย ตัวนี้ถ้ารับเอาลูกจกออก ถ้าลูกออกมาก็รับเอาไปเซ็ด ซ้ำออกมาแถมตัวนี้
ตัวนี้ก็เข้าไปปรับเอามาเซ็ด ถ้าลูกพ้นเสียงแล้ว ตัวกุมหัวนั้นก็ปัก⁸ เอาแม่มันลูกนั่งเสีย ตัว
แม่ก็อยู่ตามกิ่งไม้ นั้น ประมาณ 5 วัน 6 วัน หมูมันก็ไปหาเอาลูกไม้มาเลี้ยงอยู่ที่นั่นทั้ง
แม่ทั้งลูก

¹ หิงแดดอุ่น – ผิงแดดให้ร่างกายอบอุ่น

² เด่น – เนิน

³ กล้วย, เพร์ – นี้, ทางนี้

⁴ อิด – เหนื่อย

⁵ หลอไล่ – รีเข้าไปหา

⁶ หิว – เหนื่อย, หมดแรง

⁷ เนิง – โนม, พาดลงต่ำ

⁸ ปัก – พยุงให้ลำตัวตั้งขึ้น

ถ้าลูกลมันเก่งมาแล้ว แม่มันก็เพอะ¹ เอาลูกลมันไป เอาลูกรักไว้ทั้งหลัง เอาลูกซังไว้
ทั้งหน้า ถ้ามันจน² มากก็ปลอดเอาลูก [น.169] ซังมันคว่าง³ เสีย แล้วก็เพอะเอาลูกรักหกไป
เสีย ที่เราได้เอามาเลี้ยงนั้นลูกซังมันทั้งมวล เหตุนี้แล สลิดมันบ่ดี

ถ้าลูกลมันใหญ่มาแล้ว ไม้ไผ่ก็ดี ไม้ซางก็ดี เหลี่ยมหนุ่มๆ ที่มันกำลังปงไบนั้น
เหลี่ยมโตงำ⁴ แม่น้ำนั้น มันก็ไล่ลูกลมันขึ้นสุดปลายไม้นั้น ก็สว่าย⁵ ไม้นั้น ลูกลมันก็อัยวะ⁶
ตกน้ำ ถ้าลูกลมันออกน้ำมา ก็ไล่ขึ้นแถมทุกวัน เพราะมันเผือก⁷ ลูกลมันหื้อแคว่น⁸ น้ำ
แคว่นขึ้นไม้

ถ้ามันเดินไปตามปลายหมากค่า⁹ ก็ปลิดเอาฝักหมากค่ามาขบ เอาแคม¹⁰
มันออกเสียผากหนึ่ง¹¹ แล้วก็จ้างอำขาควบ หนีบชะหล้า¹² ร้องเต็มป่าไม้

ถ้ามันเซาะหากินตามแม่น้ำ ถ้าได้หอยก็เอาหอยมาตั้งเกาะชายร้อน ถ้าหอยร้อน
ก็อำเปลือก ถ้าหอยอำเปลือกก็หล่อเข้าหยุบ¹³ หอยก็หนีบมือ ดิ้นสว่ายมือไปพับ¹⁴
เกาะชาย

¹ เพอะ – แบก, สะพาย, พาดด้านหลัง

² จน – จวนตัว

³ คว่าง – ขว้าง, ทิ้ง

⁴ งำ – คร่อมทับ, โนมหรือเงาทาบทับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

⁵ สว่าย – เขย่า

⁶ อัยวะ – หลุด, ร่วง

⁷ เผือก – ฝัก

⁸ แคว่น – ชำนาญ

⁹ หมากค่า – ต้นมะค่า

¹⁰ แคม – ขอบ, ข้าง

¹¹ ผากหนึ่ง – ด้านหนึ่ง

¹² ชะหล้า – ลูกอัญตะ

¹³ หยุบ – จับ

¹⁴ พับ – ท้าว

ถ้ามันเป็นพยาธิ หมู่มันก็พากันเฝ้าทั้งเมื่อวันเมื่อคืน เปลี่ยนกันไปเซาะหากิน
ลูกไม้ ถ้าพยาธิหนักก็เพื่อ¹ กันลงมาอยู่กิ่งไม้ต่ำๆ

ถ้าตัวเป็นพยาธิบ่หายแลตายไป ก็พากันคต² ดินลงเป็นชุม³ แล้วก็เอาตัวตาย
ลงฝังไว้ในชุม แล้วก็เอาดินลงถมเสีย ถ้าเอาดินลงถมแล้วก็หักเอาเฟ็ดไม้⁴ แลชี้ไข่มถ
แล้วก็พากันหนีไป

แบบวอกลิง จบหนี่

¹ เพื่อ - พยุง

² คต - ชุด, ตะกุก

³ ชุม - หลุม

⁴ เฟ็ดไม้, เค็ดไม้ - กิ่งไม้ (ขนาดเล็ก)

[วอก กระจาย ต่อไป]

กระจายมันนอนไหน นอนตามพื้นฟอมหย้า¹ ที่เปล่ง²ๆ ถ้าหมาไปปะใส่มันๆ ก็หก หมากก็ไล่ ถ้าหมาไล่ใกล้จะทัน มันก็นั่งตั้ง³ อยู่ หมาบรู้หวังว่าต่อ⁴ หมากก็วิ่งข้าม [น.170] สดๆ⁵

ถ้าหมาโผ⁶ ไปทั้งหน้าเสียงแล้ว มันก็กลับพิกคืนหลังมาหาหมั่ง⁷ มันแถม

ถ้าหมาโผไปทั้งหน้า หมาบ่ประอยมัน หมากก็พิก⁸ คืนมาหารอย หมากก็ทวยรอย มันมาแถม

ถ้ามันหันมาใกล้ มันก็หกไปแถม หมากก็ไล่ไปแถม ถ้าหมาใกล้จกทัน มันก็นั่งตั้ง เอาหูตั้งแถม หมากก็บรู้ หวังว่าเป็นตอกวิ่งข้ามแถม

ถ้าหมาโผไปทั้งหน้าเสียงแล้ว มันก็พิกมาหาหมั่งมันแถม ถ้าหมาโผไปทั้งหน้า บ่ประอยมัน หมากก็พิกคืนมาหารอย หมากก็ทวยรอยมันมาแถม

มันหันหมามาใกล้ ก็หกไปแถม หมากก็ไล่ไปแถม ไปๆ มาๆ หมาจนค้ำน⁹

ถ้าค้ำน หมากก็เลยไปเสีย ถ้าหมาค้ำน แล้วมันก็พิกนอนหมั่งมันตามเดิม

แบบวอกกระจาย จบหนี่

¹ ฟอมหย้า – กอหญ้า

² เปล่ง – โล่ง, เตียน

³ นั่งตั้ง – นั่งแล้วยึดตัวตรง

⁴ ต่อ – ต่อไม้

⁵ สดๆ – ขวักไขว่, เรื่อยๆ

⁶ โผ – กระโจน

⁷ หมั่ง, โหมั่ง – หลุม, รัง

⁸ พิก, พลิก – กลับ, คืน

⁹ ค้ำน – ยอม, ยอมแพ้

แบบงู ต่อไป

นอกจากนั้นข้าแปลงงูๆ ก็ข้ามีน้ก มีหลายประการ มีงูจงหลวง¹ งูจงระอ้าง² งูเหลือม งูเห่าพาก³ งูเห่าหอม⁴ งูเห่าคอคำ⁵ งูทึงข้าง⁶ งูทึงหัวเกียง⁷ งูทึงไม้⁸ งูสิง⁹ งูไส้ข้าง งูก้านพล้าว¹⁰ งูค้อนก้อม¹¹ งูก่านปล้อง¹² งูก่อมนางนอน งูเขียวหลวง¹³ งูเขียวคา¹⁴ งูไส้ม้า¹⁵ งูไซ¹⁶ งูก้นก๊ก คนแลสัตว์ใหญ่อยู่ไหนจนพอบได้ งูกี้ไล่สก¹⁷ ไส่ตอด

[แบบงู จบหนี่]

¹ งูจงหลวง – งูตัวใหญ่ ที่มีส่วนหลังเป็นสันยาวตลอดตัว

² งูจงระอ้าง, งูจงละอ้าง – งูจาง เป็นงูพิษที่ตัวใหญ่ที่สุด เมื่อโตเต็มวัยจะมีขนาดยาวประมาณ 4.5 เมตร ตัวสีเขียวอมเทา หรือสีคล้ำ สามารถชูคอแผ่แม่เบี้ยได้

³ งูเห่าพาก – งูเห่าขนาดใหญ่ชนิดที่แม่เบี้ยให้มีลักษณะคล้ายทัพพีได้

⁴ งูเห่าหอม – งูเห่าหม้อ

⁵ งูเห่าคอคำ – งูเห่าที่บริเวณคอเป็นสีเหลือง

⁶ งูทึงข้าง – งูพิษชนิดหนึ่งที่มีขนาดใหญ่ อาศัยอยู่ใต้ใบพลวงที่ห่อล่นลงดิน

⁷ งูทึงหัวเกียง – งูพิษชนิดหนึ่งที่อาศัยอยู่ใต้ใบพลวงที่ห่อล่นลงดิน หัวจะมีสีเหมือนกากบาท

⁸ งูทึงไม้ – งูพิษชนิดหนึ่งที่อาศัยอยู่ตามต้นพลวง

⁹ งูสิง – งูตะลาน ลำตัวยาวประมาณ 1 เมตร ตาโต เลื้อยเร็ว ออกหากินตามพื้นดิน ไม่มีพิษ นิยมนำมาทำเป็นอาหาร

¹⁰ งูก้านพล้าว, งูจอก้านพล้าว – งูก้านมะพร้าว มีหลังเป็นสันแหลม ลำตัวสีเขียวคล้ายก้านมะพร้าว

¹¹ งูค้อนก้อม – งูขวางค้อน

¹² งูก่านปล้อง – งูสามเหลี่ยม เป็นงูพิษ มีลายเป็นบั้งๆ สีดำสลับเหลือง ปลายหางพู่ ออกหากินเวลากลางคืน

¹³ งูเขียวหลวง – งูชนิดหนึ่ง ลำตัวเป็นสีเขียว มีขนาดใหญ่

¹⁴ งูเขียวคา – งูชนิดหนึ่ง ลำตัวเป็นสีเขียว มีขนาดเล็ก

¹⁵ งูไส้ม้า – งูแซ่หางม้า

¹⁶ งูไซ – งูชนิดหนึ่ง ตัวเล็ก อาศัยริมน้ำหรือในน้ำ เพราะกินปลาเป็นอาหาร

¹⁷ สก – ฉก, งูฉก

[แบบจักเข็บ]

ข้าแปลงจักเข็บ¹ ไล่กินงูแถม งูเดินไปเหมือนวันวานี้ งูลงน้ำข้ามน้ำๆ พัดงู
 เกี่ยวขึ้นเกี่ยวลง ไปออกพายหน้า แล้วก็เลยไปอยู่ที่อื่นเสีย เถิงวันนี้ จักเข็บก็ทวยรอยงู
 ไป ก็ไปลงที่งูข้ามน้ำนั้น ก็ล่อยไปตามรอยงู เกี่ยวขึ้นเกี่ยวลงตามรอยงู ก็ออกที่งูออกนั้น
 แล้วก็ทวยรอยงูไปแถม ถ้าไปทันแล้วก็ลอดไปตามพื้นใบไม้ใบตอง ก็ [น.171] เข้าไปขบ
 สะดือ งูก็ตายเลย ถ้างูตายแล้วมันก็เฝ้าอยู่ที่นั้นจนงูเฝ้า ถ้างูเฝ้าแล้วมันก็กินงูเฝ้านั้นจน
 เสี้ยง ถ้าเสี้ยงแล้วก็หนีไป

จักเข็บซำนัก ก็แปลงคางคกกินจักเข็บแถม จับเข็บถ้าหั้นคางคกก็หกหนีขึ้น
 ต้นไม้ คางคกก็เยี่ยวใส่เค้าไม้ คำเดียว² ตีนจักเข็บหล่อน³ หมด เหลือค่าตัวก็อวยวะ⁴
 ตกมา คางคกก็กินเสี้ย

จักเข็บตัวพูนั้น ปล้องเกล็ดมันห่างๆ ผิวซำๆ หัวปมๆ

จักเข็บตัวแม่นั้น ปล้องเกล็ดมันถี่ๆ ผิวเปิด⁵ๆ หัวหน้อยๆ เอาจูเป็นอาหาร
 เถิงกาะบัดนี้

จักเข็บนักไหน รูปมีที่นั้น คางคกตัวใหญ่กว่ากบหน้อยหนึ่ง นั่งไหนก็เหงาคกง⁶
 เหมือนคนสุดปัญญา ตัวเป็นหนามพะหลีต⁷ เอาจักเข็บเป็นอาหารเถิงกาะบัดนี้

[แบบจักเข็บ จบหนี่]

¹ จักเข็บ - ตะขาบ

² คำเดียว - ครู่เดียว

³ หล่อน - หลุด, ร่วง

⁴ อวยวะ - ตก

⁵ เปิด - ซีด, เหลือง

⁶ เหงาคกง, เหงาซกทก - นั่งซึ่มหมดอาลัยตายอยาก

⁷ พะหลีต - มีลักษณะสั้น

[แบบงูจงหลวง]

แบบงูจงหลวง ตัวมันใหญ่ประมาณเท่าพันสาดคะลา¹ ยาวประมาณวานึ่ง ก็มี 2 วาก็มี แต่มันปมีหลาย จังหวัดไหนถ้ามีป่าดงพงใหญ่จักมีแลตัว บางจังหวัดก็ปมี สักตัว ถ้ามันมีป่าใด มันเดินไป ฎูป่าหยาเป็นเปือ² ไปนั้น เป็นตั่งรอยข้างใส่ปอบ³ ถ้าเรา หันรอยเป็นเปือไปนั้น หื้อสังเกตผ่อดู ถ้าบหันรอยข้างนั้น หื้อหนีเวैया มันหันมันจักไล่

ถ้ามันหัน มันหล่อ⁴ มาหาเรา หื้อเราแก้เสื่อแก้เตี่ยวกัตี อั้งไว้เสียหัน แล้วก็หื้อ หกเวैया ถ้ามันมาหันของสิ่งนั้น มันก็สกอยู่ทีนั้น ถ้ามันสกของสิ่งนั้นบ่ท้วง⁵ มันว่า ตายแล้ว มันก็กลับพิก เราจักหนีทัน ถ้าเราบ่เอาของสิ่งนั้นอั้งไว้ทีนั้น บ่ทัน เราหนีไป เครื่องหว่างกิโล บ่ทัน ไล่เวैयाยิ่งกว่ารถยนต์ ลมเข้าปากมันดั่งหลังๆ

งูจงหลวงนี้ เกิดด้วยฝักไข่⁶ มีพ่อแม่เหมือนสัตว์ตังหลาย งูจง [น.172] หลวง นี้ ไผบ่ล่า⁷ หัน เพราะเทวดารักสาปารักสามัน ถ้าเราผิตป่า⁸ ก่อนจักหันมัน ถ้าเราบ่ผิตป่า ก็บ่หันมัน

ถ้าเราไปหันใส่มัน อย่าผ่อเมิน หื้อหนีเวैया ถ้าเราผ่อมันอยู่ทีนั้นเมิน เรามาเป็น หัวพอดพอด⁹ แต่บ่พอดตาย ถ้าเราอิงมันถูกกัตี บ่ถูกกัตี ตายกัตี บ่ตายกัตี เรามาเป็น จนตาย

แบบงูจงหลวง จบหนี่

¹ สาดคะลา – เสื่อลำแพน (เสื่อที่สานด้วยตอกไม้ไม้เส้นใหญ่ๆ แบนๆ

² เปือ – พับ, เป็นรอยราบเรียบเพราะถูกกดทับ

³ ปอบ – ปลอก, ในที่นี้หมายถึงโซ่คล้องเท้าข้าง

⁴ หล่อ – วิ่งรี่เข้ามา

⁵ ท้วง – ชยับ

⁶ ฝักไข่ – พวงไข่, พักออกจากไข่

⁷ บ่ล่า, บ่ล่า – น้อย, ไม่บ่อย, เกิดขึ้นได้น้อย

⁸ ผิตป่า – ทำสิ่งที่ไม่ดีในป่า

⁹ หัวพอดพอด – เป็นไข้หัวโกรน, ผมหลุ่ร่ว่งเพราะโรคหรืออาการตกใจอย่างรุนแรง

[แบบงจองระอ้าง]

แบบงจองระอ้างนั้น มันบ่เกิดด้วยฝักไข่ มันเกิดด้วยเครือเขาระอ้าง เครือเขาระอ้างนั้น มันมีตามในป่าดงหยังใหญ่ มันเลื้อนเครือไปตามปลายไม้ใหญ่ตามดงใหญ่ เครือใดจักเป็นงูนั้นมันอย่อน¹ ปลายเครือลงประหมานหนึ่งสอก เถิงระดูไบไม้หล่นมันก็หล่นไบ ถ้าเถิงระดูไบไม้ป่ง² มันก็ป่ง เป็นเครือลงเป็นปล้องยาวประหมานหนึ่งสอก ร้าตบไปเถิงเจ็ดปี มันก็ป่งลงไปแลปีแลปล้อง เถิงเจ็ดปี ปีไหนแลปล้อง ถ้าเถิงเจ็ดปี มันก็ได้เจ็ดปล้อง ถ้าได้เจ็ดปล้องแล้ว ปล้องถ้วนเจ็ดนั้นก็ปุด³ ตกหนือหน้าแผ่นดิน ถ้าเราไปได้ปล้องตกดิน ในระหว่าง 2 วัน 3 วันนั้น ซาดตี⁴ แล้ว ถ้ามีกับตัวเราก็บ่สกเรา ถ้างูกผู้อื่นนั้น ฝนใส่ หายทันที ถ้าล้าเจ็ดวันไปแล้ว เอาบ่ได้แล้ว เป็นงจองระอ้างไปเลย นานๆ ไปก็เหยโตเท่างจองหลวงนั้นแล้ว

ต่อไปนี้ อภิไซขาวปี บ่กล่าวแล้ว เพราะวิธีเดียวกันกับงจองหลวงนั้น บ่แปลกไหน แปลกแต่่งจองหลวงเกิดด้วยฝักไข่ งจองระอ้างเกิดด้วยเครือเขาระอ้างเท่านั้น นอกนั้นบ่แปลกไหน

แบบงจองระอ้าง จบนี้

¹ อย่อน – หย่อน

² ป่ง – ผลิไบ

³ ปุด – ซาด, หลุด

⁴ ซาดตี – ตีมาก, ตีเป็นอย่างยิ่ง

[แบบงูเหลือม]

แบบงูเหลือม ตัวมันใหญ่ประมาณเท่าต้นหมากต้นแลบๆ¹ นั้น ยาวประมาณ 2 วา 3 วาก็มี ถ้ามันเดินไปไหนก็ใช้ด้วยเตือ² มัน ถ้าเตือมันติดไหน มันก็ตกงวงอยู่ที่นั่น ตกเป็น 2 วง 3 วง ถ้ากวางก็ตี ฟานก็ตี ไปตกงวงมันนั้น มันก็รัดจนดุกหักดุกแหลว³ ถ้าดุกแหลวแล้วมันก็สิ้น⁴ เข้าท้องไปทั้งตัวสัตว์นั้น แล้วมันก็อยู่ที่นั่นจนสัตว์นั้นเน่า ถ้าสัตว์นั้นเน่า ก็ชื้อออกไปทุกวันๆ ถ้าชื้อออกเสียงแล้วก็เอาหางขึ้นห้วน⁵ ปลายไม้แล้ว ก็หล่อหัวลง ถอก⁶ เอาดุกสัตว์นั้นลงทั้งปากจนเสียง แล้วก็ไปตกงวงอยู่ที่ใหม่แถม

ถ้าคนเราไปตกใส่วงมันๆ ก็รัด ถ้ามันรัดเราๆ ก็ร้องใส่มันว่า คนๆ มันก็มาย⁷ เลย ถ้ามันบ่มาย เราก็ต้องขบๆ จนเข้าแผว⁸ ขึ้นจนเลือดออก ถ้าเลือดออกตายเลย

เราอย่าเอาเม็ดฟัน บ่ได้แล ฟันแลรัด เราฟันจนปวดก็รัดอยู่ เราจักตายย้อนมัน⁹ เราเอาเม็ดฟันบ่ตายง่ายๆ เราฟันปวดแข็งแล้วทั้งหัวเดินไปทั้งนี้ ทั้งหางเดินไปทั้งนี้ ไชวขวางชีวิตขวางไปผับป่าผับดง 2 วัน 3 วัน ก็บ่ตายเทื่อ เราเอาเขี้ยวขบ ถ้าถึงเลือด แล้วตายทันที เขี้ยวเราพิสกว่าเขี้ยวมัน เขี้ยวมันบ่มีพิส มันขบเราบ่เจ็บ รัดเอาเป็นใหญ่

¹ แลบๆ - เล็กๆ, บางๆ

² เตือ - เตือย

³ แหลว - เหลว, แตกเป็นชิ้นเป็นอัน

⁴ สิ้น - กลืน

⁵ ห้วน - ฟัน

⁶ ถอก - เท, ขย่อนออกมา

⁷ มาย - คลาย

⁸ แผว - ถึง

⁹ ย้อนมัน - เพราะมัน

ถ้ามันเดินไปตามปลายไม้ เราเอาด้าไม้¹ ยิงปืน² ถูกหัวมัน 10 เหล้ม 20 เหล้ม ก็บ่ตาย พาปืนไปอยู่เสมอ

ถ้าเราเอาปลายปืนโร³ ชี้เขี้ยวยิง อัยวะตกทันที ขึ้นมันคนก็นิยมกินกันมาก ตีมันเข้าอย่า⁴ หนึ่งมันเอาแปลงหนึ่งกลอง เหนียวกว่าหนึ่งจั่ว ขึ้นมันเอามาอย่างแห้ง ต้มยำกินอย่าได้ใส่ส้ม ถ้าใส่ส้มเราสิ้น⁵ [น.174] ลงไปในท้อง มันก็ตื่นอยู่ในท้องโจงดงต่างๆ เราอยู่ไหนบ่เป็นบ่อน⁶ แต่บ่เป็นสัง แต่เรากลับเท่านั้น

แบบงูเหลือม จบนี้

¹ ด้าไม้, ด้ามไม้ – หน้าไม้, ธนู

² ปืน – ลูกธนู, ลูกศร

³ โร – ฤ

⁴ เข้าอย่า – ใช้เป็นส่วนประกอบของยาสมุนไพรร

⁵ สิ้น – กลืน

⁶ บ่เป็นบ่อน – ไม่เป็นที่ (บ่อน-ที่)

[แบบงูเห่า]

แบบงูเห่า งูเห่ามี 3 ประการ คืองูเห่าปาก งูเห่าห้อม งูเห่าคอคำ

งูเห่าปาก ตัวมันใหญ่ประหมาดเท่าแขนเด็กน้อยคนต้อย¹ๆ ตัวยาวอย่างที่สุด ประหมาดวานิ่ง หัวมันเป็นดั่งปาก ถ้ามันยอหัวขึ้นเหมือนดั่งปาก เหมือนเราเอาปาก กังหมากพลั่ว² เจื่อ³ ใส่กันนั้น ถ้ามันจ๊กเห่าขึ้นครางโศกๆ เหมือนแมวครางใส่หมานั้น มันผู้⁴ พิสีใส่ตาหมา ตาหมาพอฟาง ถ้ามันสก พิสีขึ้นชะๆ⁵ ถ้าหมอทัน บ่ตาย ถ้าหมอบ่ทันตาย เพื่อนานๆ ถ้าหมาหล่อใส่ มันยอหัวขึ้น หมากก็เปีย⁶ คอ ตัวนี้เปี้ยวหาง ตัวนี้ซึก ปุดเก็งปุดกลางตายทันที

ขึ้นมันนั้นถ้าคนกินเป็นพยาธิน้อย พิสมันตีพยาธิแตกเป็นขะจัดขะจาย พยาธิ น้อยหายทันที พยาธิใหญ่ตายทันที

แบบงูเห่าปาก จบหนี

¹ ต้อย - อ้วน

² ปากกังหมากพลั่ว - ทัพพีที่ทำจากกะลามะพร้าว

³ เจื่อ - เจื่อ

⁴ ผู้ - พัน

⁵ ขึ้นชะๆ - ขึ้นทันที, เร็ว

⁶ เปี้ยว - คั่ว, จับ, ตะปบ

[แบบงูเห่าห้อม]

แบบงูเห่าห้อม งูเห่าห้อมคอคำ ตัวใหญ่หน่อยเท่ากัน ประหม่อมเท่าแขนผู้ให้
ยคนตุ้ยๆ อ้วนๆ ยาวประหม่อมวานิ่ง

งูเห่าห้อมนั้น ตัวมันเขียวเหมือนน้ำห้อม¹

งูเห่าคอคำนั้นตัวมันเขียวเหมือนกัน แต่ค่อมันเหลืองเหมือนคำ

งูเห่า 2 ประการนี้ ถ้ามันได้สกคน หมอเอาบได้ ตายทันที ม้านเสียงทั้งตัว²
สกจ้ว สกควาย ข้ามประหม่อมถึงวันตาย ม้านเสียงผากตัว ขึ้นจ้วขึ้นควายทั้งม้านั้นเรา
กินบได้ ถ้ากินเรามีพยาธิจักตายทวยมันแถมแล้ว

มันอยู่ที่ไหน ? อยู่ตามหลังโซ่ คนบ่หัน เข้าไปมันสกหัว จ้ว [น.175] ควายเข้าไป
มันสกกลางหลัง ตายทันที

มันจักโซ่ที่ไหน ? มันแปลงรังกับดิน โย่เท่ามุ้งหมู³ บางธิก็โย่กว่ามุ้งหมูก็มี โย่
มันนั้นอ่านนับบ่แพ้ เป็นโกดเป็นกองเต็มในรังมันนั้น ถ้ามันโซ่แล้วตัวแม่มันรักสาอยู่หลัง
รัง ตัวพุ่มันผก⁴ อยู่ทั้งนอก ถ้าเราเดินไปตามโซ่ตามเหล่า มันได้ยินเสียงคน มันก็
ทักว่า *คะแต่ๆ*

ถ้าเราได้ยินหือหนีเว่ยๆ ถ้าบหนีเว่ยๆ มันจักไล่แซหัวแถมแล้ว ถ้ามันหล่อ⁵
มา เราเอาผ้าอิงไว้หั้น มันหล่อมมาสกผ้าอยู่ทีนั้น เราจิงหนีทัน ถ้าเรามีปีนนั้น เราเอาผ้า
อิงลงทีนั้น มันหล่อมมาสกผ้าเราอิง คำนั้นตายเลย

¹ น้ำห้อม – น้ำที่ได้จากการหมักต้นคราม มีสีดำคล้ำ

² ม้านเสียงทั้งตัว – เขียวคล้ำไปทั่วร่างกาย

³ มุ้งหมู – รังหรือที่อยู่ซึ่งปกคลุมด้วยเถาวัลย์หรือฟาง

⁴ ผก – แอบ, ซุ่ม

⁵ หล่อ – วิ่งรี่เข้าไป

ถ้าเรายิงตัวผู้ตายแล้ว หื้อหนีเวैया ตัวแม่มันจักมาหล่อแถมแล้ว ถ้าเราหนีไกลแล้ว เราก็ยัดลูกปืนแถม ถ้าเรายัดลูกปืนแล้ว ก็หื้อกลับไปผ่อแถม หื้ออ่อย่อง¹ เข้าไป ถ้าหันตัวแม่มันเฝ้าตัวผู้ที่อยู่ทีนั้น ก็ยิงตัวแม่มันแถม ถ้าตัวแม่มันตายแล้ว เราก็เข้าไปผ่อริงมันแถม

ถ้าหันไข่มันกองอยู่ในรังทีนั้น อย่าบวบ² อย่าหยุบ ถ้าเราบวบ เราหยุบ ไข่มันแตก ลูกในไขได้สกรเราตายเลย ลูกในไขพิสกว่างูใหญ่ เราต้องเอาไฟเผาทั้งรัง ทั้งไข่มันเสียหายหมดตี

ไขเป็นโกดเป็นกองนั้น ถ้าลูกมันออกจากไขมา จักเซ็บไล่กินเสียหายหมด บางธีรังไหนเหลืออยู่สักตัว 2 ตัว บางธีบ่เหลือสักตัวก็มี

แบบงูเห่าห้อม งูเห่าคอคำ จบหนี

¹ อ่อย่อง – ย่อง

² บวบ – ทุบ, ตี

[แบบงูทึงซ้าง]

แบบงูทึงซ้าง ตัวใหญ่ประมาณเท่าด้ามมูย¹ ยาวประมาณสองคืบ ก้นมันเล่ง²
หางมันกุด มันได้สก หมอบ่ทัน ตายเลย หมอ [น.176] ทัน หายทั้งยาก³ ฟกเป็นตุ่มเท่า
หน่วยหมากเกวน⁴ ผ่าเก็ง สีซ้าๆ ป่วยตั้งเดือนจึงจักหาย

แบบงูทึงซ้าง จบหนี่

¹ ด้ามมูย – ด้ามขวาน

² เล่ง – อ้าเป็นรูกว้าง

³ ทั้งยาก – หายได้ยาก, รักษายากกว่าจะหาย

⁴ หมากเกวน – ตะขบป่า

[แบบงูทิ้งหัวเกียง]

แบบงูทิ้งหัวเกียง งูทิ้งไฟ ตัวน้อยประมาณเท่าด้ามมีดเหลา¹ ยาวประมาณสองนิ้ว ถ้ามันสกบ่พอตาย หมอบทันหายเวย หมอบทันนานหายภ่อง² งูทิ้งหลายบ่พอนักงูทิ้งหัวเกียง งูทิ้งไฟ งู 2 ประการนี้ นักเต็มอี

ถ้าฝนตกหัวปีมันออกเล่า มีทุกคราวทาง ห้อยกบาทตีนเวยๆ มันสกบ่ทันเวลาเมื่อมันจักสกนั้น มันหงายคางคืบหลัง³ เสียก่อนแล้วมันจึงก้องห้อง⁴ มาสกถ้าเราบาทย่างตีนเวยๆ นั้น ก็ป็น⁵ มันไปเสีย ถ้าไปทวยกันหลายคนนั้น ออย่าหื้อทันกันหื้อขาดกันหว่าง 3 วา 4 วา จึงจักดี

ถ้าคนชั้นแรกมา มันหงายคางคืบหลังก้องห้องมาก็หวิดไป ถ้าคนถ้วน 2 มาถวม มันก็หงายคางคืบหลังก้องห้องมาก็หวิดไป ลำดับไปทุกคน บ่ทันสักคนถ้าเราเดินไปทันกันนั้น มันหงายคางเมื่อคนผู้ไปก่อน ก้องห้องใส่คนผู้ทวยหลัง

แบบงูทิ้งหัวเกียง งูทิ้งไฟ จบหนี

¹ มีดเหลา – มีดดอก, มีดขนาดเล็ก ด้ามยาว ใช้เหลาหรือถากแต่งให้ผิววัตถุเรียบ

² นานหายภ่อง – อาจจะหายช้าบ้าง

³ คืบหลัง – ไปด้านหลัง

⁴ ก้องห้อง – ม้วนตัว

⁵ ป็น – พัน

[แบบงูสิง]

แบบงูสิง ตัวมันใหญ่ประมาณเท่าตัวมูย มันบ่มีพิส มันบ่สกคน แต่คนกิน
ขึ้นมัน เอาขึ้นมันมาอย่างแห้ง ต้มยำกิน อย่าใส่ส้ม ถ้าใส่ส้มมันจกท้วง¹ ในท้อง อยู่ไหน
บ่เป็นบ่อน บ่เป็นสัง แต่กลัวเท่านั้น

แบบงูสิง จบหนี่

¹ ท้วง – ชยับ

[แบบงูไส้ซ้าง งูก้านพล้าว]

แบบงูไส้ซ้าง งูก้านพล้าว¹ ตัวใหญ่ประมาณเท่าด้ามีด ยาวประมาณ 3 สอก
ตัวมันเป็นแสด² สีขาวกับสีท้องฟ้า เป็นแสดทวยกันยาวไปตามตัวมัน มันปลกคน มันซาง
ลักกินไขไก่อ [น.177] ขึ้นมันไผ่บ่กิน ถ้ามันปลักกินไขไก่อ ไผ่บ่ซำมัน ตัวโตลักกินไขไก่อ
เขาก็ซำมัน

แบบงูไส้ซ้าง งูก้านพล้าว จบหนึ่

¹ พล้าว – มะพร้าว

² แสด – สีแดงพร้าว, สีเหลืองปนแดง แต่ในที่นี้จะหมายถึง ลาย หรือมีหลายสีสลับกัน

[แบบงู่ก่า นปลัอง]

แบบงู่ก่า นปลัอง ตัวมันไหญ่ประหมาณเท่าตัวมีด ยาวประหมาณสองคืบ มันปลัองคน ๆ บ่ซำมัน ไผหันก็รัก เพราะมันงาม ตัวมันก่า น¹ เป็นปลัอง ๆ ปลัองนึ่งสี ท้องฟ้า ปลัองนึ่งสีเหลือง ตัวมันเลิง² บ่เถียว³ ทั้งใดเป็นทั้งหัวทั้งหางบู่

คนใดหันก็ใครได้ จักเอาก็กลัว เข้าใกล้ก็บ่ได้ กลัวมันขบ ด้วยแท้มันก็ขบ กลัวมันเท่านั้น แต่เขียม⁴ ก่อง นาน ๆ จักหันแลตัว

แบบงู่ก่า นปลัอง จบหนึ่

¹ ก่า น – ลายทางพาดขวาง

² เลิง – ยาว

³ เถียว – เรียว

⁴ เขียม – หายาก

[แบบงูค้อนก้อม]

แบบงูค้อนก้อม ตัวใหญ่ประมาณเท่าค้ำมีด ตัวมันเล็งเหมือนค้อนก้อม มันบ่
สกคนๆ บ่ขำมัน คนหันก็ม่วนตา มันอยู่ไหน ? ก็อยู่ตามโข่ตามเหล่า คนบ่หันมันๆ
ก็งอตัวติดเต้นขึ้นขำโข่ คนหันก็หกทวย¹ ถ้ามันเลือนๆ ไป คนก็เอาไม่ไปจิ² มันก็งอตัว
ติดเต้นขึ้นขำโข่ไปตกพายหน้า มันก็เลือนๆ ไปตามธัมมดาของงูนั้นแล้ว แต่เซียมภ่อง
นานๆ จักได้ปะแลตัว

แบบงูค้อนก้อม จบหนี่

¹ หกทวย – วิ่งตาม

² จิ - แหย่

[แบบงูก่อมนางนอน]

แบบงูก่อมนางนอน ตัวหน้อยประหมาดเท่าตัววี¹ ยาวประหมาดสอกคืบ
 ถ้าคนบ่ย่ำไส้มันๆ บ่สก ถ้าคนย่ำไส้มันๆ จิ่งสก มันไปทังโตมันก็บุ่น² ไปตามพื้นใบไม้
 พื้นหย้า ดั้น³ ไปตามในดินในซาย คนก็รัก บ่บ่บ่ขำมัน ผิวงาม ผิวอ่อนนวน คนรักมัน
 เหมือนบ่าวรักนางงาม ไผเห็นก็อินดู สลิดมันรวนๆ ถ้ามันได้สก อยาบหาย บรู้เจ็บ
 ม่วนอกม่วนใจ อยู่ไหนก็ใคร่หลับใคร่นอน [น.178] นานๆ ไป ปากบาด⁴ ก็เน่าก็ลว่น⁵ ไป
 เทื่อเล็กเทื่อหน้อย นานๆ ไปเป็นเปิดเป็นเหลืองไป ก็เลยตาย แต่บ่ล่ำ⁶ สกคน ถ้ามัน
 สกคนใด นับว่าเป็นเคราะห์เป็นกัมมแต่ผู้นั้น เหตุนี้แลจึงได้ชื่อว่างูก่อมนางนอน

แบบงูก่อมนางนอน จบหนี่

¹ ตัววี – ด้ามพัด

² บุ่น – เลื้อยแหวก

³ ดั้น – แทรก

⁴ ปากบาด – ปากปาดแผล

⁵ ลว่น – เละ, เน่า

⁶ บ่ล่ำ – ไม่ค่อยจะ, ไม่บ่อยนัก

[แบบงูเขี้ยวหลวง]

แบบงูเขี้ยวหลวง ตัวใหญ่ประมาณเท่าตัววี ยาวประมาณสอกคืบ มันบ่สกคน
มันกินทกโท¹ ถ้าทกโทตัวน้อยมันลีนกินทั้งตัว ถ้าทกโทตัวใหญ่มันลีนบ่ได้ มันก็จู้²
ทกโทว่า มิ่งร้องบ่ดั่ง มันเทิก³ ตับ ถ้ามีงูที่อูกินตับเสีย มิ่งจักร้องเสียงดั่ง เสียงม่วน
ทกโทก็ตกลง อ้าปากหื้องูเข้าจก⁴ กินตับ ถ้างูเข้าจกกินตับแล้ว งูออกมาแล้ว ทกโท
ตายเลย

แบบงูเขี้ยวหลวง จบนี้

¹ ทกโท – ตึกแก

² จู้ – โทหก, หลอก

³ เทิก – เกะกะ, ตืดซัด

⁴ จก – ล้วง

[แบบงูเขียวคา]

แบบงูเขียวคา ตัวมันน้อยประมาณเท่าไส้ไก่กล้องสุบรรดจักรยานนั้น ยาว
ประมาณสองคืบ ตัวมันเขียวงามเหมือนยอดตอง มันอยู่ปลอมตามใบไม้ ไม้ปู้จักมันๆ
เหมือนใบไม้ ถ้ามันได้สก เจ็บน้กแค¹ สกเติกน้อยจนพอให้² สกคนใหญ่จนพอคราง
แต่บ่เจ็บเมิน ถ้าหมอทัน เก็งวันก็หาย ถ้าหมอบ่ทัน 2 วันก็หาย

แบบงูเขียวคา จบหนี่

¹ น้กแค – มากเหมือนกัน, พอดู

² ไร่ – ร้องไห้

[แบบงูไส้ม้า]

แบบงูไส้ม้า ตัวน้อยประมาณเท่านี้ก็ยี้เด็กน้อย ยาวประมาณสอกคืบ มัน
บ่สกคน มันอยู่ไปตามปลายหย้าต่างๆ ประมาณเพียงหัวเข่า ถ้าคนมาใกล้ มันก็หลอกคน
พุ่งสอดหว่างขา คนสะดุ้งวิ่งอย่างวิ่งอย่าง¹

แบบงูไส้ม้า จบหนี

¹ วิ่งอย่างวิ่งอย่าง – วิ่งกระยองกระแย่ง

[แบบงูไซ]

แบบงูไซ ตัวใหญ่ประมาณเท่าตัววี ยาวประมาณสองคืบ มันปมีพิส มันสกคน
มอกแสบริ¹ มันอยู่ตามท่งตามนา ตามบว² [น.179] ตามหนอง ถ้ายาง³ ยับได้⁴ กำหัว
หางชะวัด⁵ เอาใส่แขก⁶ เพอะ⁷ ไปแกงกินเสีย

แบบงูไซ จบหน้

นับแต่รุ่งจองหลวง มาถึงงูไซนี้ เป็นของสัตว์แก่นุสล์ เหตุนี้แลอภิไชขาวปี
จึงจักชี้แจงหื้อแก่นุสล์ หื้อได้รู้ทั่วไป หื้อได้ระวัง ยามเมื่อเดินป่าเดินทางเมื่อวันเมื่อคืน

¹ มอกแสบริ - ประมาณแสบริ ร้อนๆ

² บว - ปลักโคลน

³ ยาง - ชาวกะเหรี่ยง

⁴ ยับได้ - จับได้

⁵ ชะวัด - สบัด, เหวียง

⁶ แขก - แพ้ม, ภาชนะสานรูปสออบ สำหรับใส่สิ่งของ ใช้อยหลังแบกไป

⁷ เพอะ - แบก, สะพายหลัง

[แบบเสื่อ]

นอกจากนั้นข้า้แปลงเสื่อแถม เสื่อกี้นัก กินจ้ว กินควายจนพอสืบหาย
ชาย 2 คนพี่น้อง ก็แปลงป็นไล่ยงเสื่อแถม ต่อนั้นมาคนทั้งหลายก็แปลงป็น
ยงเสื่อ เถิงกาละบัดนี้

เสื่อกี้อีหลายประการ คือเสื่อโห่ง¹ เสื่อลายมะบ้ำ² เสื่อแผ้ว เสื่อไฟ
เสื่อโห่ง ตัวใหญ่ประมาณเท่าจ้วสี่³ ร้องเสียดัง *อ้าววู้มๆ* เสียงมันไปไกล
ประมาณ 5 หว่างกิโลเมตร

เสื่อแผ้ว⁴ ตัวใหญ่ประมาณเท่าหมาตัวใหญ่ๆ ร้องดัง *คุงๆ* เสียงดังไปไกลประมาณ
2 หว่างกิโลเมตร

เสื่อไฟ⁵ ใหญ่ประมาณเท่าแมวตัวใหญ่ๆ ร้องเสียดัง *ภงๆ* เสียงดังไปไกล
ประมาณร้อยวา

เดิมเสื่อสี่เหลี่ยม สี่หม่น ต่อทีหลังชวนกันกับไก่ กระจ่าย ไปเกี่ยวคา⁶ ก็ไปตั้ง
ปาง⁷ อยู่ทีหนึ่ง แล้วก็ป็นมื่อ⁸ กันอยู่ปาง หื้อไก่ออยู่ก่อน ไก่ก็ไขจ้าว⁹ อ้ากินไว้ถ้ำ เถิงเสื่อแล
กระจ่ายมาก็ได้กินไขจ้าว

¹ เสื่อโห่ง - เสื่อโคร่ง

² เสื่อลายมะบ้ำ - เสื่อที่มีลายวงกลมสีดำบนขนสีเหลืองหรือหม่น

³ จ้วสี่ - วัวสาว

⁴ เสื่อแผ้ว - เสื่อปลา ลำตัวสีเทาหลายดำเป็นจุดกระจายทั่วตัว กลิ่นตัวแรงมาก ชอบกินปลา
เปิด ไก่

⁵ เสื่อไฟ - เสื่อชนิดหนึ่ง รูปร่างเพรียว สูงขนาดสุนัข ขนสีน้ำตาลแกมแดงตลอดตัว เวลา
เดินจะยกหางขึ้นข้างบน ชอบอยู่บนพื้นดินตามป่าโปร่ง กินสัตว์เล็ก

⁶ คา - หญ้าคา

⁷ ปาง - ที่พักแรมในป่า

⁸ ป็นมื่อ - แบ่งเวร

⁹ จ้าว - ทอดโดยใช้น้ำมันน้อย

ถ้าแถมมือนึง กระจ่ายก็มาผกผ่อ¹ หันไก่อ่ ไก่อ่คะตาก² ไซ่สอดออก คคะตากไซ่
ก็สอดออก ก็จ่าวไซ่ไว้ถ้า ถ้าถึงมือกระจ่าย กระจ่ายก็ร้องว่า *คะแต่ก็ๆ คะแต่ก็ๆ* [น.180]
ไซ่ก็สอดออก กระจ่ายก็เอาซี่ย่าพริก ย่าเกลือไว้ถ้า

ถึงมือเสื่อๆ ก็ไปที³ เอาจ้วหน้อย เอาขึ้นจ้วหน้อยมาธากินไว้ถ้า กระจ่ายก็ผกผ่อ
ถึงมือกระจ่ายๆ ก็ไปทีเอาจ้วหน้อย จ้วหน้อยก็ขวิดหัวพุด⁴ หัวพอง ก็กลับมาบวบ
หม้อเข้า หม้อแกง ก้อนเส้า เต่าไฟก็บวบเสีย แล้วก็นอนหม่มผ้าเงินหัวเงินตีน⁵ อยู่ที่นอน
เสื่อกับไก่อ่มา ก็หันกระจ่ายนอนหม่มผ้าเงินหัวเงินตีนอยู่ที่นอน

เสื่อกี้ถามว่า *เป็นสัง หม่มผ้าอยู่ที่นี้*

กระจ่ายก็ตอบว่า *ผู้ร้ายมาบ้าน บวบหม้อเข้า หม้อแกงเสียหมด ซ้ำบวบหัวซ้า
พอดพอดพอง มันว่าจักมาแถม*

ว่าสันนี้ เสื่อแลไก่อ่ก็กลัว จักพากันเมื่อ

กระจ่ายก็ว่า *ซ้าเมื่อบได้ ทาบคาเมื่อก็บ่แพ้ เพราะซ้าป่วย*

เสื่อกี้ว่า *เอาคาต่างหลังซ้านี้ แล้วท้อสหายขึ้นอยอง⁶ หว่างเพาคา ซ้าจักพาเมื่อ*

กระจ่ายมัดคาขึ้นต่างหลังเสื่อ แล้วก็อยองหว่างเพาคาเมื่อ ถึงกลางทาง
กระจ่ายก็พัดเหล็กไฟตั้งปีกๆ

เสื่อกี้ถามว่า *สหายเยยะสัง*

กระจ่ายก็ตอบว่า *คางขบมะขาม⁷ ซ้าหนาว*

คำเดียวไฟก็ลุก ก็เอาไฟเผาคาแล้วกะต่างก็วิ่งลง ไฟก็ลุกขึ้นไหม้คา เสื่อกี้หกไป
ปะใส่จ้วจ้วก็บอกว่า *หกขึ้นดอยๆ*

¹ ผกผ่อ – แอบดู

² คคะตาก, กระจ่าก – อาการที่แม่ไก่อ่ส่งเสียงเมื่อตกใจ

³ ที – ตระครุบ

⁴ พุด – นูนออก, บวม

⁵ เงินหัวเงินตีน – นอนหม่มผ้าแต่ผิดหัวหรือเท้าไม่มิด

⁶ อยอง – วาง, อยู่

⁷ คางขบมะขาม – สำนวน. หมายถึงหนาวจนคางสั่น ฟันกระทบกัน เสียงเหมือนคนเคี้ยว
เมล็ดมะขามคั่ว

เสือกก็หกขึ้นดอย ไฟก็ดับดับ ไปปะใส่ควาย ควายก็บอกว่า *หกลงน้ำๆ*
 เสือกก็หกลงน้ำ ไฟก็ดับดับ ต่อนั้นมาเสือกก็ลวดลายหลุย ลายตุ่ยต่าย เถิงกาลบัดนี้
 เสือเคียด¹ หือจ้ว จ้วจำ² หกขึ้นดอย ก็ขบกินจ้วเถิงกาละบัดนี้ ขบจ้วก็ขบแคง
 ถ้างัวท่าวก็ขบกิน

ต่ออีหลังมา หันควายก็รักควาย หันคนแขวนฮอกควาย³ ก็อินดู [น.181] ควาย
 ก็เข้าไปกัดเชือกฮอกควาย เขี้ยวก็วกเข้าเนื้อควาย เลือดควายติดเขี้ยวก็เป็นอันหวานๆ
 ก็กินเข้าคอควาย ต่อนั้นมาเสือขบคองจ้ว คอควายเถิงกาลบัดนี้

เสือดัวไตกินควาย อายุบ่ยีน เถิงกาละบัดนี้

ต่อนั้นมาก็มาหันใส่แมว ว่าจักกินแมว ก็วังใส่แมวกีบหันแมว ก็ลวดขอเรียนเชิง⁴
 กับแมว แมวกีสอนเชิงหือหลายลาย⁵ แมวบ่หือยัง 3 ลาย คือขดหางนึ่งนึ่ง ขึ้นต้นไม้หนึ่ง
 วกอ้อมกันนึ่ง ถ้าแมวหือเสียงสัตต์จักสิบหาย

แมวขึ้นไม้ขึ้นสุดปลาย เสือวังขึ้นบาทเดียวก็วังลง

แมวนั่งไหนดขดหางนึ่ง สัตต์บ่ไดยินเสียง เสือนั่งไหนดบ่ขดหาง เอาหางขัดกับดิน
 ดั่งกุกๆ สัตต์ไดยินเสียงก็หนีเสีย

แมวทิงหนู ถ้าหนูหกลอดท้อง แมววกทั้งกันหัน เสือทิงพาน ถ้าพานหกลอดท้อง
 เสือบ่วกอ้อมกัน บ่หัน ถ้าทิงหัน พานหกไปแล้ว เสือกก็มาเทะ⁶ อ้อมกันไปอ้อมกันมา ต่ออี
 หลังก็ไปทิงแถม ก็ลิมแถมแล้ว บ่วกอ้อมกันสักคำ ก็โชด⁷ หือแมว ว่าแมวบ่หือเชิงเสียง ถ้า
 กูหันไหน กูก็จักกินเสีย หันซี้ก็จักกิน เหตุนี้แล แมวซี้ไหนก็ถมเสีย เถิงกาละบัดนี้

เสือดัวไตกินแมว อายุบ่ยีน เถิงกาละบัดนี้

¹ เคียด – โกรธ

² จำ – บอก, บังคับ

³ ฮอกควาย – กระดิ่งห้อยคอควาย

⁴ เชิง – ลวดลาย, วิชาความรู้

⁵ ลาย – ลวดลาย, แบบอย่าง, วิชา

⁶ เทะ – ทำท่าทาง

⁷ โชด – โกรธ

เสือกี้จะเดินไปเซาะหากินตามเลาห้วย ก็ไปปะใส่คางคาก¹ วิ่งไปซ็อกอัยยอกๆ

เสือกี้ทักว่า มึงวิ่งอย่างนี้ จักไปไหนรอดไหน

คางคากก็ตอบว่า เราวิ่งเถียงกันคา²

เสือกี้ว่า เออ เถียงก็เถียงแล

แล้วก็เอาไม้ขว้าง³ เป็นราว แล้วเสื่อทะเลแม่⁴ ขึ้นว่าจักวิ่งข้าม คางคากก็ไปอยู่
 ฝั่งหลังทะเลแม่ไว้ ถ้าเสื่อวิ่ง คางคากก็ [น.182] เปีย⁵ หางเสื่อ หางเสือกี้ควิด⁶ ไปฝั่งหน้า
 คางคากก็ตกทวยหางเสื่อ ก็พันเสื่อไปฝั่งหน้า

คางคากก็ว่า ภูนี้วิ่งไกลเหลือมึงบใช้คา

เสือกี้เหลียวหันคางคากพันไปฝั่งหน้า เสือกี้เลยกลัวคางคาก ถึงกาละบัดนี้

เสื่อไฟอยู่ไหน เสื่อผ้าบ่ออยู่ไหน เสื่อไฟขบ

เสื่อผ้าอยู่ไหน เสื่อลายมะบ้าบ่ออยู่ไหน เสื่อผ้าขบ

เสื่อลายมะบ้าอยู่ไหน เสื่อโคร่งบ่ออยู่ไหน เสื่อมะบ้าขบ

คางคากอยู่ไหน เสื่อไฟ เสื่อผ้า เสื่อลายมะบ้า เสื่อโคร่ง บ่ออยู่ไหนสักตัว
 คางคากแพ้หมดถึงกาละบัดนี้

ถ้าเราเดินไปตามราวห้วย ถ้าได้ยินคางคากร้อง อย่าถ้ากลัวเสื่อๆ บมีที่นั่น

ตอนนี้ไปถ้าเราเดินไปในป่าก็ดี เดินทางไปตามป่าตามดงก็ดี ถ้าเราไปโดนใส่เสื่อ
 ไกลๆ นั้น อย่างว้ายหลัง⁷ ไปหามัน ถ้างว้าย⁸ หลังไปหามัน มันจักวิ่งใส่หลัง หือค่อยถอย

¹ คางคาก – คางคก

² เราวิ่งเถียงกันคา – เราวิ่งแข่งกันใหม่ (เถียง-แข่ง, ประชัน)

³ ขว้าง – วางพาดไว้

⁴ ทะแม่ – ทำท่า, ออกลวดลาย

⁵ เปีย – คัว, จับ (อย่างรวดเร็ว)

⁶ ควิด – ตะหวัด, ตี

⁷ ้งว้ายหลัง – กลับหลัง, เอาด้านหลังไป

⁸ ้งว้าย – หันหลังกลับ

หลังไปเพื่อหน้อยๆ¹ ถ้าถอยหลังไปไกลแล้ว มันวิ่งใส่บ่เทิงแล้ว เราค้อยงว้ายหลังหก
จิ้งจกพัน

ถ้าเราหกมัน มันก็หกเราเท่ากัน ด้วยแท้มันก็กลัวเรา เราก็กัวมันเท่ากัน
มันจิ้งจกว้ายก็กลัวเรายังทวยหลัง เราจิ้งจกว้ายก็กลัวมันวิ่งทวยหลังเท่ากัน

ตอนนี้ไป ถ้าเราพาปิ่นเดินไปในป่าก็ดี เดินทางไปตามป่าตามดงก็ดี ถ้าไปโดนใส่
เสือใกล้ๆ อย่างฟัง² ยิง ถ้ายิงมันจิ้งจกใส่เรา

ถ้าลูกปิ่นถูกตี เสือตาย เราป่วย ถ้าลูกปิ่นถูกบ่ตี เราตาย เสือป่วย

หื้อพยายามหลีกเลี่ยงหาทั้งฟ่าง³ ถ้าแพ็ดฟ่างแล้วยิง เราจิ้งบ่ป่วย ถ้าลูกปิ่นถูกตี
มันวิ่งไปตายทั้งหน้า [น.183] ของมัน

ถ้าลูกปิ่นถูกบ่ตี มันก็จิ้งวิ่งไปสู่วิสัยของมัน เราก็บ่ป่วย

ตอนนี้ไป ถ้าเราบีบโคมไฟสาย⁴ ไปเมื่อคืนนั้น ถ้าส่องโคมไฟสายไปหันใส้ใสมงๆ⁵
อยู่บ่ตายนั้น บ่ถ้ากลัว ถ้าบ่ใช่ตาจิว ก็ตาควาย ถ้าบ่ใช่ตากวางก็ตาฟาน ถ้าหันใสมงๆ เป็น
วงเป็นวง ประมาณเท่าหน่วยไข่ไก่นั้น หื้อระวัง ตาเสือเป็นแน่ อย่าฟัง⁶ ดับโคม
ถ้าดับโคมมันจิ้งใส่ หื้อเอาแสงโคมส่องตามัน ถอยออกๆ ถ้ามันวิ่งใส่บ่เทิงแล้ว
เราค้อยงว้ายหลังหกจิ้งจกพันมัน

¹ เพื่อหน้อยๆ – ทีละเล็กทีละน้อย

² ฟัง – รับ

³ ทั้งฟ่าง – ด้านข้าง

⁴ บีบโคมไฟสาย – เปิดไฟฉาย

⁵ ใสมงๆ – ใสแจ๋วเป็นประกาย

⁶ ฟัง – รับ

ถ้าเราเป็นหมอเหล่า¹ ไปเกิด² อยู่ทั้งหน้านั้น ถ้าลูกเหล่า³ เตือดลูกทั้งแม่ไป ถ้าเสื่อออกเหล่ามาหา ถ้าเสือบพันเหล่า อย่าได้ยิง ถ้ายิงถูก บตี เสื่อจกตากหงายไปหา ลูกเหล่า ถ้าเสื่อพันเหล่าแล้วเราค่อยยิงจ้วยหลัง⁴ หื้อมันโผ⁵ ออกเหล่าไปเสีย

ถ้าเราเดินทางไปป่าใหญ่ดงหลวง ถ้าได้ยินเสียงดัง โองอว่งๆ หื้อฟังถี่ๆ ถ้าได้ยินเสียงปากคนนั้น หื้อขึ้นไม้เวैया อันนั้นเป็นเสียงเสื่อ ถ้ามันมาถึงเค้าไม้ที่เราขึ้นนั้น มันจกวิ่งขึ้น ถ้ามันวิ่งขึ้นแล้วมันจกเลยไปทั้งหน้า ถ้ามันเลยไปทั้งหน้าแล้วเราอย่าฟังลงคำเดียว มันจกพิกมาวิ่งแถม ถ้ามันวิ่งแล้วมันจกเลยไปทั้งหลังแถม

ถ้ามันเลยไปทั้งหลังแล้ว มันจกพิกมาวิ่งแถม ถ้ามันมาวิ่งแล้ว มันก็เลยไปทั้งหน้านั้น ลงต้นไม้เทอะ มันบพิกแล้ว

ถ้าเราเดินทางไปเมื่อคืน ถ้าเราได้ยินเสียงดังกุกๆ นั้น หื้อฟังหาที่รู้เบื่อง⁶ ถ้ารู้เบื่องแล้วหื้อหกเวैया มันช้ดทางเท็กแม่ จักวิ่งใส่หัวเรา

ถ้าเราไปโดนใส่เสื่อนั้น ตั้ง [น.184] แรก เมื่อลونها⁷ กันนั้น บกแล้วสักคน ผู้ชายก็บกล้ว ผู้ยงก็บกล้ว ตบมือก็บคุงกัน⁸ ร้องเสียงปากก็บออก เพราะอำนาจเสื่ออำเรา

ถ้าเสื่อวิ่งไปแล้วเรตบมือจิงคุงกัน ร้องก็จิงออก เราจิงกแล้วเมื่อธิลูน เสียได้กแล้ว แล้วอยู่ไหนบ่เป็นบ่อน หกจนถึงบ้าน ถ้าเป็นผู้ยง หกขึ้นเรือนเข้าในสุด⁹ ในมุ้ง 2 วัน 3 วัน ปลงเรือน

¹ หมอเหล่า - หัวหน้าคณะล่าสัตว์

² เกิด (เกิด)- ดัก

³ ลูกเหล่า - ผู้ร่วมคณะล่าสัตว์

⁴ จ้วยหลัง - ตามหลัง

⁵ โผ - กระโจน

⁶ รู้เบื่อง - รู้ทิศทาง

⁷ ลونها - เฉยญหน้า

⁸ คุงกัน - ตรงกัน

⁹ สุด - มุ้ง

เสื้อขบงัวหมู่ ถ้าเต็กตัวนั้นลง หมู่มันตื่นไปแล้ว พิกอ้อมเข้ามาผ่อแถม เสื้อก็เต็ก
แถมตัวหนึ่ง หมู่มันก็ตื่นไปแถม แล้วก็พิกอ้อมเข้าไปแถม ถ้าคนไปไปหันก็พิกเข้าพิกออกจน
เสียงหมู่ ถ้าเจ้าของมันรู้ว่างัวหาย ก็ไปเซาะหา เพื่อไปหัน งัวตายแดงร่ำ¹ เต็มป่า

เสื้อขบงัวตัวเดียว มันบ่ขบหื้อตาย มันคาบเค้าหู เอาข้างมันพิงกับข้างงัว โธไป
โธไป งัวเจ็บก็ทวยไป ถ้าไปถึงที่โข่อกๆ² คนบ่หันแล้ว ก็เต็กงัวลง ขบกินที่นั่น

เสื้อขบควายหมู่นั้น มันนอนที่ไหน มันนอนเป็นหมู่ นอนเป็นวง เบ่นหน้าออก
ทั้งนอก เบ่นกันเข้าหากัน เอาควายหน้อยไว้เครื่องกลาง

ถ้าเสื้อเข้ามาทั้งใด ควายตัวนั้นทั้งดั่งขึ้น³ ลูกขึ้นพร้อมกัน ถ้าเสื้อเข้ามาใกล้
ควายตัวนั้นก็หล่อเข้าชีวิต หมู่มันก็ง้างวงออก⁴ ตีวงอ้อมเสื้อ ก็พากันชีวิตเสื้อจนแหลว
จนชีวิตบ่ถูก แล้วเลิกกัน ย้ายไปนอนที่อื่น

เสื้อขบควายตัวเดียว มันเข้าทั้งหน้าบ่ได้ ควายจักชีวิต ถ้าควายหันแล้ว มันหล่อ
เข้าชีวิตจนแหลว จนชีวิตบ่ถูกจิงจักยั้ง เสื้อเข้าทั้งหน้าบ่ได้ก็ถ่อมทวยหลัง⁵ ถ้าใกล้แล้ว
ก็จิงคาบที่นักเรียนจับขึ้นนั้น⁶ คาบสะย้าน⁷ เอ็นปุดทั้ง 2 เบื้อง [น.185] ควายก็ท่าวลง
ถ้าควายท่าวลงแล้ว ก็ขบกัน ทะคาม⁸ ควายๆ ก็ร้องว่า อู้ๆ ถ้าผดกลง⁹ ควายก็ตาย

เสื้อขบหมา มันขบบ่หื้อตาย มันคาบเอาไปในป่า ป่าที่ใดเป็นเด่น มันเอาไปวาง
ไว้ที่นั่น แล้วมันก็เหล้นทะเลแม่ วิ่งเข้าวิ่งออก บ้างธิหมาบ่เจ็บนัก ก็ลุกหกไปเสีย บ่ทันหมา
ก็มี บ้างธิหมาเจ็บนัก ลูกบ่ได้ มันเหล้นค่าย¹⁰ แล้ว คาบลากไปกินเสีย

¹ แดงร่ำ – สีแดงฉาน

² โข่ – รก

³ ทั้งดั่งขึ้น – หายใจทางจมูกแรงๆ จนเกิดเสียงดัง

⁴ ง้างวงออก (ง้าง-วง-ออก) – ขยายวงออก (ง้าง-ขยายบ)

⁵ ถ่อมทวยหลัง – ย่องเข้าไปด้านหลังโดยไม่ให้รู้ตัว

⁶ ที่นักเรียนจับขึ้น – ในที่นี้หมายถึงปมระหว่างเท้าและขาควายที่คนใช้เหยียบเพื่อป็นขึ้น

หลังควาย

⁷ คาบสะย้าน – กัดแล้วดึงออกมา

⁸ ทะคาม – สะโพก

⁹ ผดกลง – ทะลุถึงโพรงในท้อง

¹⁰ ค่าย – เปื้อ

เสื่อขบแมว ถ้าแมวบ่หัน มันเต็กเอาแมวได้แล้ว ก็คาบเข้าป่าไป ถ้าเข้าป่าไปแล้ว ว่าจักเหล้น เอาแมววางไว้ แมวกี่วิ่งใส่คอ เสื่อกี่ร้องโอะร้องไอ้ แมวกี่วิ่งหกเข้าบ้าน เสื่อกี่ หกเข้าป่าเท่ากัน

ถ้าเสื่อหันแมวๆ ก็หันเสื่อ ถ้าเสื่อวิ่งใส่แมว แมวกี่วิ่งใส่เสื่อ เสื่อกี่ร้องโอะร้องไอ้ แมวกี่วิ่งหกเข้าบ้าน เสื่อกี่หกเข้าป่าเท่ากัน

เสื่อขบข้าง ถ้าข้างบ่หัน เสื่อถ่อมเข้า ถ้าเข้าใกล้แล้วเสื่อวิ่งขึ้นชีกกลางหลัง ถ้าข้าง เอาไปสีกับไม้เน็ง มันห้อยลงทั้งข้าง ถ้าเอาไปสี¹ กับไม้ตั้ง มันวิ่งขึ้นชีกหลัง

ถ้าข้างหกเข้าเหล่า มันไปห้อยทั้งกัน ถ้ามันหกแถวเจ้าของ มันตายแน่ ถ้าข้าง หันเสื่อก่อน เสื่อเข้าบ่ได้ ข้างหักเฟ็ดพาด ไม้มีใกล้มันอยู่² ลงเสียว มันกลัวเสื่อขึ้นวิ่งใส่หลัง มัน มันก็ร้อง ถ้าเจ้าของมันได้ยิน เจ้าของมันก็เดือดไป เสื่อกี่หนีไปเสียว เจ้าของมันก็แก้ เอาข้างมาเสียว

เสื่อแหวดบ้าน ถ้าเรามีงัวมีควาย มีหมูมีไก่อั้น ถ้าเวลาเมื่อคืนเด็กก็มาแล้ว ถ้าหมานั่งอยู่หัวขึ้นได³ เहांว่า ซอลอๆ เป็นบทเป็นบทอย่างนี้ หื้อระวัง หื้อลง [น.186] เดือดลงไล่ เสื่อมาแหวดอยู่ที่นั้น จักมาพรองกินของเลี้ยงเรา

เสื่อแหวดบ้าน ถ้าเรามีม้านั้น ถ้าม้าบ่เป็นพยาธิ แลนอนมุบ⁴ อยู่ในคอกที่นั้น หื้อระวัง ลงเดือดดลงไล่ เสื่อมาพรองกินมัน เดิมพระญาเสื่อกับพระญาม้า เहांไปในอากาศได้เหมือนกัน ก็รบกันในอากาศ พระญาม้าก็ค้ำน เลยยอมเอาขึ้นหื้อเสื่อกิน พระญาเสื่อกี่ตัดเอ็นชาน⁵ พระญาม้าออกเสียว ม้าเลยชานบ่ได้ถึงกาละบัดนี้ ป้าว⁶ เอ็นชาน ก็ติดอยู่ตาสอกเบื้องหน้าผากทั้งในนั้น ถึงกาละบัดนี้ ม้าลวดนอนมุบ หื้อเสื่อมากินขึ้นถึงกาลบัดนี้

¹ สี - ญู

² ยู - ผลัก, ดันให้ล้ม

³ ขึ้นได - บันได

⁴ นอนมุบ - นอนราบค นอนคว่ำหน้า

⁵ เอ็นชาน - เส้นเอ็นที่ทำให้เहांหรือกระโดดลอยตัวได้

⁶ ป้าว - รอยแผลเป็น

ถ้าเราเดินไปในป่า ไปเห็นใส่เสื้อห้อยอยู่ง้มขอนกก็ดี ง้มหิน ง้มผาก็ดี ถ้าเราใคร่ได้เอามันมา ถ้าเอามันมาไกลแล้ว หื้อพ่อหาต้นไม้ ต้นไคเน็ง¹ ไปพะไม้ต้นตั้งนั้น หื้อขึ้นไม้ต้นเน็งไปลงไม้ต้นตั้ง แล้วค่อยผด² มาบ้าน ถ้าแม่มันไปเขาหากินแล้วพิกคืน มาหาลูก บ่หันลูก มันก็ทวยรอย ถ้าถึงเค้าไม้เน็งนั้น ก็เฝ้าอยู่ที่นั่น 2 วัน 3 วัน ถ้ามันบ่หันก็พิกไปทางอื่นเสีย

ถ้าเราบ่ขึ้นไม้เน็งนั้น เราเลยๆ มาจนถึงบ้านนั้น มันจักทวยรอยจนถึงบ้าน มันจกรบเอาจนได้ จักเจ็บยอนมัน เพราะฉมมตาเสือนี่มันรักลูกมันเหลือใจ เพราะลูกมันห่าง 9 ปีไหนมีลูกชูป³ นึ่ง มี 2 ตัวเท่านั้น

ถ้าเราเดินไปในป่า ถ้าได้ยินเสียงนกคะถัว⁴ ร้อง แซะๆ ที่อยู่นั้น อย่าได้เข้าไปหา มัน หื้อหนีเสีย ที่นั่นเสื่ออยู่ในเหล่าหั้น มันผก⁵ กินนก

ถ้าเราเดินไปในป่า ถ้าได้ยินเสียงค่างร้องว่า *ชะหลากๆ* หกขึ้น หกลงยังต้นไม้ต้นนั้น อย่า [น.187] เข้าไปหา มัน หื้อหนีเสียที่นั่น เสื่ออยู่เค้าไม้ต้นนั้น มันผกกินค่าง

ถ้าเราเดินไปในป่า ถ้าได้ยินเสียงรอก⁶ ร้องว่า *พอดๆ* อยู่กิ่งไม้ต้นนั้น เราควรสังเกตผ่อดู ถ้านกเค้า นกปู้ทิต⁷ รุ่ง⁸ บ่มีปลายไม้ที่นั่น อย่าเข้าไปหา มัน หื้อหนีเสียที่นั่น เสื่ออยู่พื้นไม้ต้นนั้น มันผกกินรอก

ถ้าเราเดินไปในป่า ถ้าได้ยินเสียงกวางก็ดี ฟานก็ดี โขก⁹ อยู่ที่นั่นว่า *โขกๆ โขกๆ* อย่าเข้าไปหา มัน หื้อหนีเสีย เสื่ออยู่ที่นั่น ผกกินกวาง ถ้าเราบ่กลัวแลมีปืน หื้อถ่อมเข้าไป

¹ เน็ง – ค่อม, เอียง

² ผด – รอด, ถึง, โผล่

³ ชูป – รุ่ง, ชุด

⁴ นกคะถัว, นกกระถัว – นกตระตัว, นกกระรางหัวหงอก

⁵ ผก – ตักรอ

⁶ รอก – กระรอก

⁷ นกปู้ทิต – นกถืดหือ

⁸ รุ่ง – เหยี่ยว

⁹ โขก – เสียงที่ตั้งออกมาจากลำคอ

ผ่อดู ถ้าหันเสื่ออยู่ที่นั่น หื้อแผดปิ่นขึ้นอากาศ เสือกวิ่งเข้าป่าไป ถ้าเสือกวิ่งเข้าป่าไปแล้ว
เราก็เข้าไปปาดเอาขึ้นกวางมาลาบ มาอ่อมกินลำ¹

ถ้าเรายังเสื่อตาย กวางหกไปเสีย เราจักปาดเอาขึ้นเสื่อมากิน บ่ลำ เหม็นขี้ว² ขึ้น
ส้ม³ เสือกดี อย่าได้เอากินกับเหล่า ถ้ากินกับเหล่า เปื่อ⁴ ตายแน่

แบบเสื่อ จบหนี

เสื่อนี้เป็นลัทธิแถมุสส์ เหตุนี้แลอภิไชชาวปี จึงจักชี้แจงหื้อแถมุสส์
หื้อรู้ทั่วไป หื้อได้ระวังยามเมื่อเดินไปในป่า แลเดินทางไปเมื่อวันเมื่อคืน

¹ ลำ – อร่อย

² ขี้ว – กลิ่นฉุน

³ ขึ้นส้ม – แหนม, เอาเนื้อสัตว์มาสับแล้วหมักกับเครื่องเทศให้มีรสเปรี้ยวเล็กน้อย

⁴ เปื่อ – เป็นยาพิษ

[แบบหมี]

หมีมี 3 ประการ คือหมีควายหนึ่ง หมีขอนึ่ง หมีหอมหนึ่ง หมีขอกับหมีหอมอันเดียวกัน ถ้าตัวใดหอมก็ว่าหมีหอม ถ้าตัวใด [น.188] บ่หอมก็ว่าหมีขอ

เดิมหมีควาย หมีขอ หมีหอม มีหางยาวเหมือนกัน แต่ปลายหางมันงอเป็นขอ ถ้ามันน้อย¹ เอาหน่วยไม้บ่เทิง มันก็งว้ายเอาหางของมันเกาะหน่วยไม้กิน เหตุนี้แลจึงได้ชื่อว่าหมีขอ

หมีควายนั้น ตัวใหญ่ประมาณเท่าหมูฝรั่ง หมีขอนั้นตัวใหญ่ประมาณเท่าหมาธัมมดาเรานี้ เดิมหมีควายหางยาวเหมือนหางหมีขอนั้นแล้ว

ต่ออีหลังหมีควายได้ยินเสียงนกกก² ร้อง มันก็ถามเถียงร้องกันกับนกกก ถ้านกกกกลัว นกกค้ำน ถ้าหมีกลัว หมีค้ำน หมีก็ร้องขึ้นว่า โอกกๆ นกกกก็บ่กลัว นกกจักร้องแถม นกกกก็บ่เต็มใจ ก็มัดหางหมีควายกับต้นไม้ แล้วนกกกก็ร้องขึ้นว่า โอกกๆ โอกกๆ โอกกๆ หมีก็กลัว ก็โหด หางก็ปุดไป เหลืออยู่ประมาณข้อมือหนึ่งถึงกัลละบัดนี้ หมีก็กลัวนกกกถึงกัลละบัดนี้

หมีหันคนป่าไม้³ ปุดเป็นต้นเป็นต้น มันก็ว่าเขี้ยวคูใหญ่เท่านี้ กูกัดยังบ่ปุด เขี้ยวมันใหญ่เท่าใด กูกักสิก⁴ ผ่อดู ถ้ามันยับคนได้ มันก็สิกปากผ่อเขี้ยว ถ้ามันหันแล้วก็หกกหนี

ถ้าหมีหล่อมามาหาเรา เราเอามัดมาคาบไว้ ถ้ามันหันมิดยังปาก มันหวังว่า⁵ เขี้ยวก็หกกหนีทันธิ

ถ้าหมีหล่อมามาหาเรา หื้อหกกขึ้นต้นไม้ต้นน้อยๆ พอเราขึ้นได้ พอแล้ว

¹ น้อย - ยึดตัว, ไชวควัวเอา

² นกกก - นกเงือก

³ ป่าไม้ - โคนต้นไม้

⁴ สิก - ฉีก

⁵ หวังว่า - คิดว่า

ถ้าขึ้นไม้ใหญ่ ถ้าไม้ใหญ่เต็มอ้อมมันแล้ว มันขึ้นได้ ถ้าไม้หน้อยบ่เต็มอ้อมมัน
มันขึ้นบ่ได้

เราหกขึ้นไม้ไผ่ ไม้บง ไม้ซาง ไม้รวก ดี มันขึ้นบ่ได้

หมีขออยู่ที่ใด หมีควายบ่อยู่ที่นั่น หมีขอขบมัน

นกกกอยู่ที่ใด หมีควาย หมีขอ บ่อยู่ที่นั่น มันกล้วนกกก

ถ้าเราไปในป่า ในดง ในโหล่ง¹ ห้วยที่ใดก็ดี ถ้าเราได้ยินเสียงนกกร้องอยู่ที่นั่น
เราบ่ [น.189] ถ้ากล้วนหมีๆ บ่อยู่ที่นั่น เพราะหมีกล้วนกกก

ถ้าเราเดินไปตามโข่ตามเหล่าที่อุก²ๆ ถ้าเราได้ยินเสียงดัง ลือๆๆ นั้น หื้อฟัง³
หาที่รู้เบื่อง ถ้ารู้เบื่องแล้ว หื้อหกเว่ยๆ เสียงนั้นเป็นเสียงหมี มันจักหล่อขบเรา

แบบหมี จบหนี

¹ โหล่ง – แถบ, บริเวณ

² อุก – รกชัฏ

³ ฟัง – รีบ

[แบบบ่าง ต่อไป]

บ่างมี 2 ประการ คือบ่างหลวงหนึ่ง บ่างแก้ว¹ นึ่ง

บ่างหลวงนั้นตัวใหญ่ประมาณแมว มีปีกเป็นหนัง ยาวเบื้องไหนประมาณสองก
ถ้ามันจักบินก็ขึ้นต้นไม้สุดปลาย แล้วก็บินเสยลงไปจับเค้าไม้ต้นหน้า แล้วก็ขึ้นต้นไม้
สุดปลาย แล้วก็เสยลงจับเค้าไม้ต้นหน้าแถม สืบๆ ไป บางทีเสยทีเอาไปกินเสยก็มี

ถ้ามันจักร้องก็ขึ้นอยู่ปลายไม้สูงๆ แล้วก็เอาหัวซุกเข้าพื่นกัน เอาหางปกหัวเสย
ร้องว่า โอ้ววววว ร้องเสยไปไกลประมาณหว่างกิโลเมตร เดิมมันร้องบ่เอาหัวซุกเข้า
พื่นกัน บ่เอาหางปกหัวร้อง ถ้ามันร้องเสยมันดังแผว² ไหน คนตายสืบหายแผวหัน
พระญาพิสสนุ³ หันว่าคนจักตายสืบหายเสยง

พระญาพิสสนุก็ไปจุ⁴ มันว่า หื้อมึงเอาหัวซุกเข้าพื่นกัน เอาหางปกหัวเสยเทอะ
ร้องดังดี

มันก็ตกลงเอาหัวซุกเข้าพื่นกัน เอาหางปกหัวร้อง ลวดเสยริทธิ⁵ ไป คนเลยบ่
ตายสืบหายถึงกาละบัดนี้

ถ้ามันร้องกลางบ้านก็ดี ร้องหนทางไปป่าเรียวกี้ดี ร้องกลางป่าเรียวกี้ดี บ้านนั้น
ตายคนหนึ่ง 2 คน ถึงกาละบัดนี้

¹ บ่างแก้ว – บ่างขนาดเล็กเท่าหนูบ้านธรรมดา ขนสีน้ำตาลอ่อน

² แผว – ถึง

³ พระญาพิสสนุ – พระวิษณุกรรม

⁴ จุ – หลอก, โกง

⁵ ริทธิ – ฤทธิ, อิทธิฤทธิ

ตัวมันเกลี้ยงๆ ขนหื่นๆ¹ เหมือนขนผ้าสักกะโต² เค้าหางมันเบน³ ปลายหางมันเถียว⁴ พื้นหางมันเป็นแป้น หลัง [น.190] หางมันกม⁵ มันเซาะหากินเมื่อคืน เมื่อวันมันนอนหลับในกลางไม้ ร้องก็ร้องเมื่อคืน

ถ้าเรื่อนเราอยู่ไกลหมู่ก็ตี นอนป่า นอนไร่ นอนนา นอนสวนก็ดี ถ้าหมาเข้า⁶ ไขมันลงมาล็กกินเข้าหมา

เมื่อวันไผ่ปล้ำหันมัน มันหลับเมื่อวัน มันนอนในกลางไม้ บ้างตีคนไปป่าไม้ จับใส่ไม้ตันมันนอน ถ้าไม้ค่น⁷ มันก็ล่น⁸ ออก คนก็ไล่บุงเอา มันตายจึงหันมัน บ้างตีมันลงมาล็กกินเข้าหมา คนหันก็บุง หมาหันหมากก็ขบตายเท่านั้น จึงจักหันมัน

แบบบ่างหลวง จบนี้

¹ หื่น - สั้น

² ผ้าสักกะโต - ผ้าผวย, ผ้าห่ม, ผ้าสักหลาด

³ เบน, บีน - บานออก

⁴ เถียว - เรียว

⁵ กม - กลม

⁶ หมาเข้า - เอาข้าวแช่น้ำก่อนที่จะนำไปนึ่ง

⁷ ค่น - ส้ม

⁸ ล่น, โล่น - วิ่ง

[แบบบางแก้ว บ้างก่องก็ว่าบ้างไหน ต่อไป]

บ้างแก้ว บ้างไหน อันเดียวกันเป็น 2 ชื่อ ตัวใหญ่ประมาณเท่าหนูตัวใหญ่ๆ
ตัวมันมีปีก มีหางเหมือนบ้างหลวงนั้นแล้ว บินเสียไปก็เหมือนบ้างหลวงนั้นแล้ว
หลับเมื่อวัน เสาะหากินเมื่อคืนเหมือนบ้างหลวงนั้นแล้ว ยามหมากม่วงสุก มันมาเสาะหา
กินหมากม่วง ขบกินร้องดัง จู้จี้ๆ เท่านั้น

(แบบบางแก้ว บ้างไหน จบหนี้)

นับตั้งแต่หมาไน หมาผี ฝูง เสือ หมู บ้าง สัตต์ 6 ประการนี้ เป็นสัตต์
สำคัญทั้งนั้น เป็นสัตต์สัตร์แก่นุสล์ทั้งนั้น อภิไชขาวปี จึงจักชี้แจงหือมนุสล์ได้
รู้ได้ระวังไว้

นอกจากสัตต์ที่กล่าวมานี้ มันบ่สำคัญ มันบ่เป็นสัตร์แก่นุสล์ อภิไช
ขาวปี จึงบชี้แจง จักชี้แจงหือเลี้ยงนั้น เลี้ยงสมุด 10 เหลี่ยมเท่านั้น ก็บเลี้ยงสัตต์
ในป่า

ปถมมูลโลกเล่มหลวง จบหนี้

เอกสารอ้างอิง

- อุดม รุ่งเรืองศรี. พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง. (ปรับปรุงครั้งที่ 1).
เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
2547.
- อุดม รุ่งเรืองศรี และคณะ. “ปถมมูลลโลก ปฐมประวัติพระพุทธเจ้าสร้างสมพาร” ใน
วรรณพิมพ์ล้านนา: วรรณกรรมที่ตีพิมพ์ด้วยอักษรธรรมล้านนา ๒๐ เล่ม
(เล่มที่ 8). เชียงใหม่: โครงการจัดทำเอกสารข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์ต้นฉบับ
และเป็นฐานในการสร้างนักวิชาการด้านล้านนารุ่นใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ เครือข่ายภาคเหนือ.
2552.

ค ั พ ท า น ุ ก ร ม

ก. / ฅ

กฏุมปีก - กฏุมพี, ผู้มีฐานะดี
 กั้นทั้ง - นั่งจำเ้า, ล้มกั้นกระแทก
 กลองไชย - กลองชัยมงคล,
 กลองสองหน้าขนาดใหญ่
 ใช้ตีในพิธีกรรมทางศาสนา
 กละรูกกละธัง - กระทบกระทั้ง
 ก้องหังออง - ม้วนตัว
 ก้อนเส้าแก้ว - ดินหรือหินที่วางเป็นฐาน
 ร่องหม้อแกง
 กอหย้า - กอหญ้า
 กะหลั่ง, กะโหลั่ง - กะลา (มะพร้าว)
 กัน, กาน - ค้วนเปลือกและกระพืดไม้
 เพื่อให้ยื่นต้นตาย
 กัมปละ - กัมพละ, ผ้าขนสัตว์, ผ้า
 ก่าน - ลายทางพาดขวาง
 กุ่ม - เพียงพอ
 เกิดี - ดัก
 เกี้ยว - แวด, อ้อม, ม้วน
 แก้วน - ข่านาญ
 โกรธสวกกล้าสะหา
 - ผู้มักโกรธ ดุดัน อวดดีและ
 เกรี้ยวกราด

ข. / ฅ

ขดซ้อน - ไหลหรือขยับไปรวมกัน
 ขวง - กรง
 ขวาย - สาย, เวลาสาย

ขอย - อัจฉา
 ขะหล้า - ลูกอ้มทะ
 ชั้นใด - บันใด
 ข้า - ฆ่า
 ข้างหย่าง - ขายาว, ผมงสูง
 ขาบเรียน - กราบเรียน
 ข่า - ติด
 ขิว - กลิ่นฉุน
 ขี้โช - ขยะ (ต้นไม้หรือกิ่งไม้เล็กๆ)
 ขี้ค่อม - ค่อม, ค่อมเตี้ย
 ขี้ชี่ - มักตระหนี่
 ขี้ดอก - ดอกเบี้ยจากการให้กู้ยืมเงิน
 ขี้ตั้งนี่ - ชั้นโรง, ผึ้งขนาดเล็กอยู่รวมกัน
 เป็นฝูง รังทำจากขี้ผึ้งผสมยางไม้
 ขี้ถี้ - ตระหนี่, ละเอียด, จุกจิก
 ขี้เปี้ย - ขี้เปลี้ย, คนขี้โรค, คนง่อยเปลี้ย
 แขนขาพิการ
 ชั้นชะฯ - ชั้นทันที, เร็ว
 ชั้นบน - ขึ้นไป
 เขาสีเนโร - เขาพระสุเมรุ
 เข่าออยา - ใช้ประกอบเป็นยาสมุนไพร
 เขินหัวเขินตีน - ห่มผ้าแต่ผิดหัวหรือเท้าไม่มีด
 เขียม - หายาก
 โช - พุ่มไม้
 โชก - เสียงที่ดังออกมาจากลำคอ
 โชด - โกรธ
 โช - เปิด

ค. / ๑

- ค่น - ล้ม
 ค้อง - ฆ้อง
 คะด้าง - กระด้าง
 คะตาก, กระต๋าก

- อาการที่แม่ไก่ส่งเสียงเมื่อตกใจ

คางขบมะขาม (สำนวน)

- หนาวจนคางสั่น ฟันกระทบกัน
 เสียงเหมือนเคี้ยวเมล็ดมะขามคั่ว

- ค้าน - ยอม, ยอมแพ้
 คาบสะย้าน - กัดแล้วทิ้ง

- ค้าย - เบื่อ
 คำเดียว - ครูเดียว
 คุง - จรด
 คุงกัน - ตรงกัน
 เคียด - โกรธ
 แควง - แตรวง
 ไคร่หัว - หัวเราะ

ค. / ๒

- คต - ชุต, ตะกุก, ควก
 คนง่าว - คนโง่
 คนไรยเหนือ - คนที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือ
 คนสิ่ง - คนไม่ฉลาด
 คนสิ่งทึง - คนไม่เต็มเต็ง
 คนหลัง - คนดื้อด้าน
 คนเออ - คนใบ้, คนที่มีอาการบ้าๆ เป๋อๆ
 ควบ - ครอบ
 คว้าง - ขว้าง, ปา, ทิ้ง
 ควิต - ตะหวัด, ตีต

- คัวะ - แผ่, ลั่น
 คา - หล้าคา
 คำ - ทองคำ
 คินหลัง - ไปด้านหลัง
 แคม - ขอบ, ข้าง

ง. / ๑

- งว้ายหลัง - กลับหลัง, เอาด้านหลังไป
 งวี่สื่อ - งวี่สาว
 ง้างวงออก (ง้าง-วง-ออก)
 - ขยายวงออก (ง้าง-ขยาย)
 งูก่านปล้อง
 - งูสามเหลี่ยม มีพิษ ลายเป็นบั้งๆ สีดำ
 สลับเหลือง ปลายหางฟู หากินเวลา
 กลางคืน

งูก่านปล้าว

- งูก่านมะพร้าว มีหลังเป็นสันแหลม
 ลำตัวสีเขียวคล้ายก่านมะพร้าว

- งูเขียวคา - ลำตัวเป็นสีเขียว มีขนาดเล็ก
 งูเขียวหลวง - งูขนาดใหญ่ ลำตัวเป็นสีเขียว
 งูค้อนก้อม - งูขี้นกค้อน
 งูจองระอ้าง, งูจองละอวาง

- งูจองอ้าง เป็นงูพิษที่ตัวใหญ่ที่สุด เมื่อโต
 เต็มวัยจะมีขนาดยาวประมาณ 4.5
 เมตร ตัวสีเขียวอมเทา หรือสีคล้ำ
 สามารถชูคอแผ่แม่เบี้ยได้

งูจองหลวง

- งูตัวใหญ่ หลังเป็นสันยาวตลอดตัว

- งูไซ - งูตัวเล็ก อาศัยริมน้ำหรือในน้ำ
 เพราะกินปลาเป็นอาหาร

- งูทิ้งข้าง – งูพิษชนิดหนึ่งที่มีขนาดใหญ่
อาศัยอยู่ใต้ใบพลวงที่หล่นลงดิน
- งูทิ้งไม้ – งูชนิดหนึ่ง อาศัยอยู่ตามต้นพลวง
- งูทิ้งหัวเกียง
– งูที่อาศัยอยู่ใต้ใบพลวงที่หล่นลงดิน
หัวจะมีสีเหมือนนากบาท
- งูสิง – งูตะลาน ลำตัวยาวประมาณ 1
เมตร ตาโต เลื้อยเร็ว หากินตาม
พื้นดิน ไม่มีพิษ นิยมนำมาทำ
เป็นอาหาร
- งูไส้ม้า – งูแห่งงูม้า
- งูเห่าคอคำ – งูเห่าที่บริเวณคอเป็นสีเหลือง
- งูเห่าปาก – งูเห่าขนาดใหญ่ ที่แม่แม่เบียให้
มีลักษณะคล้ายทัพพีได้
- งูเห่าห้อม – งูเห่าห้อม
- เงื้อ – เงื้อ

จ. / ๑

- จก – ล้วง
- จ้วยหลัง – ตามหลัง, ด้านหลัง
- จอร – จร (เดินทาง)
- จักเข็บ – ตะขาบ
- จาน – เจื่อ, ผสม, ปน
- จ่าว – ทอดโดยใช้น้ำมันน้อย
- จำ – บอก, บังคับ
- จิ – แหย่, สัมผัส
- จุ – หลอก, โกงหก
- เจ็ดกำ – ขนาดของไม้ วัดตามขนาดกำมือ
- แจ้ง – สว่าง
- แจ้งล้าไป – สว่างเกินไป (แจ้ง-สว่าง, ล้า-เกิน)

ช. / ๘

- ชอง – บ้าน
- ช้อย – การนำคร่าวหรือคร่าวขอมมาขับ
เป็นทำนองแบบเอื้อนเสียง
- ช่างฟูเจียรจา – ช่างพูดช่างเจรจา
- ชาตติ – ดีมาก, ดีเป็นอย่างยิ่ง
- ชาติประวัติ – เรื่องราวความเป็นมา
- ชาวไร่ไต้ – ชาวกรุงเทพฯ หรือชาวเมือง
ที่อาศัยอยู่ภาคกลาง
- ชั้นส้ม – แหนม, เอาเนื้อสัตว์มาสับแล้วหมัก
กับเครื่องเทศให้มีรสเปรี้ยวเล็กน้อย
- ชูป – รุ่ง, ชูด
- เชนตันตาล – ความยาวขนาดต้นตาล
- เชิง – ลวดลาย, วิชาความรู้
- แขก – ภาชนะสานรูปสอใบใส่สิ่งของ
ใช้ห้อยหลังแบกไป
- ไซ – ตรวจดู, เยี่ยม, ดู

ช. / ๙

- ชะแคง – ตระแคง
- ชะวัด – สบัด, เหวียง
- ชาย – ทราย
- ชื้อ – ตรง
- เซาะหา – เสาะหา, แสวงหา

ด. / ๑

- ตั้ง – กระจ่าง
- ดอกใหม่ – ดอกชบาแดง
- ตั้ง – แทรก

ดาวข้างน้อย

- ดาวฤกษ์กลุ่มที่ 24 ชื่อ ศตภิชซ์
(ดาวพิมพ์ทอง) มี 4 ดวง

ดาวข้างหลวง

- ดาวฤกษ์กลุ่มที่ 18 ชื่อ เขมฐา
(ดาวข้างใหญ่) มี 14 ดวง

ดาวสะเพา

- ดาวฤกษ์กลุ่มที่ 7 ชื่อ ปุนัพพสุ
(ดาวสำเภาทอง) มี 3 ดวง

ด้ามยุ

- ด้ามขวาน

ด้ามไม้

- ด้ามไม้, หน้าไม้, ธนู

ด้าวี่

- ด้ามพัด

ดีดหมากรุก - เล่นตะกร้อ

คูท่าง

- สะดวก, ทำได้ตามใจ

คูเมื่อดูยาม

- ดูฤกษ์ ดูยาม

เด่น

- เนิน

เด็ก (เด็ก)

- ดึก

เดือ

- เดือย

เดือด

- โมโห, โวยวาย

เดือนดับ

- เดือนข้างแรม

เดือนข้าง

- พระจันทร์เสี้ยว

เดือนเพ็ญ

- เดือนเพ็ญ (วันขึ้น 15 ค่ำ)

เดือนออก

- เดือนข้างขึ้น

แดงราม

- สีแดงฉาน

ด. / ๐๗

ดั่ง

- กระทบ

ตั้ง

- ลำที่ตั้งตรง

ตายอกแตก (ตาย-อก-แตก)

- สิ้นใจตายด้วยความระทมทุกข์

ดึกๆ

- เรื่อยๆ

ติดหิน

- ผสมพันธุ์

ติด

- ปิด

ด้อย

- อ้วน

เติก

- ตะครูป

ถ. / ๘

ถอก

- เท, ขยั่นออกมา

ถ่อมทวยหลัง

- ย่องเข้าไปด้านหลังโดยไม่ให้รู้ตัว

ถะเหล็ด

- เลือกตัวไปตามพื้นดิน

ถึๆ

- ชัดๆ

ถ้ำ

- เฒ่า, แก่เฒ่า

ถึง

- ถึง

ถึยว

- เรียว

ถณ, ถณล

- เทวดา, ผีฟ้า, เทวดาประจำโลก
มีลักษณะเป็นผู้สร้างสูงสุด,
บรรพบุรุษดั้งเดิมผู้ให้กำเนิดของ
มนุษย์ตามความเชื่อของไทย-ลาว

ท. / ๙

ทกโท

- ตึกแก

ท่ง

- ท่งนา

ท้วง

- ขยับ

ทวย

- ตาม, ด้วย

ทะค้ำม

- สะโพก

ทังตั้งขึ้น

- หายใจทางจมูกแรงๆ จนเกิดเสียงดัง

ทังฟ่าง

- ด้านข้าง

ทังยาก

- ด้วยความยาก, หายไต้ยาก

ทังลุ่ม

- ด้านล่าง

ทิ - ตระครูป

ที่ทีกที่เท้า - ที่สิ้นสุด

ที่นักเรียนจับขึ้น

- หมายถึงปมระหว่างเท้าและ
ขาควายที่ใช้เหยียบเพื่อปีนขึ้น

ที่นั่ง - ร่างทรง

ทีก - สิ้นสุด

ทุ - พระภิกษุ

เทอะ (เทือะ) - เกิด

เทะ - ทำท่าทาง

เทิก - เกะกะ, ติดขัด

เทือหน้อย - ทีละเล็กทีละน้อย

โห้ไปโห้มา - หมุนไปมา

ธ. / ๑

ธลุปุพัง - ทะลุพัง

เธียว - เทียว

โธ - ธุ

น. / ๑

นกกก - นกเงือก

นกคะถัว - นกกระถิว, นกตระตัว,
นกกระรางหัวหงอก

นกปู้ทิด - นกถืดทื่อ

นอนมูบ - นอนราบค นอนคว่ำหน้า

นอนมูบหน้า - นอนคว่ำหน้า

นักแค - มากเหมือนกัน, พอดู

นั่งตั้ง - นั่งแล้วยึดตัวตรง

นานหายถ่อง - อาจจะหายช้าบ้าง

นายร้อย - หัวหน้า

น้ำบ่เต็มแถม - คนไม่เต็มบาท

น้ำหอม - น้ำที่ได้จากการหมักต้นคราม
มีสีดำคล้ำ

เน็ง - ค้อม, เอียง, โน้ม, พาดลงต่ำ

ไน - ละลาย, เปลี่ยนสภาพจาก
ของแข็งเป็นของเหลว

บ. / ๒

บก - แห้ง

บเป็นบ่อน - ไม่เป็นที่ (บ่อน-ที่)

บมีเชื้อ - ไม่รู้ที่มาที่ไป

บล่ำ - น้อย, เกิดขึ้นได้น้อย

บล้ำ - ไม่เกิน

บวก - ปลักโคลน

บ้าง - เสี้ยว

บ่างแบ้ว - บ่างขนาดเล็กเท่าหนูบ้านธรรมดา
ขนสีน้ำตาลอ่อน

บีบโคมไฟสาย - เปิดไฟฉาย

บุ่น - เลี้ยวแหวก

บวบ - ทูบ, ตี

เบ่น, บิ้น - หั้น

เบิน, บิ้น - บานออก

เปือ - เป็นยาพิษ

ป. / ๒

ปก - พยุงให้ลำตัวตั้งขึ้น

ป่ง - ผลิบ

ปิ่น - พัน

ประเทศอเมริกา - ประเทศอเมริกา

ปลิ้น - กลับด้าน, สลับกัน

ปอบ - ปลอก, โชคคล้องเท้าช้าง

ปะ - พบ

ปันมือ - แบ่งเวร

ปากแจว - พุดจาเจ็ยแจ้ว

ปากบาด - ปากบาดแผล

ปาง - ที่พักแรมในป่า

ป่าเรียว - ป่าช้า

ป่าว - รอยแผลเป็น

ป่าไม้ - โคนต้นไม้

ปีคุณ (ออกเสียงว่า “กุน”) - ปีคุณ

ปีขอ (ออกเสียงว่า “จ่อ”) - ปีขอ

ปีน - ลูกธนู, ลูกศร

ปุด - ขาด, หลุด

ปุมใส่ไตเหลือง

- ท้องบวมพอม และเต่งตึง ตัวซีดเหลือง

เป็นเบ็งเป็นบัง - เป็นขึ้นเป็นซิก

เปล่ง - โลง, เตียน

เปื้อ - พับ, เป็นรอยราบเรียบเพราะ

ถูกกดทับ

เป็กีสลา - ปรีกษา

เปิด - ซีด, เหลือง

เปีย - คว่า, จับ, ตะปบ

เปียะ - เปียก

แปะ - การซื้อสินค้า,
ซื้อสินค้าโดยยังไม่จ่ายเงินทันที

ผ. / ฮว

ผก - แอบ, ซุ่ม

ผด - รอด, ถึง, โผล่

ผดกลวง - ทะลุถึงโพรงในท้อง

ผ่อ - ดู

ผะหลิด - มีลักษณะลื่น

ผับ - ทั่ว

ผากนึ่ง - ด้านหนึ่ง

ผ้าสะตึก - แผ่นพลาสติก

ผ้าสักกะโต - ผ้าผวย, ผ้าห่ม, ผ้าสักหลาด

ผิดป่า - ทำสิ่งที่ไม่ดีในป่า

ผิว - รั่ว

ผี 2 นาง - ผีที่อยู่กับต้นไม้ที่ลำต้นแผด
ถือว่าเป็นผีที่ตุ้มมาก

ผีกะ, ผีกะ

- ผีปอบ, ผีที่มักเข้าสิงคนเพื่อเรียกร่อง
ให้มีการนำอาหารไปเลี้ยง หรือเช่นผี,
ผีที่เจ้าของเลี้ยงไว้ไม่ดี ทำให้อดอยาก
จึงไปสิงผู้อื่นเพื่อประจานผู้เลี้ยงนั้น
เล่ากันว่าชาวไทยวนซื้อผีนี้มาจาก
เงี้ยวเพื่อให้ดูแลไร่นาและช่วยให้
ค้าขายเจริญดี

ผีกะห้าปลา

- ผีคนจอมกะล่อนในนิทานพื้นบ้าน
ที่มักกลั่นแกล้งหรือรังแกพระภิกษุ

ผีคะหลก - ผีที่สิงอยู่กับเกราะที่ใช้เคาะ

ส่งสัญญาณ

ผีเงี้ยว - ผีไทใหญ่

ผีชะแค้, ผีชะแคร์

- มีลักษณะคล้ายลิงแต่ไม่มีสะบ้าหัวเข่า
สูงประมาณเอวของคน

ผีตองเหลือง

- คนเร่ร่อนอยู่ในป่า ใช้ใบตองสดมาทำ
ที่พัก เมื่อใบตองเหลืองก็จะย้ายไป

ผีตามอย – ผีที่มักสะกดจิตแล้วจับเอาเด็ก
หนุ่มสาวที่แตกกลุ่มตอนเข้าป่า
เพื่อข่มขืน

ผีตายร่า (ออกเสียงว่า ต่าย-ฮ่า)
– ผีที่ทำให้เกิดโรคระบาด
หรือผีที่ตายเพราะโรคระบาด

ผีตายโหง – ผีที่ตายเพราะอุบัติเหตุ

ผีตาแหลวเวดบ้าน
– ผีหรือคนที่ชอบเดินทางไป
ทั่วบ้านทั่วเมือง

ผีปกคะโหล้ง – ผีป่า มีผมยาวคลุมหน้า

ผีปู่เจ็ดย่าเจ็ด
– ผีที่เป็นพวกเจ็ดหรือเส็ด ตามนิทาน
เล่าว่ามักจะชอบกลั่นแกล้งชาวไร่

ผีปู่แสะย่าแสะ
– ผีอารักษ์ประจำเมืองเชียงใหม่
มีการฆ่าควายหนุ่มเพื่อเซ่นสังเว
เป็นประจำทุกปี

ผีโพรงลงท่า
– ผีที่ปกติเหมือนคนธรรมดา แต่ชอบ
ออกหากินของควา เช่น กบ เขียด
มาดูดกินเลือด มีดวงไฟออกทางจมูก
วูบวาบตามทุ่งนา

ผีภาย, ผีพราย
– ผีที่ตายเพราะความทรमान,
ผีรูปร่างผอมแห้งมีแต่กระดูก
ชอบเข้าสิงเพื่อกินเครื่องในคน

ผีมืด – ผีบรรพบุรุษของคนเผ่าไท ในการฟ้อน
ผีจะมีการชนไก่ ล่องแพ ล่าสัตว์

ผีม่าน – ผีพม่า

ผียาง – ผีกะเหรี่ยง

ผีลือ – ผีกระลือ, ผีที่มักเข้าสิงคน
และชอบกินสิ่งโสโครก

ผีเลี้ยงเหมียง
– ผีที่อยู่ตามป่าช้า ในนิทานพื้นบ้าน
หมายถึงคนที่ชอบกลั่นแกล้งพระภิกษุ

ผีเลื้อเมือง – ผีอารักษ์ประจำเมือง

ผีโหลรลงเมื่อ
– ผีที่คอยดูดวงหรือพยากรณ์ เมื่อมีการ
เข้าสิงคน

ผีอ้อค้อย – ผีกองกอย, ผีที่อยู่ตามป่า

ผีผู้ – พัน

ผีเยบเทียม – เปรียบเทียบ

ผีแว – ถึง

ผีโผ – กระโจน

ฝ. / ฝ

ฝักไข่ – พวงไข่, ฟักออกจากไข่

ฝีกี้ – ผี

ฟ. / ฟ

ฟง – ส่วน, ด้าน

พระญาพิสณู – พระวิษณุกรรม

ฟล้าว – มะพร้าว

ฟ้อยว่า – กลับมา

พะ – ตะ, โตน

พันธะนั้น – การพนัน

พากังหมากฟล้าว

– ทัพพีที่ทำจากกะลามะพร้าว

พาดพินนตรี

– วงดนตรีปี่พาทย์ (พาทย์พินดนตรี)

พิก, พลิก - กลับ, คืบ
 พิง - พาดทับ
 พืดหัวขึ้น - ยกศีรษะขึ้น
 พุกซุก - มีลักษณะเป็นพวงหรือช่อ
 ยื่นออกมา
 พุน - ส่วน, การแบ่งเป็นกองๆ
 พุด - นูนออก, บวม
 เพอะ - แบก, สะพายหลัง
 เพ็ด - สุ่ม, ยิงโดยไม่ต้องเล็ง
 เพียง - เสมอกัน, เท่ากัน
 เพียงๆ - คือเท่ากัน, ได้ระดับเดียวกัน
 เพียะ - พิณเป็ยะ

พ. / ๘

พ้อมหย้า - กอหญ้า
 พัง - รีบ
 ฟาน - แก้ง
 เพ็ดไม้, เค็ดไม้ - กิ่งไม้ (ขนาดเล็ก)
 เพือ - พยุง
 ไฟม้างกัปป - ไฟทำลายโลก

ภ. / ๑๖

ภั, เพร - นี้

ม. / ๒

มน - กลม
 ม่วน - สนุก
 มอกแสบวี่ๆ - ประมาณแสบๆ ร้อนๆ
 ม้านเสียงทั้งตัว - เขียวคล้ำไปทั่วร่างกาย
 มาย - คลาย

มิดชูด - มิดโกน
 มิดเหลา - มิดตอก, มิดขนาดเล็ก ด้ามยาว
 ใช้เหลาหรือถากให้ผิววัตถุเรียบ
 มีหน้าตาสีแจ่ม - มีใบหน้าเป็นรูปสี่เหลี่ยม
 มุก, มุ่น - ฝุ่นผงละเอียด
 มุ่งหมุ - รังหรือที่อยู่ซึ่งปกคลุม
 ด้วยเงาวัลย์หรือฟาง
 เมี้ยน - สิ้นสุด, เก็บ
 เมือ - กลับ
 เมื่อวัน - เวลากลางวัน
 แมชีไฟ - กะบะดินสำหรับตั้งก้อนเส้า
 หรือตั้งเตา

แมน - โผล่
 ไม้จิง - ไม้จริง, ไม้ยืนต้น, ไม้เนื้อแข็ง
 ไม้ส้าว - ไม้เส้า, ไม้ที่ใช้สอยของที่อยู่สูง
 ส่วนมากทำจากไม้ไผ่

ย. / ๒๖

ย็อน - เพราะ
 ยับ - จับ
 ยาง - ชาวกะเหรี่ยง
 ยี่เค - ลีเก
 ยี่ง - นอง, เท่อ, ทรง
 ยู้ - ผลัก, ดันให้ล้ม
 โยชนะ - หน่วยวัดความระยะ
 เท่ากับ 400 เส้น (16 ก.ม.)

ร. / ๑

รดถ้ง - การแสดงรถไต่ถ้ง
 รอก - กระรอก

ร้องก้องโกเกียนัน – ร้องเสียงดังโหวกเหวก

ร่อมไผ่ร่อมมัน – ทางใครทางมัน

ระดู – ฤดู

ริทธิ์ – ฤทธิ์, อิทธิฤทธิ์

รฤกษ์ – ฤกษ์

รู้้ง – เขี้ยว

รู้້บ้อง – รู้ทิศทาง

เราวิ่งเถียงกันคา

– เราวิ่งแข่งกันใหม่

(เถียง-แข่ง, ประชัน)

เรียว – เร็ว

ล. / ๑๖

ลว่าน – ละ, เน่า

ล้อ – เกวียน

ล่องคอง – เดินไปตามตามถนน

ลอหน้า – เผชิญหน้า

ล่ำ – อร่อย

ลั่น – กลั่น

ลุก – ตื่น

ลู้ง – แย่งชิง

ลูกเปิด – ลูกระเบิด

ลูกเหล่า – ผู้ร่วมคณะล่าสัตว์

เล่ง – อ้าเป็นรูกว้าง

เลี่ยๆ – เรื่อยๆ

เล่าเจ็ย – เล่านิทานตลกเสียดสีสังคม

เล่าหน้าจาขวัญ – ตีฉินินทา

เล็ก (เล็ก) – ลึก

เลิง – ยาว

เลือน – เลื่อย

แลบๆ – เล็กๆ, บางๆ

แล้วด้วย... – กระทำหรือสร้างด้วย...

ไล่แซ่ซ่าไร – ไล่กวาดถึงที่ไร

ไล่เหล่า – เข้าป่าล่าสัตว์

ว. / ๐

วงสวรรค์ – ชิงช้าสวรรค์

ววย – ไว

วันฎก, วันพุก – วันพุ่มนี้

วางแม่ธรรณี – พิธีกรรมกับแม่ธรรณี

วิ่งอ้อยวิ่งอย่าง – วิ่งกระยองกระแย่ง

วิรุพหะ – พระวิรุพหะ ผู้ปกครองทิศใต้
ของเขาพระสุเมรุ

เวย (เวีย) – ไว, เร็ว

แ่ว – แวะ

ส. / ๑๖

สก – ฉก, งูฉก

สด – โผล่, เฝื่อน

สดๆ – ขวักไขว่, เรื่อยๆ

สนส่อ – พูดยุ่ง, ส่อเสียด

สบ – ปาก, ปากแม่น้ำ ในที่นี้หมายถึง
ไม่มีแม่น้ำสายอื่นไหลเข้ามา

สมัย – ความเป็นแปลง, ยุค, กาลเวลา

ส่วย – เขย่า

สองเกล้าขาม สามเค้าหม้า แก้วดอนชาย

ปลายหางกล้า ห้าหางงา หางหมาพุกซุ่ยๆ
– (สำนวน) มีจำนวนมาก นับไม่ถ้วน

สะควาย – ผู้มีอันจะกิน

สะอืด – สะสมไอน้ำจนเป็ยกขึ้น

- สั้นนี้** – ฉั้นนี้
สาตคคะลา – เสือลำแพน (เสือกที่सानด้วย
 ตอกไม้ไผ่เส้นใหญ่ๆ แบนๆ)
สาบ, สาบกกลีน – ไต้กกลีน
สิน – ตัด, เกลา
สี – ญ
สีก – ฉีก
สุด – มั่ง
สู่ผีล่ง – เชิญผีมาประทับร่างทรง
เสฏฐี – เศรษฐี
เสียงแหลวปะแปบ – พุดจาเสียงแหลมสูง
เสือแผ้ว – เสือปลา ลำตัวสีเทาหลายดำเป็นจุด
 กระจายทั่วตัว กลิ้งตัวแรงมาก
 ชอบกินปลา เป็ด และไก่
เสือไฟ – เสือชนิดหนึ่ง รูปร่างเพรียว
 สูงขนาดสุนัข ขนสีน้ำตาลแกม
 แดงตลอดตัว เวลาเดิน จะยก
 หางขึ้นข้างบน ชอบอยู่บนพื้นดิน
 ตามป่าโปร่ง กินสัตว์เล็ก
เสื่อลายมะบ้า
 – เสื่อที่มีลายวงกลมสีดำบนขน
 สีเหลืองหรือหม่น
แสด – สีแดงพรว้า, สีเหลืองปนแดง
 หรือมีหลายสีสลับกัน
แสดว – ปัก, ถัก
ไสมงๆ – ไส้แจ้วเป็นประกาย
ห. / ๒๖
หก – วึ่ง
หกทวย – วึ่งตาม
หน่วยมะโอปาดเก็ง – ผลส้มโอที่ตัดแบ่งครึ่ง
หนึ่ง – หนึ่งข้าว
หมตกลางช่วง – ลานบ้านโล่ง
หมตคำคิด – สิ้นคิด
หมอทวย – หมอดู (ทวย-ทำนาย)
หมอเหล่า – หัวหน้าคณะล่าสัตว์
หมากเกวน – ตะขบป่า
หมากแก้ว – ลูกเต๋า, ไฮโล
หมากค่า – ต้นมะค่า
หมากसान – มะसान
หมากหลอด – สลอดเถา
หมาเข้า – เอาข้าวแช่น้ำก่อนที่จะนำไปนึ่ง
หมิ่นหม้อ – เขม่าสีดำที่ติดกันหม้อ
หยั่งลง – วัดระยะลงไป
หยุบ – จับ
หล่อ – วึ่งรู้เข้าไป
หล่อน – หลุด, ร่วง
หล่อใส – ไร่เข้าไปหา
หลุ่มหล้าม – รุม
หวังว่า – คิดว่า
หวัน – พัน, กอดรัด, พัวพัน
หัวพอหมตพอง (หัว-พอ-หมต-พอง-อง)
 – เป็นไข้หัวโกรัน, ผมหลุดร่วง เพราะ
 โรคหรืออาการตกใจอย่างรุนแรง
ห้าง – สร้าง เตรียม
หีด – หีบศพ, โลงศพ
หิงแดดอุ่น – ผิงแดดให้ร่างกายอบอุ่น
หั้น – สิ้น
หิว – เหนื่อย, หมตแรง
หุมกินหุมทาน
 – ชอบทำบุญทำทาน (หุม-ชอบ)

เหงาคกงก, เหงาซกทก

- นั้ซึมหมดอาลัยตายอยาก
- เหลัน - เลัน
- เหลันภ้าย - เลันไฟ
- เทื่อ - เทื่อ
- แหงนผ่อ - เงยหน้าดู
- แหลว - เหวล, แตกเป็นชั้นเป็นอัน
- โหม้ง - หลุม, รัง
- โหลง - แลบ, บริเวณ
- ไห้ - ร้องไห้
- ไห้ซ้าว - ร้องไห้เสียงดังอ้ออึง

อย. / ฦ

- อยวะ - ตก
- อยอง - วาง, อยู่
- อย่อง - ย่อง
- อย่อน - หย่อน
- อยัวะ - หลุด, ร่วง
- อัยันการ - กลั้วการทำงาน
- อัย้อ - ยึดตัว, ไขว่คว้าเอา
- เอยัน - เย็น
- ออยุดพิ้ง - พั้งทลาย

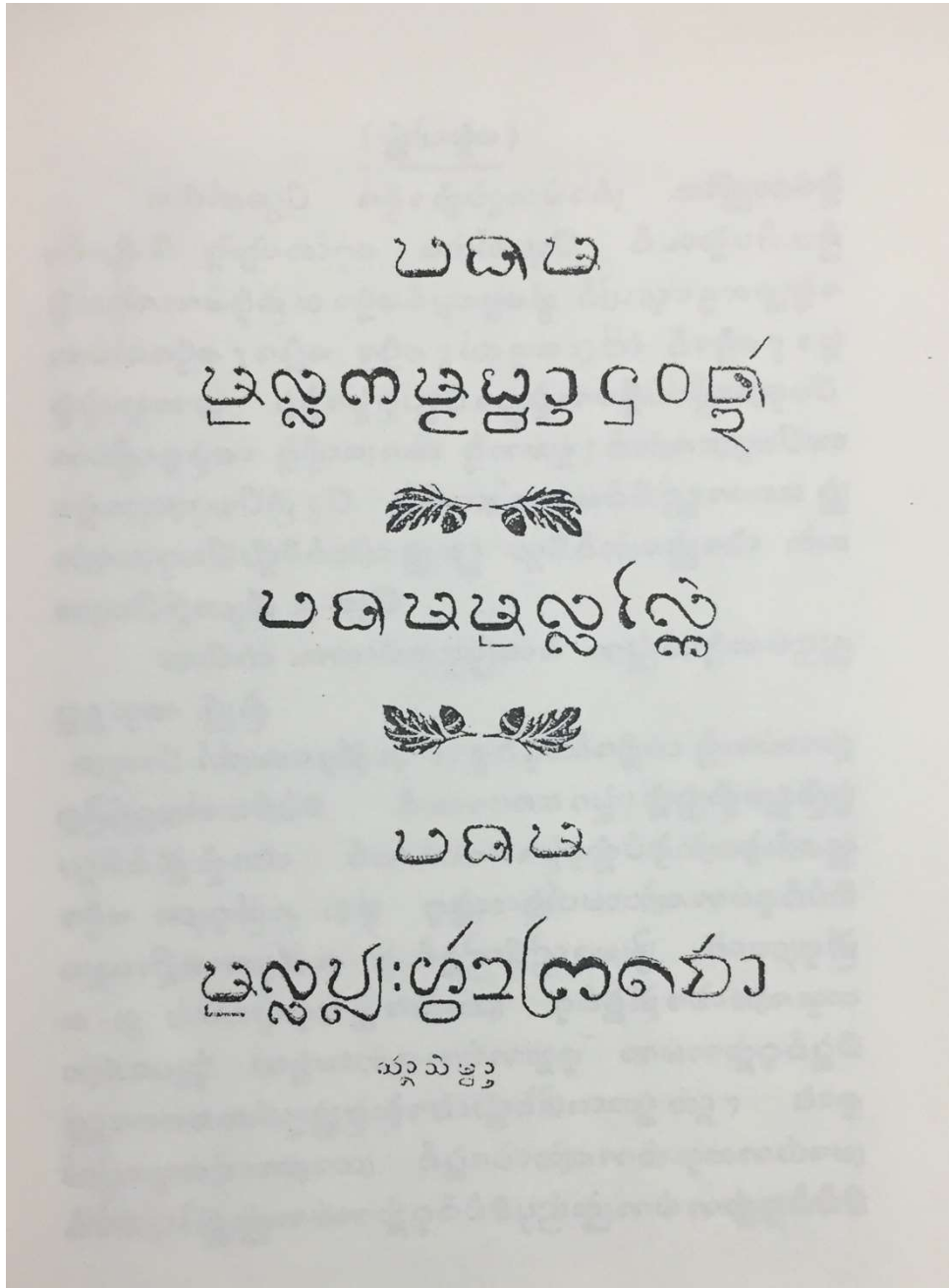
อ. / ฉ

- อญุทธิยาคลุงเฮบ - อญุชยากกรุงเทพ
- อวาย - แบ่งปัน, ระบายออก
- อวายจิต - ถอดจิต
- อสุรินทะ - พระญาอสุรินทราหู ซึ่งจะไล่อม
พระจันทร์ ทำให้เกิดจันทรุปราคา
- อ้อมจอต - แวดล้อมจากด้านหนึ่งมาจรด
อีกด้านหนึ่ง
- อัสสจรรย์ - อัสจรรย์
- อายดิน - ไอดิน
- อิด - เหนื่อย
- อุก - รก
- อุก - รกซัฏ
- อุมังัน - ซับกล่อม, ละเล่นมหรสพ
- เอันซาน - เส้นเอ็นที่ทำให้เหาะหรือกระโดด
ลอยตัวได้
- แอว - เหว
- แอ้ว - เที้ยว

ฮ. / ฦ

- ฮอกควาย - กระตังห้อยคอควาย
- ฮ่องหล่อ - ร่องน้ำที่รองรับน้ำที่ไหลจากชายคาบ้าน

ตัวอย่างภาพเอกสารต้นฉบับ

໑໑

ໄລ່ມາທັ້ນ ລຸດບຸນຊາບໍ່ມີວຸທາທັ້ນ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ
ໄກທັ້ນ ລຸດບຸນຊາບໍ່ມີວຸທາທັ້ນ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ
ລຸດບຸນຊາບໍ່ມີວຸທາທັ້ນ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ
ລຸດບຸນຊາບໍ່ມີວຸທາທັ້ນ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ
ລຸດບຸນຊາບໍ່ມີວຸທາທັ້ນ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ
ລຸດບຸນຊາບໍ່ມີວຸທາທັ້ນ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ

ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ

ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ
ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ

ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ
ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ
ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ
ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ
ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ
ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ

ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ
ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ
ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ
ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ
ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ
ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ ລາທິປຸງຮູ້ ລຸດບຸນຊາບຸນຸ່ມ

108

၁၂၀

တူညီ၍ ဖြစ်လာ၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍
မြေနှစ်သိနှစ်သိ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍
ဥပဒေဥပဒေဥပဒေဥပဒေ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍
ဓာတ်ဓာတ် ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍
ဥပဒေဥပဒေ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍
ဥပဒေဥပဒေ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍
ဥပဒေဥပဒေ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍
ဥပဒေဥပဒေ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍ ဖြစ်ပေါ်၍

• နေပျံ •

ပျံ
ပျံ
ပျံ
ပျံ
ပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံ
ပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံ
ပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံ
ပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံ
ပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံ
ပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံ
ပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံပျံ
ပျံပျံပျံပျံပျံ
ပျံပျံ
ပျံ

ပထမပုဒ်လွှာလွှာလွှာလွှာလွှာ